

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Růžena Zlatohlávková, BBus (Hons)

Digitální repozitáře na vysokých školách

v České republice

(Digital repositories at universities

in the Czech Republic)

Diplomová práce

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 20. 4. 2014

.....

podpis diplomanta

Ráda bych zde poděkovala své vedoucí práce, PhDr. Evě Bratkové, Ph.D., za její odborné připomínky a čas, který mi věnovala při realizaci této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem zástupcům vysokých škol, kteří se mnou spolupracovali a ochotně mi poskytli všechny potřebné informace. Chci rovněž poděkovat své rodině a manželovi, kteří mi byli velkou oporou, a kolegům z Oddělení digitalizace Městské knihovny v Praze za cenné rady a velikou podporu.

Identifikační záznam

ZLATOHLÁVKOVÁ, Růžena. Digitální repozitáře na vysokých školách v České republice (Digital repositories at universities in the Czech Republic). Praha, 2014. 167 s., 17 s. příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce PhDr. Eva Bratková, Ph.D.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je představit, analyzovat, porovnat a zhodnotit současný stav digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice, které využívají pro svůj digitální repozitář softwarovou aplikaci. Praktickému výzkumu předchází teoretická část, která čtenáře uvede do problematiky budování a provozování digitálních repozitářů v českém akademickém prostředí. Stěžejní kapitolou praktické části jsou pak výsledky vlastní analýzy, na které navazují výsledky doplňujícího průzkumu vysokých škol, které neprovozují digitální repozitář s využitím softwarové aplikace a volí jiný způsob ukládání a zpřístupňování své šedé literatury. Závěrem celé diplomové práce je nastínění budoucího vývoje zkoumané problematiky a perspektiva dalšího rozvoje českého akademického prostředí.

Abstract

The aim of this thesis is to present, analyse, compare and evaluate the current state of digital repositories at universities in the Czech Republic that use a software application for their digital repository. A theoretical part, which introduces the reader into the issue of compilation and operating of digital repositories in the Czech academic context, precedes the practical research. The crucial chapter of the practical part are the results of the actual analysis. The results of a supplementary survey of universities that do not run a digital repository with usage of software application and choose a different way of storage and access to their grey literature draw on the results of this analysis. The conclusion of the entire thesis is the outline of future development of the investigated issue and the perspective of further progress of the Czech academic milieu.

Klíčová slova

Analýza, Asociace knihoven vysokých škol České republiky, Creative Commons licence, digitální knihovna, DigiTool, dlouhodobá archivace, DSpace, Dublin Core, institucionální digitální repozitář, metadata, open access, open source systém, otevřený přístup k informacím, protokol OAI-PMH, průzkum, šedá literatura, vysoké školy České republiky, zákon o vysokých školách.

Keywords

Analysis, Association of Libraries of Czech Universities, Creative Commons licenses, digital library, DigiTool, long-term archiving, DSpace, Dublin Core, institutional digital repository, metadata, open access, open source system, OAI-PMH, research, grey literature, high schools in Czech Republic, the Higher Education Act.

OBSAH

1. SEZNAM ZKRATEK.....	5
2. PŘEDMLUVA	12
3. ÚVOD	14
3.1 <i>Obecný úvod do magisterské práce.....</i>	<i>14</i>
3.2 <i>Popis jednotlivých kapitol</i>	<i>14</i>
4. DIGITÁLNÍ REPOZITÁŘE V AKADEMICKÉM PROSTŘEDÍ VEŘEJNÝCH A STÁTNÍCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE.....	15
4.1 <i>Definice digitálního repozitáře</i>	<i>15</i>
4.2 <i>Funkce digitálních repozitářů v akademickém prostředí</i>	<i>17</i>
4.3 <i>Počátky digitálních repozitářů v akademickém prostředí České republiky.....</i>	<i>19</i>
4.3.1 Role Asociace knihoven vysokých škol České republiky	20
4.4 <i>Legislativní aspekty</i>	<i>22</i>
4.4.1 Vysokoškolský zákon v praxi	22
4.4.2 Jak školy řeší autorská práva autora?	22
4.4.3 Otevřený přístup k obsahům	24
4.4.4 Možnost uplatnění CC licencí.....	27
4.5 <i>Obsahová typologie digitálních objektů produkovaných akademickým prostředím</i> 29	
4.6 <i>Dlouhodobá archivace na vysokých školách.....</i>	<i>31</i>
4.6.1 Definice dlouhodobé archivace	31
4.6.2 Princip fungování dlouhodobé archivace	31
4.6.3 Co to školám přinese?	31
4.6.4 V čem to má nevýhody?	32
4.6.5 Možnosti v České republice a v zahraničí	32
4.7 <i>Budoucnost digitálních repozitářů v českém akademickém prostředí</i>	<i>36</i>
4.7.1 Zapojení do Národní digitální knihovny?	36
4.7.2 Online přístup pro všechny?	36
4.7.3 Větší podpora legislativy	37
5. ZMAPOVÁNÍ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE	38
5.1 <i>Popis jednotlivých podkapitol</i>	<i>38</i>
5.2 <i>Úvod.....</i>	<i>38</i>
5.3 <i>Metodika praktické části</i>	<i>39</i>
5.3.1 Stanovené cíle	39
5.3.2 Pracovní hypotézy.....	39
5.3.3 Vybraný vzorek šetření	39
5.3.4 Metody šetření a nástroje	41
5.3.5 Okruhy dotazování.....	41
5.4 <i>Situace v českém akademickém prostředí</i>	<i>43</i>
5.5 <i>Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář</i>	<i>45</i>
5.5.1 Akademie múzických umění v Praze.....	45
5.5.2 České vysoké učení technické v Praze	50
5.5.3 Masarykova univerzita v Brně	54
5.5.4 Univerzita Karlova v Praze	58
5.5.5 Univerzita Pardubice.....	62
5.5.6 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	66
5.5.7 Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě.....	73
5.5.8 Vysoké učení technické v Brně	77
5.5.9 Západočeská univerzita v Plzni	82

5.6	<i>Výsledky analýzy vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář.....</i>	86
5.6.1	Počátky digitálních repozitářů	88
5.6.2	Ekonomické aspekty	89
5.6.3	Personální zabezpečení	91
5.6.4	Software	93
5.6.5	Hardware.....	95
5.6.6	Legislativní aspekty	96
5.6.7	Obsahová typologie	98
5.6.8	Přístup uživatelů	104
5.6.9	Webové vyhledávací rozhraní	106
5.6.10	Metadata.....	109
5.6.11	Test OAI-PMH	111
5.6.12	Dlouhodobá archivace šedé literatury.....	123
5.6.13	Účast v projektech a programech u nás i v zahraničí	125
5.7	<i>Shrnutí výsledků vlastní analýzy.....</i>	127
5.8	<i>Doplňující průzkum vysokých škol bez softwaru digitálního repozitáře.....</i>	130
5.8.1	Ukládání a zpřístupňování šedé literatury	132
5.8.2	Obsahová typologie	134
5.8.3	Přístup uživatelů k šedé literatuře	138
5.8.4	Řešení dlouhodobé archivace šedé literatury.....	143
5.8.5	Aspekty ovlivňující neprovozování softwaru digitálního repozitáře.....	145
5.9	<i>Shrnutí výsledků doplňujícího průzkumu</i>	147
6.	ZÁVĚR	149
7.	SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK	153
7.1	<i>Seznam grafů.....</i>	<i>153</i>
7.2	<i>Seznam obrázků.....</i>	<i>155</i>
7.3	<i>Seznam tabulek.....</i>	<i>157</i>
8.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	158
9.	PŘÍLOHY V TEXTU.....	I
9.1	<i>Seznam příloh.....</i>	<i>I</i>
9.2	<i>Typologie šedé literatury</i>	<i>II</i>
9.3	<i>Testování vyhledávání v systémech DSpace a DigiTool</i>	<i>III</i>
9.3.1	DSpace	III
9.3.2	DigiTool.....	VIII
9.4	<i>Ukázka dotazníku pro doplňující průzkum</i>	<i>XI</i>
9.5	<i>Softwarové řešení digitálních repozitářů.....</i>	<i>XV</i>
9.5.1	DSpace	XV
9.5.2	DigiTool.....	XV
9.5.3	Fedora	XVI
9.5.4	Greenstone	XVII

1. SEZNAM ZKRATEK

AKVŠ ČR = Association of Libraries of Czech Universities = Asociace knihoven vysokých škol České republiky.

ALEPH = Automated Library Expandable Program Hebrew University of Jerusalem = automatizovaný knihovní systém Hebrejské univerzity v Jeruzalémě.

AMU = Academy of Performing Arts in Prague = Akademie múzických umění v Praze.

AVI = Audio Video Interleave = audio video komprimovaný formát.

AVU = The Academy of Fine Arts in Prague = Akademie výtvarných umění v Praze.

BASE = Bielefeld Academic Search Engine = vyhledávací nástroj univerzity v Bielefeldu.

CC licence = Creative Commons licenses = licence tvůrčího společenství.

CIT FF MU = Centre for Information Technologies Faculty of Arts Masaryk University = Centrum informačních technologií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

CIV = Centres of Research and Development = Centrum informatizace a výpočetní techniky.

CRC = Centre for Research Communications = Centrum pro výzkum komunikací.

CRL = Center for Research Libraries = Centrum pro vědecké knihovny.

CRNI = Corporation for National Research Initiatives = Korporace pro národní výzkumné iniciativy.

ČVUT = Czech Technical University in Prague = České vysoké učení technické v Praze.

ČZU = Czech University of Life Sciences Prague = Česká zemědělská univerzita.

DAMU = The Theatre Faculty of the Academy of Performing Arts in Prague = Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze.

DC = Dublin Core = Dublinské jádro (podle amerického města).

DOAJ = Directory of Open Access Journals = registr otevřeného přístupu k vědeckým a odborným časopisům.

DOI = Digital Object Identifier = Identifikátor digitálních objektů.

DRIVER = Digital Repository Infrastructure Vision for European Research = Evropská síť digitálních repozitářů na podporu evropského výzkumu.

DWG = DraWinG = formát souborů pro výkresy.

EDISON = Education Information System on Net = studijní informační systém.

EPUB = Electronic Publication = formát pro elektronické publikování vhodné pro elektronická čtecí zařízení.

FAMU = Film and Tv School of Academy of Performing Arts in Prague = Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze.

FAST = Fast Search & Transfer = Rychlé vyhledávání & Přenos.

Fedora = Flexible Extensible Digital Object and Repository Architecture = projekt digitálního repozitáře pro flexibilní a rozšiřitelné ukládání digitálních objektů.

FEI VŠB-TUO = Faculty of Electrical Engineering and Computer Science = Fakulta elektrotechniky a informatiky na Vysoké škole báňské – Technická univerzita Ostrava

FLV = Flash Video = video formát, využívající prohlížeč medií firmy Adobe.

FRVŠ = University Development Fund = Fond rozvoje vysokých škol v České republice.

GIF = Graphics Interchange Format = grafický formát určený pro rastrovou grafiku s bezeztrátovou kompresí.

HAMU = Music and Dance Faculty of the Academy of Performing Arts in Prague = Hudební fakulta Akademie múzických umění v Praze.

IBM = International Business Machines = Mezinárodní obchod technologií.

IS VaVaI = the Research and Development Council of the Czech Republic = Informační systém výzkumu, vývoje a inovací.

JAMU = Janáček Academy of Music and Performing Arts in Brno = Janáčková akademie múzických umění v Brně.

JČU = University of South Bohemia in České Budějovice = Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

JPEG = Joint Photographic Experts Group = formát ztrátové komprese obrazových souborů

KIC MU = Library Information Centre = Knihovnicko-informační centrum Masarykovy univerzity v Brně.

KOS = component studies = komponenta studium informačního systému.

LDAP = Lightweight Directory Access Protocol = protokol pro řízený přístup k datům na serveru.

MARC = MACHine-Readable Cataloging = metadatové schéma pro strojově čitelnou katalogizaci.

MENDELU = Mendel University in Brno = Mendelova univerzita v Brně.

METS = Metadata Encoding and Transmission Standard = metadatový standard pro kódování popisných, administrativních a strukturálních metadat.

MIT = Massachusetts Institute of Technology = Massachusettský technologický institut.

MP3 = Motion Picture Experts Group Layer 3 = formát ztrátové komprese zvukových souborů.

MS-EVSKP = Metadata Set for the Electronic University Theses = Metadatový Soubor pro Elektronické Vysokoškolské Kvalifikační práce.

MŠMT = Ministry of Education Youth and Sports = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MU = Masaryk University = Masarykova univerzita v Brně.

NDLTD = Networked Digital Library of Theses and Dissertation = Síť digitálních knihoven vysokoškolských kvalifikačních prací.

NGO = non-governmental organization = nevládní organizace.

NLM = National Library of Medicine = Národní lékařská knihovna.

NUŠL = Národní úložiště šedé literatury.

OAI = Open Archives Initiative = iniciativa otevřených archivů.

OAI-PMH = The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting = Protokol metadatového sklizení dat otevřených archivů.

OBD = Personal Bibliographic Database = označení osobní bibliografické databáze.

OPAC = Online public access catalog = veřejně otevřený katalog.

OpenAIRE = Open Access Infrastructure for Research in Europe = Síť repozitářů s otevřeným přístupem na podporu evropského výzkumu.

OpenDOAR = Directory of Open Access Repositories = adresář repozitářů s otevřeným přístupem.

OSU = University of Ostrava = Ostravská univerzita v Ostravě.

PDF/A = Portable Document Format/ Archive = přenosný formát souborů vhodný pro archivační potřeby.

PID = Persistent Unique Identifier = persistentní jedinečný identifikátor.

POLAČ = The Police Academy of the Czech Republic in Prague = Policejní akademie České republiky.

RAID = Redundant Array of Independent Disks = Rezervní pole závislých disků.

RIV = Information Register = Rejstřík informací o výsledcích.

ROAR = Registry of Open Access Repositories = registr otevřených repozitářů.

RSS = Rich Site Summary = živé obsahy stránek (formát určený pro čtení novinek na webových stránkách).

SFX = Special Effects = speciální efekty (nástroj, který prostřednictvím OpenURL nabízí odkaz na plný text dokumentu).

SLU = Silesian University in Opava = Slezská univerzita v Opavě.

SSO = Single Sign-On = Jedna autentizace (systém přístupu ke všem pomocí jedné autentizace).

SSU = Focused User Management = soustředěná správa uživatelů.

ŠL = Grey Literature = šedá literatura.

TDKIV = Czech Terminology Database of Librarianship and Information Science = Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy.

TIFF = Tag Image File Format = formát bezeztrátové komprese obrazových souborů.

TUL = The Technical University of Liberec = Technická univerzita v Liberci.

UFAL MFF UK = Institute of Formal and Applied Linguistics Faculty of Mathematics and Physics of Charles University in Prague = Ústav formální a aplikované lingvistiky Fakulty matematiky a fyziky Univerzity Karlovy.

UHK = University of Hradec Králové = Univerzita Hradec Králové.

UJEP = Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem = Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

UK = Charles University = Univerzita Karlova v Praze.

UNESCO = The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization = Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu.

UNOB = University of Defence = Univerzita obrany.

UPa = University of Pardubice = Univerzita Pardubice.

UPOL = Palacký University Olomouc = Univerzita Palackého v Olomouci.

URL = definuje umístění zdroje na serveru a protokol, kterým je možné zdroj zpřístupnit, odvozeno z anglického názvu Uniform Resource Locator.

UTB = Tomas Bata University in Zlín = Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

ÚVT UK = Charles University Computer Centre = Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy.

VFU = University of Veterinary and Pharmaceutical Sciences Brno = Veterinární a farmaceutická univerzita Brno.

VIC = Computing and Information Center = Výpočetní a informační centrum.

VŠB-TUO = VŠB-Technical University of Ostrava = Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

VŠE = University of Economics in Prague = Vysoká škola ekonomická v Praze.

VŠCHT = The Institute of Chemical Technology, Prague = Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.

Vškp = university theses = vysokoškolské kvalifikační práce.

VŠPJ = The College of Polytechnics Jihlava = Vysoká škola polytechnická Jihlava.

VŠTECB = The Institute of Technology and Business = Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích.

VŠUP = Academy of Arts, Architecture and Design in Prague = Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze.

VUT-BR = Brno University of Technology = Vysoké učení technické v Brně.

ZČU = The University of West Bohemia = Západočeská univerzita v Plzni.

2. PŘEDMLUVA

Diplomovou práci na téma „*Digitální repozitáře na vysokých školách v České republice*“ jsem si vybrala zejména proto, že jsem byla pozitivně ovlivněna praxí v Národní technické knihovně. V roce 2010 jsem měla možnost spolupracovat na projektu NUŠL a vytypovávat seznam potenciálních vysokých škol, které by měly zájem zapojit se do projektu. Ve vysokoškolském prostředí se již nějakou dobu pohybuji, znám tedy řešení problematiky zpřístupňování informací v podobě institucionálního digitálního repozitáře. Přes obrovskou snahu vysokých škol o efektivní zpracování, ukládání a zpřístupňování dokumentů, a to především šedé literatury, se stále setkávám s relativně rozdílnými a ne vždy zcela vyhovujícími přístupy. Domnívám se, že šedá literatura produkovaná veřejnými a státními vysokými školami je velmi cenným zdrojem teoretických i praktických informací nejen pro studenty, ale i pro širokou veřejnost. Zajímá mě tedy, jakým způsobem ukládají a zpřístupňují šedou literaturu i jiné vysoké školy, zda si jsou přístupy vysokých škol v této oblasti podobné, nebo zda mezi nimi existují zásadní rozdíly. Pro volbu tohoto tématu hovoří také fakt, že je tato oblast stále aktuální a nadčasová.

Základním cílem této diplomové práce je provést průzkum v oblasti digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice. Nejčastějším typem dokumentů uložených a zpřístupněných v digitálních repozitářích je šedá literatura (tj. například vysokoškolské kvalifikační práce, výroční zprávy, sborníky z konferencí, články z časopisů nebo učební texty), proto se bude průzkum zaměřovat na ukládání a zpřístupňování těchto dokumentů. Průzkum bude proveden na základě teoretického uvedení do problematiky.

Celá práce je rozdělena do dvou stěžejních částí – teoretické části a části praktické, která je tvořena krátkým popisem použité metodiky, shrnutí cílů a hypotéz. Dále zahrnuje bližší představení zkoumaného vzorku, výsledky vlastní analýzy a doplňujícího průzkumu. Informace pro teoretickou část jsem čerpala z dostupných odborných článků, webových stránek, příslušné legislativy, výukových materiálů i monografických publikací. Při výběru vhodných informačních zdrojů jsem kladla důraz na jejich důvěryhodnost a aktuálnost. Informace pro praktickou část jsem vytěžila z dostupných online informačních zdrojů nebo přímo od kompetentních pracovníků oslovených vysokých škol.

Diplomová práce je členěna do jednotlivých kapitol, které tvoří logicky uspořádané celky. Kapitoly jsou dále členěny dle potřeby do podkapitol na další dvě úrovně. Jednotlivé části této práce na sebe logicky navazují a v případě potřeby je v rámci textu odkazováno na jiné části

pomocí hypertextových odkazů. Poznámky pod čarou slouží k doplnění textu nebo jeho vysvětlení.

Jak jsem již uvedla, celá diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V rámci teoretické části jsou vymezeny základní pojmy, které se této oblasti týkají, např. definice digitálního repozitáře, související legislativa, obsahová typologie šedé literatury, možnosti dlouhodobé archivace v prostředí českých vysokých škol i vývoj digitálních repozitářů v tomto prostředí.

Praktická část je pak věnována praktickému výzkumu, který začíná popisem použitých metod, stanovených cílů i celkového postupu provedení průzkumu, což zahrnuje výběr vzorku šetření, volbu nástrojů šetření a stanovení okruhů zkoumaných oblastí. Následuje představení vysokých škol, které provozují digitální repozitář s využitím softwaru k tomu určeného¹, které je doplněno o výsledky vlastní analýzy. Výzkum je zaměřen zejména na oblasti ekonomického a technického zabezpečení, typologie zahrnovaných dokumentů, zpřístupňování a služby, řešení autorskoprávní otázky apod. Nastíněny budou také otázky spolupráce digitálních repozitářů na národní i mezinárodní úrovni. Sběr informací probíhal od května 2013 do února 2014. Důvodem takto dlouhé doby potřebné k sestavení výsledků průzkumu byla především náročná komunikace se zástupci zkoumaných vysokých škol.

Dále jsou zde představeny výsledky doplňujícího průzkumu u vysokých škol, které nepoužívají software pro provoz digitálního repozitáře. Závěr praktické části obsahuje celkové shrnutí provedených šetření a nástin budoucího vývoje. Na vlastní žádost byla Vysoká škola chemicko-technologická v Praze vyjmuta z průzkumu.

Diplomová práce byla vypracována podle Pravidel a metodických pokynů pro zpracování a odevzdání závěrečných prací Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Diplomová práce má celkem 167 stran a 17 číslovaných stran příloh. Veškeré použité zdroje jsou citovány průběžně v textu pomocí tzv. Harvardského stylu, tedy pomocí prvního údaje záznamu a data vydání, případně stránkování. Použitá literatura je citována dle normy ISO 690 a ISO 690-2. Seznam použité literatury je uveden na konci této práce a je řazen abecedně podle prvního údaje v záznamu, případně podle dalších údajů.

¹ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

3.ÚVOD

3.1 Obecný úvod do magisterské práce

Oblast digitálních repozitářů vysokých škol je oblastí velmi často diskutovanou. V rámci odborných konferencí jsou probírána jak praktická témata typu jaký software pro tento účel využít nebo jaké informační zdroje do digitálního repozitáře ukládat, tak poměrně filozofické otázky, které řeší užitečnost digitálních repozitářů pro danou instituci nebo celou společnost, nutnost jejich budování i otázku zpřístupňování vysokoškolské šedé literatury široké veřejnosti. Na tyto i další otázky budu hledat odpověď v následujících kapitolách.

Na základě uvedené diskuse byly v České republice i ve světě spuštěny mnohé projekty zaměřené na nejrůznější oblasti digitální archivace informačních zdrojů akademických i jiných institucí, z nichž ty nejzajímavější budou ve stručnosti popsány v teoretické části této práce.

3.2 Popis jednotlivých kapitol

Po úvodní části následuje čtvrtá kapitola, která je celá ryze teoretického rázu. Tato teoretická část je dále členěna dle potřeby popisovaného problému na další podkapitoly více úrovní.

První část čtvrté kapitoly vymezuje digitální repozitář pomocí několika rozdílných definic a definuje funkci digitálního repozitáře v českém akademickém prostředí. Třetí část pak nabízí krátký náhled do historie.

Čtvrtá část je věnována legislativní úpravě této oblasti, a to zejména vysokoškolskému zákonu, autorskému zákonu a možnostem volného zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací. Pátá část se zabývá obsahovou typologií digitálních objektů.

Šestá část čtvrté kapitoly se detailněji věnuje dlouhodobé archivaci. Celá čtvrtá kapitola je zakončena úvahou nad vývojem digitálních repozitářů v akademickém prostředí.

4. DIGITÁLNÍ REPOZITÁŘE V AKADEMICKÉM PROSTŘEDÍ VEŘEJNÝCH A STÁTNÍCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE

4.1 Definice digitálního repozitáře

Digitální repozitář je ustáleným termínem, který je hojně využíván. Přesto se lze setkat s ekvivalentními výrazy, které jsou rovněž používány ve stejném smyslu. Samozřejmě existuje i více definic digitálního repozitáře, proto je nezbytné pro tuto práci tento termín nejprve vymezit.

Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy (TDKIV)² uvádí, že digitální repozitář neboli úložiště je „*informační systém určený k digitální archivaci, tj. zajišťující uložení, ochranu, integritu, autenticitu a zpřístupnění digitálních dokumentů v dlouhodobém horizontu* (CUBR, 2003)“. Tuto definici vhodně doplňuje definice institucionálního repozitáře, která dle TDKIV zní: „*digitální repozitář obsahující digitální dokumenty, které jsou produktem výzkumné, vědecké, vývojové a další tvůrčí činnosti konkrétní instituce nebo konkrétního konsorcia* (CUBR, 2003a)“. Na uvedené dvě definice navazuje vymezení důvěryhodného digitálního repozitáře.

Mnozí se mylně domnívají, že každý digitální repozitář budovaný pod záštitou akademické nebo vědecké instituce je automaticky důvěryhodný, ovšem aby bylo možné daný repozitář označit za důvěryhodný, je nutné, aby byly splněny určité podmínky. Důvěryhodný digitální repozitář je dle TDKIV popsán jako „*Digitální repozitář, který jasně definované skupině uživatelů poskytuje spolehlivý a dlouhodobý přístup k organizovaným digitálním sbírkám v dlouhodobém horizontu. Důvěryhodnost digitálního repozitáře musí být v současnosti možné objektivně testovat a vyhodnotit na základě předem stanovených kritérií, mezi která patří například schopnost zajistit kontinuitu financování veškerého provozu. Testování a vyhodnocení může vykonávat externí subjekt* (CUBR, 2003b)“.

I když jsou termíny repozitář, digitální repozitář, institucionální repozitář nebo univerzitní repozitář již ustálené a hojně využívané, existuje určitý ekvivalentní termín, který je často používán v českém akademickém prostředí. Tímto termínem je digitální knihovna, která je dle

² Dále v textu bude pro „Českou terminologickou databázi z oblasti knihovnictví a informační vědy“ použita zkratka „TDKIV“.

TDKIV popsána jako „*Integrovaný systém zahrnující soubor elektronických informačních zdrojů a služeb umožňující získávání, zpracovávání, vyhledávání a využívání informací v tomto systému uložených. Digitální knihovny jsou zpřístupňovány prostřednictvím počítačových sítí. Účelem budování digitální knihovny je poskytnout uživatelům možnost jednotného přístupu k digitálním anebo digitalizovaným dokumentům, případně i k sekundárním informacím o tištěných primárních zdrojích, uložených ve fondu knihovny* (CELBOVÁ, 2003)“.

Při pohledu do zahraniční odborné literatury je poměrně často zmiňována definice Clifforda Lynche, který definuje již samotný univerzitní repozitář jako soubor služeb, které univerzita poskytuje svým příslušníkům pro správu a šíření digitálních materiálů, jež byly vytvořeny touto institucí a jejími příslušníky. Jedná se v podstatě o závazek dané organizace spravovat tyto digitální materiály, obstarat jejich dlouhodobou archivaci, uspořádání, zpřístupnění i distribuci (LYNCH, 2003)³. Služba v podobě univerzitního repozitáře samozřejmě může být zajišťována různými organizačními útvary univerzity, nicméně z podstaty této služby zajišťují budování a provoz repozitáře nejčastěji univerzitní knihovny, případně univerzitní informační centra, která funkci univerzitní knihovny plní.

³ Volný překlad definice, která v anglickém originále zní: „university-based institutional repository is a set of services that a university offers to the members of its community for the management and dissemination of digital materials created by the institution and its community members. It is most essentially an organizational commitment to the stewardship of these digital materials, including long-term preservation where appropriate, as well as organization and access or distribution (LYNCH, 2003)“.

4.2 Funkce digitálních repozitářů v akademickém prostředí

Základním cílem budování digitálních repozitářů v prostředí veřejných a státních vysokých škol je snaha o jejich zviditelnění a reprezentaci. Protože jsou tyto instituce zpravidla financovány z veřejných zdrojů, tak by i výsledky jejich činnosti měly být přístupné široké veřejnosti. Ideálem je zpřístupnit veřejnosti přímo plné texty dokumentů, nicméně ne vždy to je možné, proto jsou mnohdy zpřístupňována alespoň metadata.

Funkce digitálního repozitáře v akademickém prostředí popisuje Alma Swamová. Podle ní by měl digitální repozitář zpřístupňovat a nabízet výstupy dané instituce, ovlivňovat vývojové trendy pomocí zviditelňování výstupů, propagovat danou instituci, shromažďovat digitální výstupy a pečovat o ně, směřovat a měřit aktivity dané instituce, poskytovat a propagovat pracovní prostor, podporovat rozvoj digitálních učebních materiálů a podporovat úsilí studentů včetně jejich přístupu ke kvalifikačním pracím (SWAM, 2007). Je tedy kladen důraz nejen na dlouhodobé uchování a zpřístupňování informačních zdrojů, ale i na propagaci dané instituce, její vědecké aktivity a také na podporu studentů a vyučujících k práci s elektronickými informačními zdroji i k elektronickému publikování.

Americké centrum pro vědecké knihovny (CRL)⁴ vymezuje repozitář z hlediska jeho funkcí a principů fungování. Na svých webových stránkách zveřejňuje deset principů, resp. charakteristik digitální ochrany v repozitářích (Center for Research Libraries, 2007):

- Repozitář přispívá k trvalé správě digitálních objektů pro konkrétní komunitu / komunitu.
- Je organizačně způsobilý pro tento úkol (tzn. je zajištěno financování, personální obsazení i řízení).
- Dokáže dostát svým smluvním i legislativním požadavkům a povinnostem.
- Má zpracovanou efektivní a účinnou metodiku.
- Získává a zpracovává digitální objekty dle kritérií, které odpovídají stanoveným cílům.
- Udržuje a zajišťuje dlouhodobou integritu, autenticitu a použitelnost digitálních objektů, které má ve správě.

⁴ Dále v textu bude pro „Centrum pro vědecké knihovny“ použita zkratka „CRL“, která je odvozena z originálního anglického názvu „Center for Research Libraries“.

- Vytváří a udržuje potřebná metadata o všech aktivitách, které byly s uloženými digitálními objekty v průběhu jejich uložení vykonány; dále shromažďuje související informace o vzniku, podpoře, dostupnosti a využití objektů ještě před jejich uložením do repozitáře.
- Splňuje kritéria pro zpřístupňování.
- Má vytvořený strategický program pro plánovanou ochranu.
- Má odpovídající technickou infrastrukturu, která je nezbytná pro trvalé udržování a zabezpečení spravovaných digitálních objektů.

Iva Prochásková dokonce popisuje budování institucionálního repozitáře jako příležitost: *„Je to příležitost pro akademické pracovníky, kteří v něm mohou uplatnit svou publikační činnost a zpřístupnit tak výsledky své práce širokému okruhu vědců na celém světě (PROCHÁSKOVÁ, 2007)“*. Využívání institucionálního repozitáře je přínosné nejen pro akademické pracovníky, ale také pro univerzitu jako celek, která jeho prostřednictvím může: *„zvýšit svůj kredit a konkurenceschopnost na poli vědecko-výzkumném a vzdělávacím a přispět zásadním způsobem ke změnám ve vědecké komunikaci směrem k otevřenému přístupu (PROCHÁSKOVÁ, 2007)“*.

Za základní přednost univerzitního repozitáře lze pokládat zlepšení šíření informací. Stephen Pinfield uvádí, že šíření informací pomocí institucionálního repozitáře je rychlé, snadné, široké a levné (PINFIELD, 2005). Převážná většina dalších výhod a předností, z nichž nejpodstatnější byly popsány v této část diplomové práce, se odvíjí právě od této přednosti, která je v době, kdy jsou vyspělé informační a komunikační technologie využívány pro zefektivnění práce s informacemi téměř ve všech oblastech lidské činnosti, naprosto klíčová.

4.3 Počátky digitálních repozitářů v akademickém prostředí České republiky

Jak již bylo naznačeno, institucionální repozitáře jsou v podstatě digitální knihovny, jejichž rozvoj úzce souvisí s rozvojem výpočetní techniky. Mezi významné osobnosti, které se zasloužily o rozvoj automatizovaného zpřístupňování informací a integrace informačních technologií do knihoven, patří Vannevar Bush⁵ a J. C. R. Licklider⁶. Nicméně výrazný pokrok byl zaznamenán až v 90. letech 20. století, kdy došlo k rozvoji informačních a komunikačních technologií a tyto technologie začaly pronikat do nejrůznějších oblastí každodenního života. „Zásluhu na tom měla skutečnost, že technologický pokrok ve všech třech oblastech, které jsou pro digitální knihovny kritické a které zahrnují computing (výpočetní a krátkodobá i dlouhodobá paměťová kapacita), communications (globální síť a přenosová kapacita) a content (množství informace v digitální podobě), dosáhl dostatečně vysokého stupně při rozumně nízké jednotkové ceně a široké všeobecné dostupnosti, což umožnilo začít realizovat projekty reagující na reálné potřeby uživatelů (BARTOŠEK, 2004)“. Tato vývojová etapa společnosti je také často označovaná jako informační společnost.

Skutečné počátky institucionálních repozitářů lze hledat v akademickém prostředí přibližně až kolem roku 2000, kdy se informační a komunikační technologie začaly rozšiřovat např. i do vědeckých institucí. Základním motivem vysokých škol k budování repozitářů byla a stále je potřeba uchovávat výstupy, které byly vytvořeny akademickými pracovníky, zaměstnanci a studenty dané instituce. I když se v souvislosti s univerzitními repozitáři velmi často hovoří o archivaci a zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, neboť jde o nejčtenější skupinu informačních zdrojů, měly by v těchto repozitářích být ukládány a zpřístupňovány i další typy informačních zdrojů – např. výukové materiály, záznamy z přednášek, sylaby jednotlivých předmětů, sborníky z konferencí, výroční zprávy, ale

⁵ Vannevar Bush se ve 40. letech minulého století zabýval automatizovaným zpracováním odborných informací. V roce 1945 publikoval článek *As We May Think*. Jeho navržený systém Memex odpovídá dnešnímu osobnímu počítači, v němž jsou informace provázány asociativními vazbami – je tak předchůdcem hypertextu a dnešního pojetí webu (BARTOŠEK, 2004).

⁶ J. C. R. Licklider se v 60. letech minulého století zabýval možnostmi transformace knihoven s využitím digitálních počítačů. V roce 1965 publikoval knihu *Libraries of the Future*, v níž představil výzkum a vývoj potřebný k realizaci digitální knihovny a nastínil vizi digitální knihovny po 30 letech (tedy v roce 1994). Jeho předpovědi se v mnoha případech pozoruhodně vyplnily (BARTOŠEK, 2004).

i ostatní publikační činnost akademických pracovníků a zaměstnanců školy, pokud to umožňuje platná legislativa.

4.3.1 Role Asociace knihoven vysokých škol České republiky

Důležitou roli v otázkách elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, které tvoří podstatnou část šedé literatury, produkované vysokými školami v České republice, hraje Asociace knihoven vysokých škol České republiky (AKVŠ ČR).⁷

AKVŠ ČR, která má v současné době celkem 23 členů z řad českých veřejných a státních vysokých škol, je formou sdružení, jehož úkolem je: *„hájit a prosazovat zájmy vysokoškolských knihoven při jednáních s organizacemi z oblasti vzdělávacích, komunikačních a informačních technologií ..., zastupovat vysokoškolské knihovny při takových jednáních, která se týkají koncepce a naplňování státní informační politiky a národního knihovnického systému ..., vytvořit platformu pro spolupráci ... a národní i mezinárodní úrovni* (Asociace knihoven vysokých škol České republiky, 2009)“.

Jednou z odborných skupin AKVŠ ČR byla Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací. Činnost této komise byla ukončena ke dni 30. dubna 2010 z důvodu úspěšného splnění hlavních cílů, které byly vytyčeny při jejím založení. Činnost této komise byla zaměřena na *„zpracování, uchování a zpřístupňování publikované i nepublikované literatury aj. podstatných zdrojů produkováných vysokými školami pro potřeby vědy, výzkumu a vzdělávání prostřednictvím repozitářů* (Asociace knihoven vysokých škol České republiky, 2004)“. Mezi základní cíle a úkoly této komise patřily (Asociace knihoven vysokých škol České republiky, 2005):

- analýza významných zahraničních systémů e-vškp
- analýza českých lokálních systémů e-vškp
- projektování digitální knihovny e-vškp na národní úrovni
- budování a provoz národního digitálního systému e-vškp
- mezinárodní kooperace v oblasti zpřístupňování e-DIS (e-vškp)

Na činnost Odborné komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací měla navázat nová Odborná komise pro digitální repozitáře vysokých

⁷ Dále v textu bude pro „Asociaci knihoven vysokých škol České republiky“ použita zkratka „AKVŠ ČR“.

škol, která se měla „*zaměřit na otázky zpracování, uchovávání a zpřístupňování publikované i nepublikované literatury aj. podstatných zdrojů produkovaných vysokými školami pro potřeby vědy, výzkumu a vzdělávání prostřednictvím repozitářů* (Asociace knihoven vysokých škol České republiky, 2004)“. Kvůli platnosti novely Vysokoškolského zákona z roku 2006, která nařizuje vysokým školám zpřístupňovat veřejnosti bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce prostřednictvím databáze, musely vysoké školy samy převzít iniciativu, a tato odborná komise nikdy nevznikla (PLANKOVÁ, 2011).

4.4 Legislativní aspekty

4.4.1 Vysokoškolský zákon v praxi

Zveřejňování vysokoškolských kvalifikačních prací jako výsledků své práce není pouze zájmem vysokých škol, ale jedná se také o zákonnou povinnost. Novela zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)⁸ z roku 2006 udává v ustanovení § 47b povinnost vysokým školám zveřejňovat vysokoškolské kvalifikační práce: „*Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a záznamu o průběhu a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy (Česko, 1998)*“. Znamená to tedy, že vysokoškolské kvalifikační práce musí vysoká škola zveřejnit prostřednictvím databáze, z čehož vyplývá možnost zveřejnění těchto dokumentů v elektronické podobě. Povinnost zveřejnění se nevztahuje pouze na samotné práce, ale také na další související informace a dokumenty.

Další povinnost pro vysoké školy vyplývá ze zákona ještě před okamžikem obhajoby práce: „*Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny (Česko, 1998)*“. Zde již není vyjádřeno, v jaké formě by měly být před samotnou obhajobou vysokoškolské kvalifikační práce zveřejněny, není tedy vyloučena ani fyzická podoba práce.

Autor práce tím, že svoji práci odevzdá, vyjadřuje souhlas se zveřejněním své práce, dle výše uvedených pravidel. Zveřejnění práce nelze podmiňovat výsledkem obhajoby.

4.4.2 Jak školy řeší autorská práva autora?

Pravděpodobně nejčastěji diskutovaným tématem v rámci problematiky autorských práv v akademickém prostředí jsou přístupy k informacím o vysokoškolských kvalifikačních pracích (tj. záznamů i plných textů). Většina vysokých škol má pro vypracování, odevzdávání

⁸ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) bude dále v textu označován pouze jako „zákon o vysokých školách“ nebo „vysokoškolský zákon“.

a zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací vytvořené vlastní metodické pokyny, směrnice a vnitřní předpisy. Mezi nejčastější přístupy, které reflektují aktuálně platnou právní úpravu v podobě zákona o vysokých školách a zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)⁹, patří zpřístupnění vysokoškolských kvalifikačních prací v rámci prostor nebo technického vybavení dané vysoké školy nebo za použití licenčního ujednání mezi vysokou školou a autorem.

První z uvedených možností vychází z předpokladu právní fikce, že samotným „odevzdáním kvalifikační práce souhlasí autor s jejím zveřejněním (Česko, 2006)“. Vysokoškolské kvalifikační práce jsou tedy zveřejňovány bez výslovného souhlasu autora, prostřednictvím databáze, která je dostupná v prostorách školy nebo v rámci školní sítě. Nejedná se o zveřejňování plných textů prostřednictvím internetu. Prostřednictvím internetu některé vysoké školy zveřejňují metadata vztahující se k vysokoškolským kvalifikačním pracím a k plnému textu se lze pak dostat v prostorách školy při splnění stanovených podmínek. Tento přístup uplatňuje například Univerzita Hradec Králové (UHK)¹⁰ (<http://www.uhk.cz/cs-cz/Stranky/default.aspx>), která veřejnosti prostřednictvím webu zpřístupňuje Katalog vysokoškolských kvalifikačních prací Archivu UHK (<http://evskp.uhk.cz/>), v němž lze vyhledávat za použití mnoha kritérií a získat informace o konkrétních pracích. Samotné prohlížení vybraných prací je pak možné pouze v badatelně Archivu UHK.

V případě druhé z uvedených možností využívají vysoké školy licenční ujednání na zveřejnění práce, které uzavírají s autory prací, na zveřejnění práce. Autor má samozřejmě právo nesouhlasit s poskytnutím licence na zveřejnění své práce nebo dílo tzv. veřejně utajit. Uzavření licenční smlouvy umožňuje vysokým školám zveřejňovat práce volně na internetu dle splněných podmínek stanovených vnitřním předpisem. Příkladem tohoto přístupu je Akademie múzických umění v Praze (<http://www.amu.cz/cs>).

⁹ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) bude dále v textu označován jako „autorský zákon“.

¹⁰ Dále v textu bude pro „Univerzitu Hradec Králové“ použita zkratka „UHK“.

4.4.3 Otevřený přístup k obsahům

„*Otevřený přístup*¹¹“ (z anglického originálu „*Open Access*“) je jednou z možností přístupu k informačním zdrojům, který je pro státní a veřejné vysoké školy jedním z nejvhodnějších. V rámci akademického prostředí jím lze zpřístupnit jak vysokoškolské kvalifikační práce, tak i ostatní publikace vytvořené vysokou školou. Sám Tim Berners-Lee, zakladatel sítě world wide web (WWW), prohlásil, že ti, kdo podporují otevřený přístup k akademickým zdrojům, nakonec porazí tradiční nakladatele, jejichž cílem je uzavřít výsledky akademického výzkumu za pomyslné zdi placených systémů (CREAGH, 2013).

Základní princip otevřeného přístupu spočívá v možnosti „*využít možností globální elektronické komunikace (internetu) k prosazení nové, efektivní, rychlé a bezplatné výměny vědeckých poznatků, a tím vytvořit alternativu k tradičnímu modelu vědeckého publikování*“ (BARTOŠEK, 2009). Základními milníky v oblasti rozvoje otevřeného přístupu a také ve vymezení základních východisek a principů jsou **Budapešťská iniciativa** (Budapest Open Access Initiative), **Prohlášení z Bethesdy** (Bethesda Statement on Open Access Publishing) a **Berlínská deklarace** (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities). Budapešťská iniciativa vznikla v roce 2002 a stanovuje základní principy otevřeného přístupu, zdůvodňuje přínos otevřeného přístupu, popisuje postupy při jeho implementaci a zároveň pobízí vědeckou komunitu k aktivní účasti.

Prohlášení z Bethesdy vzniklo v roce 2003 s cílem vyvolat diskusi, jak postupovat při prosazování otevřeného přístupu. Zároveň byly vymezeny konkrétní kroky, které jsou nezbytné pro přechod k otevřenému přístupu (BARTOŠEK, 2009). Berlínská deklarace vznikla taktéž v roce 2003 a vyzvala vědeckou veřejnost k přistoupení na principy otevřeného přístupu.

Právě v rámci těchto třech událostí, které někdy bývají souhrnně označovány jako „*BBB iniciativy*“, vznikly tři nejvýznamnější definice otevřeného přístupu. I když se tyto definice mírně odlišují, v základních principech otevřeného přístupu se shodují (SUBER, 2004):

- volná dostupnost bez jakýchkoliv finančních, právních nebo technických omezení,
- online přístup prostřednictvím veřejného internetu,

¹¹ Vzhledem k rozšířenosti českého překladu „*otevřený přístup*“ v česky psané odborné literatuře bude dále v textu použit tento český překlad.

- určitá úroveň kvality informačních zdrojů,
- autoři publikují bez nároku na honorář,
- možnosti libovolného využití přístupných informačních zdrojů (čtení, stahování, distribuce, tisknutí, vyhledávání, vytváření odkazů na plné texty těchto článků, předávat je jako data pro software atd.),
- respektování autorskoprávní ochrany.

Zjednodušeně řečeno lze otevřený přístup označit jako „*neomezený online přístup k vědecké literatuře, zejména k časopiseckým článkům, publikovaným v recenzovaných časopisech, ale také k dalším informačním zdrojům* (Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2010)“. Jedná se v podstatě o protiklad k pojmu „*toll access*“, což je tradiční placený přístup.

Miroslav Bartošek ve svém článku popisuje dva hlavní přístupy k otevřenému přístupu. Prvním z nich je **publikování v otevřených časopisech**, druhým je pak **autoarchivace v otevřených repozitářích** (BARTOŠEK, 2009). V případě publikování v otevřených časopisech procházejí informační zdroje recenzním řízením, tudíž by měla být zajištěna určitá úroveň kvality informačních zdrojů. V případě autoarchivace v otevřených repozitářích autoři sami vkládají elektronické verze svých prací a repozitář zajišťuje jejich zpřístupnění a dlouhodobou archivaci.

K 10. výročí od podpisu Budapešťské iniciativy se uskutečnilo setkání signatářů této iniciativy. Výsledkem tohoto setkání je formulace celkem 28 doporučení, která potvrzují a upřesňují myšlenky otevřeného přístupu. Těchto 28 doporučení je rozděleno do čtyř tematických okruhů (Budapest Open Access Initiative, 2012):

Politiky a směrnice

Pokud univerzity, vysoké školy, výzkumné a další instituce podporují otevřený přístup, měly by mít vytvořený systém politik a směrnic, které upravují pravidla v rámci otevřeného přístupu. Mělo by být ukotveno zejména to, že veškeré preprinty vědeckých článků i vysokoškolské kvalifikační práce by měly být uloženy do otevřeného repozitáře hned, jak je to možné. Články by měly být uloženy optimálně k datu jejich odevzdání, určitě ale ne později, než dojde k publikování jejich konečné verze oficiální cestou. Metadata k informačnímu zdroji by měla být uložena a zpřístupněna okamžitě, plné texty pak hned, jak repozitář získá povolení k jejich zveřejnění formou otevřeného přístupu. Pro hodnocení

kvality časopisů, článků a autorů se nedoporučuje používat impakt faktor časopisů, naopak je doporučeno vyvinout alternativní metriky pro hodnocení vlivu a kvality. Univerzitám se dále doporučuje ukládat do institucionálních repozitářů veškeré články, které mohou pomoci při jejich propagaci. Nakladatelé, kteří neposkytují otevřený přístup, by měli publikování formou otevřeného přístupu alespoň povolit ve svých smlouvách.

Licence a opětovné využití

V rámci této sekce je doporučeno pro publikování, distribuci, využití a opětovné využití použít licenci Creative Commons nebo jinou jí podobnou. Otevřené repozitáře obvykle nemají takovou pozici, aby mohly striktně požadovat otevřenou licenci. Jsou běžně závislé na svolení autorů nebo vydavatelů. Přesto by měl být stanoven požadavek otevřené licence.

Infrastruktura a udržitelnost

Dalších celkem 14 doporučení se týká infrastruktury a udržitelnosti. Nejen že každá instituce poskytující vysokoškolské vzdělání by měla mít repozitář s otevřeným přístupem, případně být součástí sdružení otevřených repozitářů nebo alespoň tyto služby využívat formou outsourcingu, ale také každý student a vědec jakéhokoliv oboru a z jakékoliv země by měl mít možnost publikovat v otevřeném repozitáři. Repozitáře s otevřeným přístupem by měly mít nástroje a prostředky pro získávání a opětovné ukládání záznamů z jiných otevřených repozitářů. Repozitáře by měly mít k dispozici data o stahování, využití a citovanosti svých autorů, aby mohly být vytvořeny vlastní vhodné alternativní metriky. Pokud periodika, která nepodporují otevřený přístup, dovolí autoarchivaci nebo uložení do repozitáře s otevřeným přístupem, měla by přesně definovat, na co se jejich povolení vztahuje, a to ve formátu srozumitelném pro člověka i pro strojové zpracování. Repozitáře, které podporují otevřený přístup, by měly zdarma poskytovat nástroje, které umožní konverzi uložených dokumentů do formátů, které jsou strojově čitelné, např. XML. Výzkumné a další instituce by měly podporovat rozvoj a udržovat nástroje, pokyny a zdroje, které jsou nezbytné pro rozvoj a udržitelnost otevřeného přístupu. Dále by mělo dojít k vylepšení nástrojů, které automaticky sklízí odkazy a bibliografické citace z publikované literatury, což pomůže výzkumným institucím k celkovému přehledu o literatuře týkající se daného tématu. Dále by měla být poskytnuta pomoc při sběru, organizaci a šíření metadat s otevřeným přístupem ve standardních formátech, a to i pro publikace, které nejsou volně přístupné. Autoři také potřebují infrastrukturu pro vytváření křížových odkazů a trvalých URL odkazů, které jsou založené na otevřených standardech. Samozřejmě je podporován další rozvoj otevřených

standardů pro interoperabilitu a nástrojů pro implementaci těchto standardů v časopisech a repozitářích s otevřeným přístupem, ale také experimenty s novými formami výzkumných článků.

Podpora a koordinace

Nakladatelé, editoři i vědečtí pracovníci by měli mít vyšší povědomí o standardech pro profesionální publikování pomocí otevřeného přístupu. Zároveň by měly být vytvořeny průvodce pro univerzity a výzkumné agentury, které zvažují implementaci otevřeného přístupu. Tyto průvodce by měly obsahovat doporučení v podobě politik, nejvhodnějších praktik i odpovědí na často kladené otázky. Iniciativa podporuje rozvoj konsolidovaných zdrojů, ve kterých je snadné sledovat rozvoj otevřeného přístupu pomocí relevantních čísel a grafů. Komunita otevřeného přístupu by se měla scházet mnohem častěji a v podstatě při jakékoliv vhodné příležitosti koordinovat své aktivity a efektivně komunikovat řešené otázky. Celosvětová kampaň za otevřený přístup k vědeckým článkům by měla více spolupracovat s celosvětovou kampaní za otevřený přístup ke knihám, vysokoškolským kvalifikačním pracím, výzkumným datům, vládním informacím, vzdělávacím zdrojům a zdrojovým kódům. Dále je zdůrazňována potřeba jasné formulace přínosů otevřeného přístupu.

Z uvedeného shrnutí 28 doporučení vyplývá, že cílem Budapešťské iniciativy je nejen komplexní podpora otevřeného přístupu se všemi souvisejícími aspekty, ale také podpora jakéhokoliv úsilí či snahy, které k publikování formou otevřeného přístupu vedou. Z pohledu veřejných a státních vysokých škol je významná také myšlenka ukládat do repozitáře jakéhokoliv informační zdroje, které mohou napomoci při propagaci dané instituce. Dalším, neméně významným aspektem je podpora vytváření záznamů informačních zdrojů, které nejsou součástí systémů otevřeného přístupu, a to z důvodu podpory vědecké komunity.

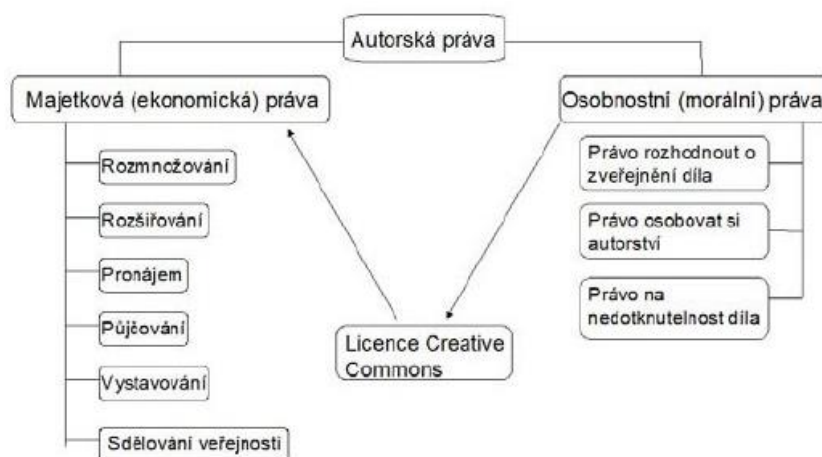
4.4.4 Možnost uplatnění CC licencí

Licence Creative Commons (CC licence)¹² je „soubor předem připravených licenčních smluv, jehož prostřednictvím držitel autorských práv vyjadřuje podmínky, za kterých je možno se zveřejněným dílem zacházet (GRUBER, 2009)“. Tyto licence patří mezi tzv. veřejné licence, které vznikly jako reakce na vývoj publikování prostřednictvím internetu. Počátky vývoje CC licencí sahají do roku 2002 a za jejich autora je považován Lawrence Lessig.

¹² Dále v textu bude pro „licence Creative Commons“ použita zkratka „CC licence“.

Z pohledu autorského zákona licence CC slouží jako „*prostředek pro převod části majetkových práv autora na nabyvatele licence (neboli uživatele licencovaného díla)*“ (GRUBER, 2009)“. Principem licence CC je tedy použití majetkových práv autora, který povoluje jejich využití v souladu s podmínkami, jež pomocí této licence stanovil. Autor sám prostřednictvím licencí CC stanovuje, zda dílo pod licencí vystaví (*právo rozhodnout o zveřejnění díla*), zda umožní své dílo ostatním uživatelům upravovat (*právo na nedotknutelnost díla*), a nechybí zde ani podmínka uvést údaje o původním autorovi díla (*právo osobovat si autorství*) (GRUBER, 2009).

Licence CC ve své podstatě představují rozšíření autorského práva pro specifika internetového prostředí. Vztah CC licencí k autorským právům znázorňuje *Obrázek č. 1*.

Obrázek č. 1: Grafické vyjádření vztahu licencí CC a autorského práva [Zdroj: GRUBER, 2009].

Licence CC jsou v českém prostředí relativně novou záležitostí, proto jejich využití není prozatím masové. Jedná se ale o jednu z možností, jak mohou vysoké školy zveřejňovat vysokoškolské kvalifikační práce tak, aby neporušovaly práva autora, splnily povinnost vyplývající z vysokoškolského zákona a zároveň mohly využít moderních trendů elektronického publikování.

4.5 Obsahová typologie digitálních objektů produkováných akademickým prostředím

V akademickém prostředí jsou produkovány nejrůznější typy digitálních objektů. Velmi propracovanou typologii informačních zdrojů se zaměřením na šedou literaturu poskytuje organizace GreyNet International, která člení šedou literaturu následujícím způsobem (GreyNet International, 2012) (GreyNet International, 2012a):

- **časopisy (journal)** – periodický zdroj určený k šíření informací z původního výzkumu a komentování aktuálního vývoje v konkrétním oboru,
- **články (articles)** – samostatný literární útvar zaměřený na poměrně úzké téma, napsaný jedním nebo více autory a publikovaný pod samostatným názvem ve sbírce nebo časopise, které obsahují jiné práce stejné formy,
- **firemní literatura (corporate literature)** – např. interní tisk, katalogy výrobků,
- **informační materiály (informative material)** – např. oznámení, ročenky, příbalové letáky, brožury, zpravodaje, kroniky, průvodce, příručky, letáky, návody, memoranda, zpravodaje,
- **katalogy (catalogue)** – výčet položek, které jsou systematicky uspořádané za specifickým účelem, obvykle je u každé položky obsažen stručný popis,
- **konferenční materiály (conference material)** – např. call for papers, sborníkové příspěvky, sborníky, plakáty,
- **monografie (monograph)** – kniha nebo pojednání o samostatném subjektu v rámci jednoho fyzického nosiče, obvykle napsaná odborníkem v oboru,
- **normativní dokumenty (normative document)** – např. vládní dokumenty, právní dokumenty, standardy,
- **obrazové materiály (image material)** – např. mapy,
- **technické dokumenty (technical documentation)** – jakýkoliv typ dokumentace, který popisuje ovládání, funkčnost a architekturu technického produktu nebo výrobku, který je vyvíjen nebo používán,
- **terciární dokumenty (tertiary document)** – výběr nebo kompilace z jiných primárních nebo sekundárních zdrojů,
- **vysokoškolské závěrečné práce (thesis)** – dokumenty, který jsou vytvořeny za účelem splnění kandidatury na určitý stupeň profesní kvalifikace a které prezentují výzkumné aktivity a nálezy autora,

- **výukové materiály (course material)** – např. učební texty, učební osnovy, otázky ke zkouškám, záznamy z přednášek, sylaby,
- **výzkumné zprávy (research plan)** – např. studie, dotazníky, protokoly, návrhy, podkladové materiály nebo analýzy,
- **zprávy (report)** – samostatně publikovaný záznam výsledků probíhajícího výzkumu nebo jiná technická zjištění.

Uvedený výčet představuje nadřazené typy dokumentů, přičemž jednotlivé položky jsou vysvětleny buď definicí, nebo přímo pomocí příkladů typů dokumentů, které lze pod tyto nadřazené položky zařadit. Grafické zobrazení této typologie je uvedeno v [Příloze č. 1: Typologie šedé literatury](#). Organizace GreyNet International vytvořila „*Slovník typů šedé literatury*“¹³, který obsahuje nejen jednotlivé typy šedé literatury, ale také jejich definice a příklady nejčastějších dokumentů, které se pod daný typ řadí.

V rámci akademického prostředí se lze nejčastěji setkat s vysokoškolskými závěrečnými pracemi, výukovými materiály a v omezenější míře i s dalšími typy. Vysokoškolské závěrečné práce jsou v rámci typologie GreyNet dále členěny na bakalářské, magisterské, disertační a habilitační práce. Výukové materiály pak zahrnují materiály z kurzů, učební osnovy, otázky ke zkouškám, záznamy z přednášek a sylaby. V rámci akademického prostředí se lze samozřejmě setkat i s dalšími typy informačních zdrojů. Jejich četnost a typ již závisí na zaměření konkrétní vysoké školy. Na technicky zaměřených vysokých školách lze očekávat technické dokumenty či výzkumné zprávy, umělecky zaměřené vysoké školy budou zajisté shromažďovat obrazové materiály, humanitně zaměřené vysoké školy budou mít ve své produkci časopisy, informační materiály, konferenční materiály, články atd.

Pro všechny výše uvedené typy digitálních objektů produkovaných v akademickém prostředí platí, že se jedná o velmi cenné zdroje informací a jejich šíření a zveřejnění za dodržování autorských práv je v zájmu nejen vysoké školy samotné, ale také jejich autorů.

¹³ Vocabulary of the types of grey literature (GreyNet International, 2012a).

4.6 Dlouhodobá archivace na vysokých školách

4.6.1 Definice dlouhodobé archivace

Význam termínu dlouhodobé archivace by mohl být na první pohled zřejmý, přesto má zde terminologické vymezení své místo. TDKIV vymezuje archivaci jako: „*Trvalé uchování dokumentů nebo celých sbírek. Obvykle se archivují povinné výtisky, historické dokumenty nebo fondy a další konzervační sbírky, a to na základě zákonného ustanovení anebo interního předpisu příslušné instituce* (POLIŠENSKÝ, 2003)“. Z pohledu zaměření této diplomové práce je zásadní první část této definice, kterou vhodně doplňuje vymezení termínu dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů, jež zní: „*Systematická opatření pro zajištění uchování ochrany, integrity, autenticity a dostupnosti digitálních dokumentů v dlouhodobém horizontu* (CUBR, 2003c)“.

4.6.2 Princip fungování dlouhodobé archivace

Dlouhodobá archivace v rámci veřejných a státních vysokých škol je problematikou, která je odbornou veřejností řešena dlouho a s poměrně velkou pozorností. Dlouhodobá archivace je založena na čtyřech základních principech (Sefira, 2013):

- **Autenticita:** Při dlouhodobé archivaci je důležité, aby bylo prokazatelné, kdo je opravdovým původcem informačního zdroje.
- **Důvěryhodnost:** Pro práci s informačními zdroji je třeba disponovat důvěryhodným prostředím s ohledem na objektivní dokazovací postupy a právní nezpochybnitelnost uložených informačních zdrojů.
- **Čitelnost:** Po celou dobu uložení je třeba mít zajištěnou integritu a čitelnost informačního zdroje (vhodný formát, případně spolehlivá konverze).
- **Prokazatelnost:** Pro každý uložený informační zdroj je potřeba prokázat, že nedošlo k modifikaci a je schopen obnovy obsahu.

4.6.3 Co to školám přinese?

Dlouhodobá archivace šedé literatury má obrovský význam nejen pro jednotlivé vysoké školy, jejich zaměstnance a studenty, ale také pro odbornou i širokou veřejnost. Šedá literatura produkovaná vysokými školami přináší mnohdy nové poznatky a jednotlivá témata jsou obrazem kvality dané vysoké školy. Pokud je šedá literatura (resp. vysokoškolské kvalifikační práce) volně dostupná široké veřejnosti, lze takto porovnávat kvalitu jednotlivých

vysokých škol. Z opačného úhlu pohledu to znamená, že vysoká škola disponuje cennými informačními zdroji, které mohou být kdykoliv v budoucnu využity nejen vlastními pracovníky a studenty, ale i odbornou veřejností jako podklad pro další oblasti výzkumu. O výhodách archivace informačních zdrojů v digitální podobě oproti klasické fyzické formě již snad není třeba detailně hovořit.

4.6.4 V čem to má nevýhody?

Základní nevýhoda dlouhodobé archivace digitálních zdrojů spočívá v první řadě ve finanční náročnosti. Kromě potřeby softwarového a hardwarového vybavení může i samotný proces zpracování digitálních informačních zdrojů vyžadovat další náklady. V současné době je sice kladen důraz na to, aby do oblasti zpracování digitálních informačních zdrojů byli zapojeni sami tvůrci, a mnoho procesů je již automatizováno, nicméně stále je v určitých fázích třeba zásahů člověka.

Další nevýhodu lze spatřovat v neustále se vyvíjejících technologiích a měnícím se digitálním prostředí. Stále jsou vyvíjeny nové nástroje, vznikají nové standardy a formáty atd. V rámci konverzí pak může docházet ke ztrátám nebo modifikacím dat. Sama příprava na konverzi i její provedení může být také finančně náročnější záležitostí.

4.6.5 Možnosti v České republice a v zahraničí

České projekty

Pokud odhlédneme od archivace prováděné v rámci jednotlivých vysokých škol, jak je popsána v kapitole [5.6.12 Dlouhodobá archivace šedé literatury](#), nalezneme v České republice nejeden projekt zabývající se obdobnou činností s celorepublikovou působností.

V první řadě je třeba zmínit Národní úložiště šedé literatury (NUŠL)¹⁴. Provozovatelem této služby je Národní technická knihovna v Praze. „*NUŠL poskytuje centrální přístup k informacím o šedé literatuře vznikající v České republice v oblastech vědy, výzkumu a vzdělávání* (Národní úložiště šedé literatury, 2009)“. V rámci NUŠL patří vysoké školy k jednomu z nejvýznamnějších přispěvatelů, a proto jsou vysokoškolské kvalifikační práce nejčastějším uloženým typem šedé literatury. Dále jsou pak ukládány výroční zprávy, výzkumné zprávy, informační a studijní materiály atd.

¹⁴ Dále bude v textu pro „Národní úložiště šedé literatury“ použita zkratka „NUŠL“.

Dalším velmi zajímavým projektem je systém Theses.cz. Jedná se o: „*systém pro odhalování plagiátů mezi závěrečnými pracemi a je vyvíjen a provozován Masarykovou univerzitou* (Masarykova univerzita, 2013)“. Je to v podstatě národní registr závěrečných prací, resp. informací o závěrečných pracích, ve kterém mohou registrované vysoké školy závěrečné práce ukládat a ověřovat plagiátorství. Volně dostupné jsou pak záznamy o závěrečných pracích, případně i jejich plné texty. Tyto informace jsou v systému Theses.cz uloženy nebo jsou využity přesměrovací kanály do lokálních systémů jednotlivých vysokých škol. Této služby aktuálně využívá celkem 40 vysokých škol, mezi nimiž najdeme veřejné, státní i soukromé vysoké školy. Obdobně funguje i systém Odevzdej.cz, ovšem se zaměřením na seminární a školní práce.

Masarykova univerzita v Brně je také provozovatelem systému Repozitar.cz, který slouží ke shromažďování, archivaci a prezentaci prací, které byly publikovány na partnerských univerzitách (Masarykova univerzita, 2013a). Do tohoto systému je zapojeno celkem 15 veřejných vysokých škol.

Zahraniční projekty

I v zahraničí lze nalézt celou řadu významných systémů sloužících pro dlouhodobou archivaci vysokoškolské šedé literatury, přičemž každý je specifický. Pro potřeby této práce uvádím nejprve dva významné příklady systémů, jímž jsou systémy **Networked Digital Library of Theses and Dissertations** a **CyberTheses**, avšak pro ucelení zkoumané problematiky v krátkosti představím i registry a projekty, do kterých vysoké školy České republiky aktivně přispívají. Společným cílem všech systémů, registrů či projektů je sdílení vědeckých informací z institucionálních repozitářů, a to jak odborné, tak i široké veřejnosti.

Systém s názvem **Networked Digital Library of Theses and Dissertations**, známý pod zkratkou NDLTD¹⁵, zpřístupňuje disertační a diplomové práce univerzit a vysokých škol z celého světa. Tento systém je provozován Virginským polytechnickým institutem a Státní univerzitou (Virginia Polytechnic Institute and State University) a vyvinul se z původně národního systému USA pro disertační a diplomové práce (Virginia Polytechnic Institute and State University, 2014).

¹⁵ Dále v textu bude pro „Networked Digital Library of Theses and Dissertations“ použita zkratka „NDLTD“.

Systém **CyberTheses** je mezinárodní digitální knihovna elektronických disertací, jejímž prvotním cílem bylo shromažďovat disertace psané ve francouzštině. Celý systém je „budován na základě budování lokálních archivů elektronických disertací a centrálních metadatových databází s jednotným vyhledáváním (BRATKOVÁ, 2009, s. 148)“. V současné době tento systém zahrnuje Jihoamerický portál Chilské univerzity a Frankofonní portál Lyonské univerzity II.

Adresář **Open DOAR** (Director of Open Access Repositories) spravuje informace o otevřených repozitářích v celosvětovém měřítku. Provozovatelem této služby je Centrum pro výzkum komunikací (Centre for Research Communications (CRC)¹⁶ spolu s Nottinghamskou univerzitou (University of Nottingham) (University of Nottingham, 2006). Aktuálně je zde k dispozici 2 341 záznamů repozitářů¹⁷.

Registr **ROAR** (Registry of Open Access Repositories) je služba, která sdružuje informace o otevřených repozitářích, nezávisle na tom, jaký software daná instituce využívá. Registr je spravován Southamptonskou univerzitou (University of Southampton) a v současné době zahrnuje 3 428¹⁸ záznamů otevřených repozitářů (University of Southampton, 2003).

Projekt **BASE** (Bielefeld Academic Search Engine) je v podstatě důmyslný vyhledávač odborných informačních zdrojů. Pro jejich sběr využívá vlastnosti protokolu OAI-PMH, kterým sklízí metadata převážně z otevřených vědeckých digitálních repozitářů. Další podmínkou je, aby informace byly indexovatelné pomocí FAST (Fast Search & Transfer) softwaru¹⁹. V současnosti služba BASE nabízí ke studiu více než 40 milionů dokumentů z více než 2 400 odborných zdrojů, z nichž 75% obsahuje plné texty²⁰ (Universitätsbibliothek Bielefeld, 2004).

Portál **DRIVE** (Digital Repository Infrastructure Vision for European Research) je iniciativou Evropské unie (EU), jejímž hlavním cílem je zmapovat a vytvořit funkční

¹⁶ Dále v textu bude pro „Centre for Research Communications“ použita zkratka „CRC“.

¹⁷ Údaj platný ke dni 3. června 2013.

¹⁸ Údaj platný ke dni 6. června 2013.

¹⁹ Software FAST byl v roce 2004 vyvinut norskou společností FAST. Původně z podnikového vyhledávače se stal důmyslný vyhledávací nástroj, který je od roku 2008 majetkem společnosti Microsoft. (Fast Search & Transfer, 2013).

²⁰ Údaj platný ke dni 12. června 2013.

infrastrukturu evropských provozovatelů vědeckých digitálních repozitářů. Projekt DRIVE byl ukončen v roce 2007. V současné době projekt pokračuje jako DRIVE-II, který navazuje na výsledky původního projektu a snaží se zavést nové trendy a inovace (DRIVER – Digital Repository Infrastructure Vision for European, Research, 2013). K bádání nabízí aktuálně až 3,5 milionu vědeckých publikací, časopisů, disertací, knih, přednášek, výzkumných zpráv apod. Vyhledávat lze v 295²¹ vědeckých repozitářích.

Registr **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) je databáze, která shromažďuje informace o otevřených časopisech na celosvětové úrovni. Databáze začala být budována v roce 2002 na základě požadavku odborné veřejnosti na otevřený přístup k vědeckým informacím (DOAJ: Directory of Open Access Journals, 2013). V současné době zahrnuje databáze více než 9 951 časopisů ze 120 zemí²².

Posledními zmíněnými projekty jsou **OpenAire** (Open Access Infrastructure for Research in Europe) a **OpenAirePlus**²³. Oba projekty byly zřízeny na základě 7. rámcového programu (7. RP) Evropské komise (EK) s cílem podpořit a prosadit politiku otevřeného přístupu k vědeckým poznatkům. Společným cílem je pak vybudovat funkční e-infrastrukturu pro jejich snadnou výměnu. V podstatě se jedná o sofistikovaný vyhledávací portál, kterým lze prohledávat různé informační zdroje v rámci partnerské sítě zapojených institucionálních repozitářů. Podmínkou zapojení je otevřenost, schopnost sklízet metadata pomocí protokolu OAI-PMH a využívání platformy DSpace nebo EPrints (Open AIRE: open Access Infrastructure for Research in Europe, 2003). V současné době lze prohledávat 42 805²⁴ multioborových informačních zdrojů.

²¹ Údaj platný ke dni 17. června 2013.

²² Údaj platný ke dni 26. června 2013.

²³ OpenAire byl tříletý projekt, který byl v činnosti v letech 2009–2012 a na nějž navázal projekt OpenAirePlus, který je aktivní až do roku 2014.

²⁴ Údaj platný ke dni 26. června 2013.

4.7 Budoucnost digitálních repozitářů v českém akademickém prostředí

4.7.1 Zapojení do Národní digitální knihovny?

Je pro vysoké školy relevantní zapojení do projektu Národní digitální knihovny? Národní digitální knihovna je velkolepý projekt Národní knihovny ČR, který je financován převážně z Integrovaného operačního programu Evropské unie (IOP EU), částečně také Ministerstvem kultury ČR. Tento projekt není primárně určen pro vysoké školy a zpracování, uložení a zpřístupnění vysokoškolské šedé literatury. O využití tohoto projektu pro účely dlouhodobé archivace vysokoškolské šedé literatury by se ale dalo uvažovat hned z několika důvodů.

Prvním důvodem je v pořadí druhý cíl tohoto projektu, jímž je „*dlouhodobé uložení dokumentů ve spolehlivém digitálním úložišti* (HUTAŘ, 2013)“. Tento cíl lze přiřadit každému repozitáři, který je určen pro dlouhodobou archivaci, ovšem řešení tohoto cíle v takto monstrózním projektu může být inspirací pro digitální repozitáře vysokých škol. To samé lze konstatovat i o v pořadí třetím cíli Národní digitální knihovny: „*zpřístupnění digitálních dokumentů pokud možno volně a zdarma* (HUTAŘ, 2013)“. Proto i když tento projekt není primárně určen pro šedou literaturu vysokých škol, mohou zde vysoké školy hledat inspiraci při řešení vlastních digitálních repozitářů.

4.7.2 Online přístup pro všechny?

Poměrně diskutovanou otázkou je, zda by měla být šedá literatura státních a veřejných vysokých škol volně dostupná široké veřejnosti, optimálně elektronicky. Protože tomu tak mnohdy není, ozývají se zejména hlasy podporující online přístup pro všechny.

Jedním z důvodů tohoto požadavku je fakt, že státní a veřejné vysoké školy jsou financovány z veřejných zdrojů, tedy z peněz všech daňových poplatníků. Proto by také výsledky jejich činností měly být přístupné veřejnosti. Druhým faktorem podporujícím tuto myšlenku je potřeba umožnit odborné i široké veřejnosti porovnání kvality těchto institucí. V případě volného online přístupu k šedé literatuře by sama vysoká škola měla být zainteresována na tom, aby její výstupy byly co nejkvalitnější a aby byla ze strany veřejnosti považována za kvalitní. Nezanedbatelným důvodem je šíření nových poznatků a výsledků činnosti těchto institucí.

4.7.3 Větší podpora legislativy

Když je volný online přístup k šedé literatuře vysokých škol tak výhodný, proč ho neumožňují všechny vysoké školy? Důvody jednotlivých vysokých škol jsou rozmanité, nicméně zcela zásadní je to, že v této oblasti chybí dostatečná podpora legislativy. Vysoké školy sice mají určité povinnosti vyplývající z vysokoškolského zákona a zároveň musí dodržovat autorská práva²⁵, nicméně detailní legislativní úprava týkající se volného online přístupu chybí. Současná právní úprava dává vysokým školám poměrně velkou volnost v řešení této problematiky.

²⁵ O legislativní úpravě detailněji pojednává kapitola [4.4 Legislativní aspekty](#).

5. ZMAPOVÁNÍ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

5.1 Popis jednotlivých podkapitol

Praktická část je po úvodní části rozdělena do kapitol, jež jsou dle potřeby dále členěny na další podkapitoly do více úrovní. První část začíná popisem metodiky celé analýzy, ve které jsou definovány cíle šetření, pracovní hypotézy a je představen vzorek šetření. Dále jsou zde popsány metody šetření, nástroje získávání informací a přehled okruhů otázek. Navazující kapitola podává stručný přehled současné situace digitálních repozitářů v českém akademickém prostředí.

Za klíčovou považuji podkapitolu představující digitální repozitáře, které využívají ke svému provozu komerční či open source software. Závěrem této podkapitoly jsou výsledky vlastní analýzy těchto systémů.

Následuje podkapitola, která obsahuje krátké uvedení do doplňujícího šetření vysokých škol, jež nepoužívají software pro provoz digitálního repozitáře. Dále tato kapitola obsahuje výsledky doplňujícího šetření. Závěrem této podkapitoly je shrnutí získaných poznatků.

Závěr celé diplomové práce obsahuje celkové shrnutí provedených šetření a nástin budoucího vývoje pro všechny veřejné a státní vysoké školy České republiky.

5.2 Úvod

Informace uvedené ve čtvrté kapitole měly především poskytnout základní přehled o celé zkoumané problematice a oblastech, které se jí dotýkají. Zároveň nabízí i dostatečně silnou terminologickou základnu, která vhodně doplňuje informace popsané v praktické části.

Potřeba vytvořit vlastní analýzu vyplynula již z předběžného průzkumu, který jsem provedla při samotném výběru tématu mé diplomové práce. Základní informace o dostupných digitálních repozitářích lze celkem snadno získat z veřejných informačních zdrojů, avšak jejich výrazná roztržitost a absence podrobných, aktuálních či interních údajů dala hlavní podnět k provedení vlastního šetření. Věřím, že tato diplomová práce pomůže vyplnit některé informační mezery.

5.3 Metodika praktické části

5.3.1 Stanovené cíle

Hlavním cílem praktické části je představit a vzájemně porovnat všechny veřejné a státní vysoké školy České republiky, které provozují digitální repozitář s využitím softwaru k tomu určeného²⁶. Jejich přehled je uveden v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#). Druhý, neméně důležitý cíl, který vychází z hlavního cíle, je zjistit, jakým způsobem je ukládána a zpřístupňována šedá literatura ve veřejných a státních vysokých školách České republiky, které zvolily jiné řešení. Na základě obou výsledků šetření se pokusím odhadnout jejich budoucí vývoj, a to jak v rámci vlastní instituce, tak i na národní a mezinárodní úrovni.

5.3.2 Pracovní hypotézy

V důsledku zákonné povinnosti, která vyplývá z novely vysokoškolského zákona z roku 2006 (§ 47b), předpokládám, že vysoké školy již asimilovaly nařízení, která z tohoto zákona vyplývají – „*nevýdělečně zveřejňovat diplomové (bakalářské, magisterské ad.), disertační a rigorózní práce, a to nejprve 5 pracovních dní před obhajobou a následně (i s posudky a hodnocením) po obhajobě. K tomuto účelu také nařizuje zřídit databázi kvalifikačních prací* (JURMANOVÁ VOLEMANOVÁ, 2005)“. Dále předpokládám, že celkový objem typologie šedé literatury se od roku 2006 již dostatečně rozšířil a zřetelněji zformoval, a to jak na institucionální úrovni, tak díky národním a mezinárodním projektům.

5.3.3 Vybraný vzorek šetření

Pro potřeby tohoto výzkumu byla vybrána skupina 28 subjektů, zahrnující 26 veřejných a 2 státní vysoké školy České republiky, viz *Tabulka č. 1*. Tyto vysoké školy byly vybrány na základě jak rozmanitosti produkované šedé literatury, tak i různých způsobů jejího zpřístupňování.

²⁶ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

Přehled veřejných a státních vysokých škol v České republice

1.	Akademie múzických umění v Praze	veřejná vysoká škola
2.	Akademie výtvarných umění v Praze	veřejná vysoká škola
3.	Česká zemědělská univerzita v Praze	veřejná vysoká škola
4.	České vysoké učení technické v Praze	veřejná vysoká škola
5.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	veřejná vysoká škola
6.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	veřejná vysoká škola
7.	Masarykova univerzita v Brně	veřejná vysoká škola
8.	Mendelova zemědělská a lesnická universita v Brně	veřejná vysoká škola
9.	Ostravská univerzita v Ostravě	veřejná vysoká škola
10.	Policejní akademie České Republiky	státní vysoká škola
11.	Slezská univerzita v Opavě	veřejná vysoká škola
12.	Technická univerzita v Liberci	veřejná vysoká škola
13.	Univerzita Hradec Králové	veřejná vysoká škola
14.	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	veřejná vysoká škola
15.	Univerzita Karlova v Praze	veřejná vysoká škola
16.	Univerzita obrany	státní vysoká škola
17.	Univerzita Palackého v Olomouci	veřejná vysoká škola
18.	Univerzita Pardubice	veřejná vysoká škola
19.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	veřejná vysoká škola
20.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	veřejná vysoká škola
21.	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	veřejná vysoká škola
22.	Vysoká škola ekonomická v Praze	veřejná vysoká škola
23.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	veřejná vysoká škola
24.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	veřejná vysoká škola
25.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	veřejná vysoká škola
26.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	veřejná vysoká škola
27.	Vysoké učení technické v Brně	veřejná vysoká škola
28.	Západočeská univerzita v Plzni	veřejná vysoká škola

Tabulka č. 1: Přehled subjektů vzorku analytického šetření.

Vybraný vzorek šetření je záměrně rozdělen na dvě pracovní podskupiny, které jsou dále představeny a analyzovány samostatně. Základní a jedinou podmínkou tohoto rozdělení je přítomnost nebo nepřítomnost softwaru určeného pro provoz digitálního repozitáře. Jsou to podskupiny:

- *Vysoké školy se softwarem pro digitální repozitář a*
- *Vysoké školy bez softwaru pro digitální repozitář.*

Bližší popis obou podskupin a přehled, který znázorňuje současný poměr obou podskupin, je uveden v kapitole [5.4. Situace v českém akademickém prostředí.](#)

5.3.4 Metody šetření a nástroje

V rámci tohoto výzkumu jsem použila tři metody získávání informací. První metoda využívá všech dostupných veřejných informačních zdrojů, které představují především domovské webové stránky jednotlivých vysokých škol, materiály z konferencí a článků publikovaných především zaměstnanci univerzitních knihoven.

Druhou metodou je doplňující dotazník, s jehož pomocí byly osloveny všechny subjekty skupiny „*Vysoké školy bez softwaru pro digitální repozitář*“. Jako nejvhodnější způsob dotazování byla zvolena elektronická podoba s využitím služby Google Disk – Formulář (Google Form). Ukázka textu doplňujícího dotazníku je uvedena v [Příloze č. 3: Ukázka dotazníku pro doplňující průzkum](#).

Poslední metodou je osobní kontakt, který zahrnuje telefonické, písemné (e-mailové) a přímé osobní dotazování. Forma osobního kontaktu byla zvolena pro maximální vytěžení zkoumané problematiky a získání přístupu jak k interním informacím, tak i k různým názorům odborníků na zkoumanou problematiku.

Výsledky šetření jsou prezentovány pomocí přehledných grafů a tabulek, vhodně doplněných textem.

5.3.5 Okruhy dotazování

Jak již bylo výše zmíněno, zkoumaný vzorek šetření byl rozdělen na dvě samostatné pracovní podskupiny. Pro účely obou šetření byly vytvořeny dvě sady okruhů otázek. První sada okruhů je určena pro zkoumání subjektů podskupiny „*Vysoké školy se softwarem pro digitální repozitář*“ s cílem získat především podrobné a interní informace o jednotlivých digitálních repozitářích. Pokud nepočítáme závěrečné zhodnocení jednotlivých repozitářů a nastínění jejich plánů do budoucnosti, zaměřují se otázky na 13 tematických oblastí:

- **Obecné informace** (tj. představení a především zdůvodnění pořízení digitálních repozitářů),
- **Ekonomické aspekty** (tj. zjištění počátečních a udržovacích finančních prostředků pro provoz digitálních repozitářů),
- **Personální zabezpečení** (tj. zjištění personálního zabezpečení a rozdělení kompetencí při správě a plnění digitálních repozitářů),
- **Software** (tj. představení používaného softwaru pro provoz digitálních repozitářů),

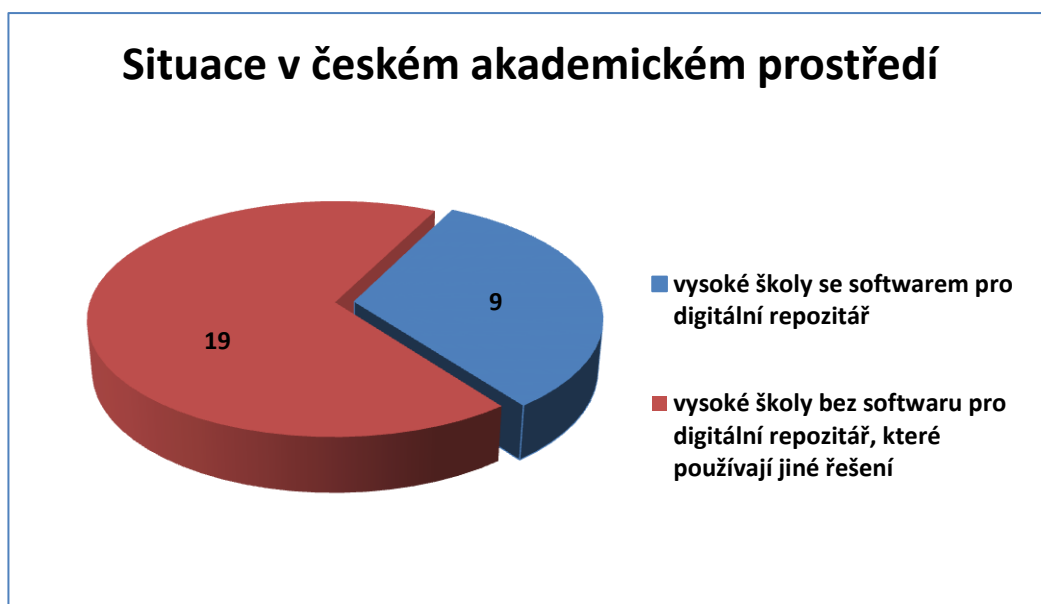
- **Hardware** (tj. zjištění zabezpečení digitálních dat uložených v digitálních repozitářích),
- **Legislativní aspekty** (tj. zjištění přístupu k autorskoprávní problematice),
- **Obsahová typologie** (tj. představení rozmanitosti šedé literatury uložené v digitálních repozitářích),
- **Přístup uživatelů** (tj. zjištění možností přístupů do digitálních repozitářů),
- **Webové vyhledávací rozhraní** (tj. srovnání použitých vyhledávacích rozhraní),
- **Metadata** (tj. zjištění, jaká metadatová schémata jsou v digitálních repozitářích použita a jaké změny vysoké školy provedly),
- **OAI-PMH** (tj. testování kompatibility systému digitálních repozitářů s protokolem OAI-PMH 2.0),
- **Dlouhodobá archivace šedé literatury** (tj. zjištění přístupu k problematice dlouhodobé archivace dokumentů),
- **Účast v českých a zahraničních projektech** (tj. zjištění, jak jsou vysoké školy angažovány v českých a zahraničních projektech na podporu výměny informací).

Pro druhou podskupinu vysokých škol, tj. „*Vysoké školy bez softwaru pro digitální repozitář*“, byla zvolena sada okruhů, která přispěje k celkovému ucelení zkoumaného tématu diplomové práce. Stanovené otázky se zaměřují na pět tematických oblastí, kterými jsou:

- **Ukládání a zpřístupňování šedé literatury** (tj. zjištění způsobu ukládání šedé literatury),
- **Obsahová typologie** (tj. představení rozmanitosti šedé literatury uložené v úložištích),
- **Přístup uživatelů k šedé literatuře** (tj. zjištění možností přístupů do úložišť),
- **Řešení dlouhodobé archivace šedé literatury** (tj. zjištění přístupu k problematice dlouhodobé archivace šedé literatury),
- **Aspekty ovlivňující neprovozování softwaru otevřeného digitální repozitáře** (tj. zjištění příčiny nevyužívání digitálních repozitářů).

5.4 Situace v českém akademickém prostředí

Následující krátká kapitola mapuje poměr obou zkoumaných podskupin vzorku šetření (tj. „Vysoké školy se softwarem pro digitální repozitář“ a „Vysoké školy bez softwaru pro digitální repozitář“), viz *Graf č. 1*. Obě podskupiny jsou dále představeny a analyzovány samostatně.

Graf č. 1: Situace v českém akademickém prostředí.

Z grafu vyplývá, že v současné době jsou v převaze vysoké školy, které ukládají a zpřístupňují svou šedou literaturu skrze jiná řešení. Na druhou stranu je zde vidět, že v českém akademickém prostředí existuje devět digitálních repozitářů, které využívají softwarovou aplikaci vytvořenou pro tento účel. Vysoké školy, které provozují digitální repozitář za pomoci softwaru, tedy jsou:

- Akademie múzických umění v Praze (AMU)
- České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)
- Masarykova univerzita v Brně (MU)
- Univerzita Karlova v Praze (UK)
- Univerzita Pardubice (UPa)
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (VŠB-TUO)
- Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)
- Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)

V roce 2010 Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem zcela ukončila provoz svého digitálního repozitáře a zvolila pro ukládání a zpřístupňování šedé literatury jiné řešení. V roce 2012 pak Univerzita Karlova v Praze omezila ukládání a zpřístupňování vškp ve svém digitálním repozitáři, avšak tento repozitář je stále aktivně využíván pro další typy dokumentů. Pro zpřístupňování vškp obhájených po roce 2006 byl zvolen jiný způsob.

Vysoké školy (tj. 16 veřejných a 2 státní vysoké školy), které si zvolily jiná řešení pro ukládání a zpřístupňování šedé literatury, tvoří skupinu, v níž jsou:

- Akademie výtvarných umění v Praze (AVU)
- Česká zemědělská univerzita (ČZU)
- Janáčkova akademie múzických umění v Brně (JAMU)
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JČU)
- Mendelova universita v Brně (MENDELU)
- Ostravská univerzita v Ostravě (OSU)
- Policejní akademie České Republiky (POLAČ)
- Slezská univerzita v Opavě (SLU)
- Technická univerzita v Liberci (TUL)
- Univerzita Hradec Králové (UHK)
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP)
- Univerzita obrany (UNOB)
- Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)
- Veterinární a farmaceutická univerzita Brno (VFU)
- Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE)
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze (VŠCHT)
- Vysoká škola polytechnická Jihlava (VŠPJ)
- Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích (VŠTECB)
- Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze (VŠUP)

5.5 Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář

V následující kapitole jsou představeny všechny vysoké školy, které v současné době provozují digitální repozitář s využitím softwaru k tomu určeného²⁷ a zároveň jej využívají pro ukládání a zpřístupňování šedé literatury.

Po úvodním představení dané vysoké školy následují informace zaměřené především na důvody a rozhodnutí pořídit digitální repozitář, následuje krátké představení použitého softwaru, popis uloženého a zpřístupněného obsahu, definování odpovědností za digitální repozitář a seznámení se s workflow²⁸). Jednotlivé medailonky jsou doplněny o obrázky webových vyhledávacích rozhraní digitálních repozitářů. Závěrem každého medailonku jsou popsány osobní dojmy z používání digitálního repozitáře a nástin plánovaných změn.

Další aspekty jsou detailněji popsány v rámci vlastní analýzy ze všech vysokých škol, které provozují software pro svůj digitální repozitář.

5.5.1 Akademie múzických umění v Praze

Akademie múzických umění v Praze (AMU)²⁹ je významnou uměleckou vysokou školou, která byla založena v roce 1945. Vysokou školu tvoří tři různě zaměřené fakulty – DAMU (Divadelní fakulta), FAMU (Filmová a televizní fakulta) a HAMU (Hudební fakulta) (Akademie múzických umění, 2013).

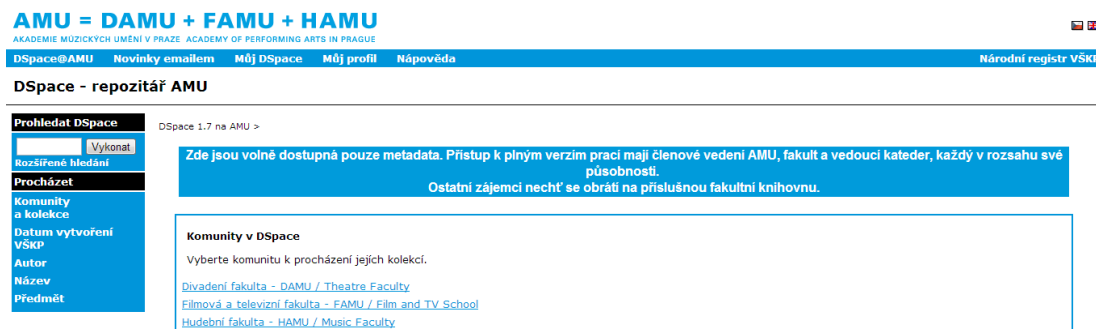
První myšlenka vybudovat vlastní veřejný digitální repozitář s online přístupem přišla na přelomu let 2005/2006 společně s rozvojem systémů pro elektronické zpřístupnění vškp v akademickém prostředí a novelou vysokoškolského zákona (§ 47b) z roku 2006 (CHVÁLA, Radim, 2013, e-mail. kom., 6. června). Koncepti projektu tehdy předložili vedoucí knihovny PhDr. Iva Horová a vedoucí výpočetního centra PaedDr. Radim Chvála.

²⁷ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

²⁸ Vzhledem k rozšířenosti anglického termínu „*workflow*“, který je ustálen i v česky psané odborné literatuře, bude v textu použit tento anglický termín, který ve volném překladu znamená „*pracovní postup*“ nebo „*schéma popisující nějakou komplexnější činnost*“.

²⁹ Dále v textu bude pro „*Akademii múzických umění v Praze*“ použita zkratka „*AMU*“.

AMU spustila vlastní digitální repozitář s veřejným přístupem v roce 2008. Ten v současnosti shromažďuje, ukládá a zpřístupňuje metadatové záznamy dokumentů ze všech třech fakult, včetně plných textů a audiovizuálních příloh (Akademie múzických umění, 2008). Ukládání do digitálního repozitáře je řízeno výnosem rektora z roku 2006 „*Výnos rektora č. 2/2006: o způsobu zveřejňování vškp*“. Další podnět k využití digitálního repozitáře nabídla Masarykova univerzita v Brně spuštěním Národního registru vškp a systému na odhalování plagiátů (CHVÁLA, Radim, 2013, e-mail. kom., 6. června).

Obrázek č. 2: DSpace – repozitář AMU [Zdroj: Akademie múzických umění, 2008].

DSpace – repozitář AMU je provozován v systému DSpace, který je veřejně přístupný přes webovou adresu <http://dspace.amu.cz/>. Software byl testován a laděn v letech 2008–2010, přičemž první testování proběhlo na přelomu let 2008/2009 a to na vzorku přibližně 10 záznamů z každé fakulty³⁰ (CHVÁLA, Radim, 2013, e-mail. kom., 6. června).

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílejí další dva systémy – studijní informační systém (KOS)³¹ a knihovní systém OPAC 2.0 Carmen. Všechny tři systémy bylo potřeba modifikovat tak, aby vyhovovaly potřebám datového toku dokumentů na AMU. Jejich vzájemnou datovou interoperabilitu zabezpečuje server OAI-PMH, který zároveň zajišťuje i autentizaci uživatelů do digitálního repozitáře, a to prostřednictvím LDAP³² (CHVÁLA, 2009).

³⁰ Celkovou velikost testovacího vzorku není možné přesně definovat. V této práci je představen pouze první testovací vzorek (CHVÁLA, Radim, 2013, e-mail. kom., 6. června).

³¹ Zkratka „KOS“ znamená Komponenta studium. Dále v textu bude pro „Komponenta studium“ použita zkratka „KOS“.

³² Zkratka „LDAP“ znamená Lightweight Directory Access Protocol. Dále v textu bude pro „Lightweight Directory Access Protocol“ použita zkratka „LDAP“.

Obsah digitálního repozitáře tvoří sbírky vškp a dokumenty vzniklé v rámci publikační činnosti zaměstnanců školy. Celý obsah digitálního repozitáře je rozdělen do třech hlavních komunit, které odpovídají produkci jednotlivých fakult AMU (DAMU, FAMU a HAMU). Každá komunita má přiřazeny dílčí kolekce, které obsahují sbírky bakalářských a diplomových prací a publikační činnost. Výjimku tvoří kolekce „*Katedry animované tvorby*“, kde jsou kromě vškp uloženy a online zpřístupněny některé „*oceněné filmy*“. Aktuálně je v Digitální knihovně AMU uloženo a zpřístupněno 3 461 digitálních objektů³³. Za provoz digitálního repozitáře odpovídá Knihovna AMU ve spolupráci s Výpočetním centrem, které dohlíží na technické aspekty (tj. software a hardware). Jednotlivé fakulty spolupracují s Knihovnou AMU dle vnitřní metodiky. Celý obsah je zároveň indexován webovými vyhledávači, jako jsou Google a Yahoo.

Zajímavostí této školy je, že díla tvořená studenty AMU mohou být prací jednoho autora, ale i kolektivu (např. absolventské filmy, scénáře her, hudební koncerty, soubory fotografií apod.). Výsledkem je, že jednotlivé části vškp mohou mít např. jiného vedoucího, oponenta, rozdílnou anotaci nebo klasifikaci. Komplikovanost vztahů mezi jednotlivými digitálními objekty vyřešil systém, který pomohl jednoznačně definovat vztahy pomocí tzv. nadřizenosti a podřizenosti.

Systém nadřizenosti a podřizenosti (CHVÁLA, 2009):

- typ A – textová teoretická část (nadřizenost)
- typ B – hra, scénář (podřizenost)
- typ C – film, videozáznam (podřizenost)
- typ D – interpretační výkon (podřizenost)
- typ E – skladba (podřizenost)

Všem nadřazeným záznamům (typ A) je přiřazen identifikátor ***dc.relation.haspart*** a všem podřazeným záznamům (typ B, C, D, E) je přiřazen identifikátor ***dc.relation.ispartof***.

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci DSpace – repozitář AMU je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty.

³³ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

V případě vškp lze datový tok popsat v pěti klíčových fázích. V první fázi student vyplní popisná metadata v Informačním systému KOS prostřednictvím modulu „*Identifikační formulář vškp*“. Student dále vkládá plné texty teoretické části vškp v předepsaném formátu PDF/A³⁴ a jednotlivé textové nebo audiovizuální přílohy, které jsou v předepsaném formátu PDF/A pro text, MP3³⁵ pro zvukové záznamy a FLV³⁶ pro video záznamy. Korektnost formátů dokumentů PDF kontroluje aplikace Print2PDF od firmy Software602, která automaticky nevyhovující formáty PDF převede do PDF/A. Dále student definuje vztahy nadřazenosti a podřazenosti a k jednotlivým částem vyplní formuláře licenčních smluv. Další metadata vyplňuje studijní oddělení. Kontrolu provádí vedoucí práce a příslušná katedra. Celý zápis o vškp odpovídá metadatovému standardu ESVKP-MS rozšířenému o prvky metadatového schématu Dublin Core (DC)³⁷. V druhé fázi jsou do digitálního repozitáře exportována pouze popisná metadata: ***Autor ID, Datum narození autora, Kód katedry, Název katedry, ID studia, Typ práce*** (A, B, C, D a E) a jejich nastavené ***Vazby***. Přenos je automatický, prostřednictvím XML souborů. Při exportu metadat do digitálního repozitáře přidělí server OAI-PMH každému záznamu trvalý identifikátor Handle. Ve třetí fázi jsou metadata z digitálního repozitáře dále exportována do knihovního systému OPAC 2.0 Carmen, kde z nich vzniká bibliografický záznam v katalogu knihovny a jsou přidána další metadata: ***Věcné zpracování a Klíčová slova***. Poté jsou doplněné metadatové záznamy naimportovány zpět do digitálního repozitáře. Ve čtvrté fázi jsou k metadatům, která jsou už uložena v digitálním repozitáři, nahrány plné texty teoretických částí vškp včetně textových a audiovizuálních příloh. Pátou a poslední fází je vystavení všech metadatových záznamů k harvestu³⁸ (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH). Díky legislativnímu omezení je možné harvestovat pouze metadatové záznamy vškp bez plných textů nebo audiovizuálních příloh. Uvedený trvalý identifikátor poté uživatele přesměruje do digitálního repozitáře AMU (HROVÁ, 2009).

³⁴ Zkratka „PDF/A“ znamená Portable Document Format/ Archive. Dále v textu bude pro „Portable Document Format/ Archive“ použita zkratka „PDF/A“.

³⁵ Zkratka „MP3“ znamená Motion Picture Experts Group Layer 3. Dále v textu bude pro „Motion Picture Experts Group Layer 3“ použita zkratka „MP3“.

³⁶ Zkratka „FLV“ znamená Flash Video. Dále v textu bude pro „Flash Video“ použita zkratka „FLV“.

³⁷ Zkratka „DC“ znamená Dublin Core. Dále v textu bude pro „Dublin Core“ použita zkratka „DC“.

³⁸ Vzhledem k rozšířenosti anglického termínu „harvest“, který je ustálen i v česky psané odborné literatuře, bude v textu použit tento anglický termín, který ve volném překladu znamená „sklízet“.

V případě dokumentů pocházejících z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatních dokumentů jsou požadavky na uložení a zpřístupnění řešeny individuálně s Knihovnou AMU.

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí příjemně a přehledně. Barevná kombinace je výrazná, s prvky a barvami společnými s webovým sídlem AMU. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací a přítomnost dvou jazykových modulací (českého a anglického jazyka) a uživatelské nápovědy. Chybí mi nabídka doplňujících služeb (jako nastavení RSS kanálů a nějaké užitečné odkazy nebo služby). Oceňuji výrazné varování správců digitálního repozitáře, které uživatele upozorňuje na politiku přístupu k plným textům dokumentů, a doporučení, kde plný text případně získat.

Z e-mailové komunikace s PaedDr. Radimem Chválou dále vyplynulo, že současnou prioritou Knihovny AMU a Výpočetního centra je dokončení propojení informačního systému, digitálního repozitáře a knihovního katalogu. Překvapilo mě, že AMU v současnosti ani v blízké budoucnosti neplánuje rozšíření obsahové typologie o další typy šedé literatury či další retrospektivní zpracovávání vškp.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem mile překvapena objevením kolekce, která obsahuje i oceněné filmy. Celkově hodnotím Digitální knihovnu AMU kladně.

5.5.2 České vysoké učení technické v Praze

České vysoké učení technické (ČVUT)³⁹ je veřejná vysoká škola, která byla založena v roce 1707 a zároveň drží status nejstarší univerzity v Evropě. Vysoká škola se významně podílí na rozvoji několika disciplín v oblastech vědy, výzkumu a inovací. Kromě osmi fakult dále ČVUT tvoří tři ústavy a další pracoviště (České vysoké učení technické, 2005).

Ke vzniku současné podoby digitální knihovny ČVUT přispěla v první řadě novela vysokoškolského zákona (§ 47b) z roku 2006. Tato změna vysokoškolského zákona byla podpořena nařízením rektora ze dne 5. 6. 2006, které jednotlivým fakultám nařizovalo zpřístupnit všechny metadatové záznamy o vškp v knihovním systému ALEPH. V rámci „*Rozvojového projektu na rok 2007*“ vznikl požadavek nalézt řešení trvalého způsobu ukládání a zpřístupňování metadatových záznamů vškp v samostatné databázi, která nebude zatěžovat knihovní systém ALEPH. Hlavním požadavkem projektu bylo tedy nalézt vhodný software, který by umožnil jak ukládání a zpřístupňování metadat, tak i ukládání a zpřístupňování plných textů uložených dokumentů. Na vzniku koncepce se podíleli zaměstnanci Výpočetního a informačního centra (VIC)⁴⁰ a fakultních knihoven (RAMAJZLOVÁ, 2007).

Spuštění ostré verze digitálního repozitáře se značně protáhlo, protože v letech 2008–2011 řešila škola problémy se zaváděním jednotné metodiky ukládání a s testováním možností softwaru. Vznik digitálního repozitáře byl zároveň podpořen institucionálním rozvojovým plánem „*Zvýšení atraktivity a otevřenosti studijních programů na ČVUT*“, jehož cílem je „*zamezit roztržitosti aktivit jednotlivých pracovišť a integrovat všechny tyto aktivity na celoškolské úrovni pro podporu rozvoje ČVUT*“ (NĚMEČKOVÁ, 2012).

Digitální knihovna ČVUT byla oficiálně spuštěna v průběhu roku 2011 a v současnosti shromažďuje, ukládá a zpřístupňuje metadatové záznamy dokumentů včetně jejich plných textů. Do digitálního repozitáře přispívají jak fakulty ČVUT, a to na základě nařízení rektora z roku 2006, tak i ostatní pracoviště vysoké školy. Příspěvky z ostatních pracovišť jsou do Digitální knihovny ukládány dobrovolně, po domluvě s Ústřední knihovnou (České vysoké učení technické, 2011).

³⁹ Dále v textu bude pro „České vysoké učení technické“ použita zkratka „ČVUT“.

⁴⁰ Dále v textu bude pro „Výpočetní a informační centrum“ použita zkratka „VIC“.

České vysoké učení technické v Praze
Digitální knihovna ČVUT

Přihlásit se

Domovská stránka DSpace → Seznam komunit

Digitální knihovna ČVUT

(dále jen DK ČVUT) je institucionální repozitář ČVUT spravovaný a budovaný Ústřední knihovnou ČVUT ve spolupráci s Výpočetním a informačním centrem ČVUT.

Repozitář slouží univerzitě k ukládání a zpřístupňování dokumentů v elektronické podobě:

- vysokoškolských závěrečných prací (VŠKP) – kolekce bakalářské, diplomové a disertační práce
- publikační činnosti akademických pracovníků ČVUT (např. články ve sborníku, přednáška na konferenci, výzkumné zprávy, ...)
- jiných dokumentů tvořených na ČVUT (např. výukové materiály, ...)

DK ČVUT je uspořádána do komunit, jejichž struktura odpovídá organizační struktuře univerzity (fakulty, katedry, ústavy). V rámci těchto komunit jsou dokumenty ukládány do odpovídajících kolekcí.

Pokud jste pracovníkem nebo doktorandem ČVUT a máte zájem o zveřejnění své publikační činnosti či jiných dokumentů v DK ČVUT, kontaktujte, prosím, jejího správce.

Komunity v DSpace

Vyberte komunitu k procházení jejích kolekcí.

- České vysoké učení technické v Praze [12638]

Prohledat DSpace

Vložte libovolný text pro hledání v DSpace.

Prohledat DSpace

Rozšířené hledání

Procházet

Vše v DSpace

- Komunity a kolekce
- Dle data publikování
- Autoři
- Názvy
- Předměty

Můj účet

Přihlásit se

Užitečné odkazy:

- ČVUT v Praze
- Ústřední knihovna ČVUT
- Informační zdroje
- Autorský zákon
- Podpora studia
- Jak psát VŠKP
- Podpora vědy
- Hodnocení vědy
- Open Access Aplikace VVVS

České vysoké učení technické v Praze copyright © 2011

Theme by

Obrázek č. 3: Digitální knihovna ČVUT [Zdroj: České vysoké učení technické, 2011].

Digitální knihovna ČVUT je provozována v systému DSpace, který je veřejně dostupný přes webovou adresu <https://dspace.cvut.cz/>. Software byl testován a laděn v letech 2008–2011, přičemž první testování proběhlo v roce 2009. Testovací vzorek obsahoval 112 záznamů z Fakulty biomedicínského inženýrství, včetně plných textů dokumentů (KOVAŘÍKOVÁ, 2009).

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílejí další dva systémy – studijní informační systém (KOS) a knihovní systém ALEPH v současné verzi 20.1. Jejich vzájemnou datovou interoperabilitu zabezpečuje server OAI-PMH. Přihlášení do Digitální knihovny ČVUT je pro akademické uživatele a studenty zajištěno přes soustředěnou správu uživatelů (SSU)⁴¹ řízenou serverem LDAP.

⁴¹ Zkratka „SSU“ znamená označení soustředěné správy uživatelů jednotného autentizačního systému všech zaměstnanců a studentů ČVUT, který zároveň eviduje kontaktní údaje celé univerzity (České vysoké učení technické, 2005a).

Obsah digitálního repozitáře tvoří sbírky vškp, výsledky publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty. Celý obsah digitálního repozitáře je rozdělen do 19 hlavních komunit, které odpovídají produkci jednotlivých fakult, ústavů a ostatních pracovišť ČVUT. Každá komunita má přiřazeny dílčí kolekce, které obsahují sbírky vškp, publikační činnosti, výukových materiálů, ostatních a netextových dokumentů. Aktuálně je v Digitální knihovně ČVUT uloženo a zpřístupněno 14 909 digitálních objektů⁴². Odpovědnost za obsah digitálního repozitáře nese Ústřední knihovna ČVUT ve spolupráci s VIC, které odpovídá spíše za technickou stránku provozu. Celý obsah je zároveň indexován webovým vyhledávači, jako jsou Google a Yahoo.

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci Digitální knihovny ČVUT je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty.

V případě vškp lze datový tok popsat ve čtyřech klíčových fázích. V první fázi student vkládá pomocí Informačního systému (KOS) jak popisná metadata, tak i plný text a jednotlivé přílohy. Ověření správného formátu PDF/A provádí externí aplikace od firmy Adobe. Další popisná metadata vyplňuje příslušná katedra a vedoucí práce. Formulář rámcové licenční smlouvy student odevzdá před fyzickým i elektronickým odevzdáním vškp příslušné katedře. Celý zápis o vškp odpovídá metadatovému schématu DC, v některých případech rozšířenému o vlastní prvky. V druhé fázi jsou do digitálního repozitáře importovány jak popisná metadata, tak i plné texty. Při importu metadat do digitálního repozitáře přidělí server OAI-PMH každému záznamu trvalý identifikátor Handle. Přidělený identifikátor je poté propagován do informačního systému KOS a knihovního systému ALEPH. Do knihovního systému ALEPH jsou rovněž importována i metadata. Ve třetí fázi jsou zaměstnanci Ústřední knihovny doplněna další popisná metadata. Takto doplněné metadatové záznamy jsou opět naimportovány do digitálního repozitáře. Přenosy probíhají automaticky po vlastním importním kanále, prostřednictvím XML souborů (PRAJER, Ivo, 2013, e-mail. kom., 1. listopadu). Čtvrtou a poslední fází je vystavení metadatových záznamů k harvestu (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH). Vzhledem k legislativnímu omezení je povoleno harvestovat pouze metadatové záznamy. Dle potřeby je pak uživatel pomocí trvalého

⁴² Údaj platný ke dni 8. března 2014.

identifikátoru přesměrován přímo do digitálního repozitáře ČVUT (KOVAŘÍKOVÁ, Helena a Věra PILECKÁ, 2013, interview, 29. května).

V případě dokumentů pocházejících z publikační činnosti a ostatních dokumentů vydávaných univerzitou jsou všechny požadavky na uložení a zpřístupnění vyřizovány Ústřední knihovnou ČVUT.

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí příjemně a organizovaně. Barevná kombinace je výrazná s prvky a barvami společnými s webovým sídlem ČVUT. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací a nabídku doplňujících služeb (užitečné odkazy). Ve webovém rozhraní chybí jazykové modulace (dostupný je pouze český jazyk) a přítomnost uživatelské nápovědy.

Z e-mailové komunikace s Ing. Ivem Prajerem vyplynulo, že současným cílem v roce 2014 je aktualizace softwaru na verzi 3.0 s ní spojená aktualizace převodních můstků. Další informace o plánovaných změnách podléhají utajení a nebylo možné je v diplomové práci zveřejnit.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem zklamána, že u vškp jsem se málokdy setkala s dostupným plným textem. Také mě překvapil malý počet dokumentů pocházejících z publikační činnosti nebo dokumentů sloužících k výuce. Doporučila bych správcům digitálního repozitáře začlenění uživatelské nápovědy a naplnění prázdných kolekcí. Celkově hodnotím Digitální knihovnu ČVUT kladně.

5.5.3 Masarykova univerzita v Brně

Masarykova univerzita v Brně (MU)⁴³ je druhou největší veřejnou vysokou školou v České republice, která je uznávána v celé střední Evropě. Škola byla založena v roce 1919 a v současnosti je tvořena 9 fakultami s více než 200 katedrami, ústavů a klinikami. Specializace školy je multioborová, se zaměřením na vědu a výzkum (Masarykova univerzita, 1996).

Vývoj digitálních repozitářů MU je velmi zajímavý. MU se podílí na vzniku hned čtyř instalací digitálních repozitářů (JELÍNEK, 2012). Jedna z nich slouží potřebám Filozofické fakulty (FF MU)⁴⁴, jedna je výsledkem společného projektu tří institucí – Masarykovy univerzity, Knihovny Akademie věd České republiky a Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy a jedna pak slouží jako testovací. Čtvrtý digitální repozitář je institucionálním repozitářem celé MU, jehož prostřednictvím lze rovněž archivovat a zpřístupňovat šedou literaturu.

Jak už bylo zmíněno, projekt České digitální matematické knihovny (DML-CZ)⁴⁵ je společným projektem tří institucí – Masarykovy univerzity, Knihovny Akademie věd České republiky a Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy. Projekt byl zahájen v roce 2005 a trval pět let. Cílem projektu bylo *„zkoumat, vyvíjet a aplikovat techniky, metody a nástroje, které by umožnily vytvoření vhodné infrastruktury a podmínek pro založení Czech Digital Mathematics Library“* (Matematický ústav AV ČR, 2010). DML-CZ byla oficiálně spuštěna 31. prosince 2009. Aktuálně tento digitální repozitář slouží pro ukládání a zpřístupňování dokumentů z oboru matematiky, které jsou cennými zdroji informací jak pro odbornou, tak pro laickou veřejnost. Díky retrospektivní digitalizaci se do digitálního repozitáře postupně dostávají i dokumenty z počátku 90. let minulého století (BARTOŠEK, 2010). Ukládání nově vzniklých dokumentů do DML-CZ je podmíněno společně nastaveným automatizovaným systémem. Digitální repozitář, který je zároveň informačním systémem celé MU, provozuje a vyvíjí Fakulta informatiky MU, a to již od roku 1999. Pro účely této diplomové práce se však soustředím pouze na digitální repozitář FF MU, která vyhovuje mým

⁴³ Dále v textu bude pro „Masarykovu Univerzitu v Brně“ použita zkratka „MU“.

⁴⁴ Dále v textu bude pro „Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity“ použita zkratka „FF MU“.

⁴⁵ Dále v textu bude pro „Digitální matematickou knihovnu“ použita zkratka „DML-CZ“.

kritériím a využívá softwarovou aplikaci k tomuto účelu vytvořenou. Popis testovacího digitálního repozitáře rovněž není cílem diplomové práce.

Důvodem vzniku Digitální Knihovny FF MU byla především potřeba shromáždit veškeré výsledky publikační činnosti akademických pracovníků a zpřístupnit je jak odborné, tak široké veřejnosti. Tento požadavek vyplynul již v roce 2006, kdy na FF MU byl navržen projekt tzv. „datového skladu“, který měl sloužit k ukládání a zpřístupňování dokumentů vznikajících v rámci vědecké činnosti. Celá realizace projektu byla rozdělena do třech základních oblastí: *prosté skladování dat*, *rozšířené skladování dat* a *institucionální podpora* (MACKOVÁ, 2011). Počátky této realizace sahají do roku 2009, kdy vznikl interní projekt Digitální knihovny FF MU. O jeho realizaci se tenkrát zasloužili PhDr. Zbyněk Sviták (z Ústavu pomocných věd a archivnictví) a Ing. Jiří Rambousek (tehdejší proděkan pro IT). V roce 2010 byl pro tento projekt implementován open source systém, který zajistil komplexní správu uložených dokumentů. Postupnou retrospektivní digitalizací jsou zpřístupňovány dokumenty, které sahají až ke vzniku fakulty do roku 1919. Nově vznikající dokumenty jsou zpřístupňovány v souladu s politikou otevřeného přístupu (Open Access).

Digitální knihovna FF MU byla oficiálně spuštěna 1. května 2013 (Masarykova univerzita, 2013b). Ukládání dokumentů do digitálního repozitáře je podpořeno obecnou Směrnicí rektora č. 8/2009: *Duševní vlastnictví na Masarykově univerzitě*. V současnosti je digitální repozitář plně využíván pro shromažďování, ukládání a zpřístupňování metadatových záznamů, včetně plných textů dokumentů, které jsou vydávány FF MU.

Obrázek č. 4: Digitální knihovna FF MU [Zdroj: Masarykova Univerzita, 2013].

Digitální knihovna FF MU je provozována v systému DSpace, který je veřejně přístupný přes webovou adresu <http://digilib.phil.muni.cz/>. V letech 2011–2013 by celý software laděn a upravován pro potřeby FF MU (MACKOVÁ, 2011). První testování proběhlo na vzorku třech sborníkových řad, na jejichž základě byl systém dále upravován. Největší změny se týkaly úprav uživatelského rozhraní a implementace jednotného metadatového popisu pro všechny uložené dokumenty.

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílí další systém – knihovní systém ALEPH, který provozuje Ústřední knihovna FF MU. Oba dva systémy bylo potřeba modifikovat pro vzájemnou interoperabilitu, kterou v současné době zajišťují servery. K plnění digitálního repozitáře je využíván metadatový editor, který je rovněž používán u DML-CZ. Autentizace uživatelů v tomto případě není nutná, protože obsah digitálního repozitáře je veřejně přístupný, včetně uložených plných textů dokumentů.

Obsah digitálního repozitáře tvoří sbírky časopisů, sborníků a odborných monografií tvořených v rámci činnosti FF UK nebo pocházejících z publikační činnosti zaměstnanců školy. Celý obsah digitálního repozitáře je rozdělen do čtyř hlavních komunit, které odpovídají produkci FF MU. V každé kolekci jsou metadatové záznamy o jednotlivých dokumentech s přehledem, do které další kolekce dokument dále patří. Aktuálně je v Digitální knihovně FF MU uloženo a zpřístupněno 26 550 digitálních objektů⁴⁶. Na obsah digitálního repozitáře dohlíží a odpovídá za něj Centrum informačních technologií FF MU (CIT FF MU)⁴⁷ a Knihovnicko-informační centrum MU (KIC MU)⁴⁸ při Ústavu výpočetní techniky MU.

FF MU používá pro vkládání digitálních objektů do digitálního repozitáře metadatový editor. Nové záznamy zakládají pověření zaměstnanci z KIC MU. Z metadatového editoru jsou metadatové záznamy včetně plných textů dávkově exportovány do digitálního repozitáře. Z digitálního repozitáře jsou metadatové záznamy dále duplikovány do knihovního katalogu. Všechny exporty probíhají pomocí XML souborů.

⁴⁶ Údaj platný ke dni 16. března 2014.

⁴⁷ Dále v textu bude pro „Centrum informačních technologií FF MU“ použita zkratka „CIT FF MU“.

⁴⁸ Dále v textu bude pro „Knihovnicko-informačním centrum MU“ použita zkratka „KIC MU“.

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí, že projekt je stále ve fázi vývoje i navzdory tomu, že po obsahové i technické stránce nabízí uživatelům dostatečné množství dokumentů v plně funkčním vyhledávacím rozhraní. Barevná kombinace není příliš výrazná, i když obsahuje společné prvky s webovým sídlem FF MU. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací a nabídku doplňujících služeb (jako je sledování profilu na sociální síti Facebook). Oceňuji nabídku dvou jazykových modulací (českého a anglického jazyka). Chybí mi přítomnost uživatelské nápovědy.

Podrobnosti o plánech do budoucna nelze uvést z důvodu neodevzdání dotazníku. Z e-mailové komunikace s Mgr. Vendulou Hromádkovou (správkyní digitálního repozitáře) vyplynulo pouze, že personál, který se stará o provoz digitálního repozitáře, je časově velmi vytížen.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem mile překvapena, že jsem se nesetkala s žádným omezením v přístupu k plným textům uložených dokumentů. Celkově hodnotím Digitální knihovnu FF MU kladně.

5.5.4 Univerzita Karlova v Praze

Univerzita Karlova (UK)⁴⁹ se řadí mezi nejstarší světové univerzity. Byla založena v roce 1348 Karlem IV. a v současnosti je největší českou vysokou školou s mezinárodním věhlasem. Zaměření univerzity je multioborové. Univerzita se dále významně podílí na rozvoji vědy a výzkumu, často na mezinárodní úrovni (Univerzita Karlova, 2013). Aktuálně univerzita sestává ze 17 fakult, třech ústavů, šesti dalších pracovišť pro vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, vývojovou a další tvůrčí činnost, pracoviště pro poskytování informačních služeb a pěti celouniverzitních účelových zařízení.

Počátky vzniku digitálního repozitáře lze datovat do roku 2004, kdy vznikl rozvojový projekt Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy *„Archivace a zpřístupnění digitálních verzí kvalifikačních prací na UK“*, který měl za cíl vybudovat centrální digitální repozitář (FOJTŮ, 2007). Mezi základní cíle tohoto projektu patřila především tvorba a shromažďování elektronických věskp a zlepšení dostupnosti digitálních dokumentů na UK (Ikaros, 2006). Na konci roku 2004 byl koupen software firmy Ex Libris. Nainstalován a testován však byl až v srpnu 2005.

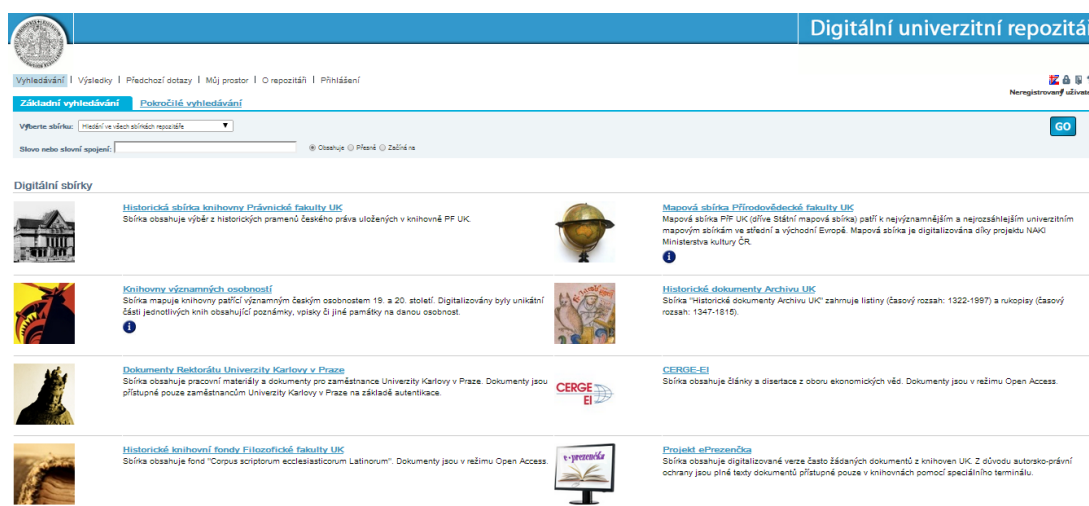
Kromě celouniverzitního digitálního repozitáře provozuje od roku 2011 Ústav formální a aplikované lingvistiky Fakulty matematiky a fyziky UK (UFAL MFF UK)⁵⁰ vlastní digitální repozitář. Cílem pětiletého projektu LINDAT-CLARIN (2010–2015) je shromažďovat a zpřístupňovat dokumenty, které vznikají vědeckou činností tohoto ústavu, především s cílem o volné sdílení lingvistických dat a technologií a to jak mezi jednotlivci, tak mezi institucemi (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010). Pro provoz digitálního repozitáře byl vybrán open source systém DSpace. Ukládání dokumentů je podrobeno vnitřní metodice UK. Pro účely této diplomové práce se tomuto digitálnímu repozitáři dále již nevěnuji.

Digitální univerzitní repozitář byl oficiálně spuštěn v roce 2006. Zpočátku jeho obsah tvořila pouze sbírka věskp. V současné době se obsah rozšířil o významné sbírky Právnické fakulty, Archivu Univerzity Karlovy, Přírodovědecké fakulty, Matematicko-fyzikální fakulty,

⁴⁹ Dále v textu bude pro „Univerzitu Karlovu“ použita zkratka „UK“.

⁵⁰ Dále v textu bude pro „Ústav formální a aplikované lingvistiky Fakulty matematiky a fyziky UK“ použita zkratka „UFAL MFF UK“.

2. lékařské fakulty a o další dokumenty vzniklé činností UK nebo jejích zaměstnanců. V repozitáři jsou uloženy jak metadata, tak i plné texty. Ukládání vškp je podpořeno směrnicí rektora „*Opatření rektora č. 6/2010: zpřístupnění elektronické databáze závěrečných prací*“. Ukládání ostatních dokumentů se řídí vnitřní metodikou Ústavu výpočetní techniky UK (ÚVT)⁵¹.

Obrázek č. 5: Digitální univerzitní repozitář UK [Zdroj: Univerzita Karlova, 2007].

Digitální univerzitní repozitář UK je provozován v systému DigiTool, který je veřejně přístupný přes webovou adresu <http://digitool.is.cuni.cz/>. Software byl testován v letech 2004–2006. Dodatečné úpravy systému nebyly potřeba (FOJTŮ, Andrea, 2014, e-mail. kom., 15. ledna). V průběhu roku 2005 byly v rámci testování provedeny nejprve importy metadatových záznamů vškp včetně plných textů. Později se do obsahu digitálního repozitáře připojily i další dokumenty včetně jejich plných textů.

Kromě systému DigiTool se na distribuci dat podílejí další dva systémy – studijní informační systém (IS STUDENT) a knihovní systém ALEPH (Aleph500, verze 21.1). Pro kontrolu úspěšné synchronizace mezi digitálním repozitářem a knihovním katalogem bylo potřeba vyvinout několik kontrolních scriptů (FOJTŮ, Andrea, 2014, e-mail. kom., 15. ledna).

Obsah Digitálního univerzitního repozitáře UK tvoří sbírky vškp, dokumenty pocházející z tematických projektů některých fakult a speciálních projektů univerzity. V obsahu jsou dále i dokumenty vzniklé v rámci činnosti rektorátu univerzity. Celý obsah digitálního repozitáře

⁵¹ Dále v textu bude pro „Ústav výpočetní techniky UK“ použita zkratka „ÚVT“.

je rozdělen do devíti samostatných sbírek, které odpovídají produkci fakult, výzkumných center nebo ostatních pracovišť UK. Každá sbírka má přiřazenu jednu nebo více komunit, ve které jsou jednotlivé dokumenty. Aktuálně je v Digitálním univerzitním repozitáři UK uloženo a zpřístupněno 22 955 digitálních objektů⁵². Odpovědnost za obsah digitálního repozitáře nese ÚVT, který řeší jak obsahovou, tak i technickou stránku provozu digitálního repozitáře.

V případě vškp je plnění sbírky ukončeno. V současné době sbírka obsahuje vškp obhájené před rokem 2006 (tedy 2493 záznamů). Vškp obhájené po roce 2006 jsou přístupné v [Repozitáři závěrečných prací](#), který v rámci této diplomové práce není analyzován.

V případě ostatních dokumentů se *workflow* vytváří až po domluvě s producentem dat vždy pro konkrétní sbírku (FOJTŮ, Andrea, 2014, e-mail. kom., 15. ledna). Mezi obecné požadavky pro producenty např. platí, že objekty jsou vkládány do digitálního repozitáře dávkově, producent musí dodat stručný popis o dané sbírce, písemný souhlas se zveřejněním digitálních objektů, včetně nastavení přístupových práv, jednotlivé digitální objekty musí splňovat strukturální popis v metadatovém schématu METS, formáty obrazových materiálů jsou přijímány pouze v bezztrátových formátech (JPEG2000 nebo TIFF), textové materiály jsou přijímány ve formátu PDF/A apod. Všechna základní pravidla pro producenty dat jsou uvedena na stránkách <http://digitoool.cuni.cz/DIGITOOL-73.html>.

Společnou fází *workflow* je přidělení trvalého identifikátoru před zpřístupněním ve webovém vyhledávacím rozhraní. Identifikátory jsou přidělovány automaticky po importu dokumentů do digitálního repozitáře. Všechny importy probíhají prostřednictvím XML souborů.

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí přehledně a účelně. Barevná kombinace je vhodná, s prvky společnými s webovým sídlem UK. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací do jednotlivých sbírek a jejich vnitřní členění. Oceňuji nabídku dvou jazykových modulací (českého a anglického jazyka) a přítomnost české uživatelské nápovědy.

⁵² Údaj platný ke dni 8. března 2014.

Podle správkyně digitálního repozitáře Mgr. Andrey Fojtů plány do budoucna jsou, avšak vzhledem k interní politice pro účely této diplomové práce nemohly být sděleny.

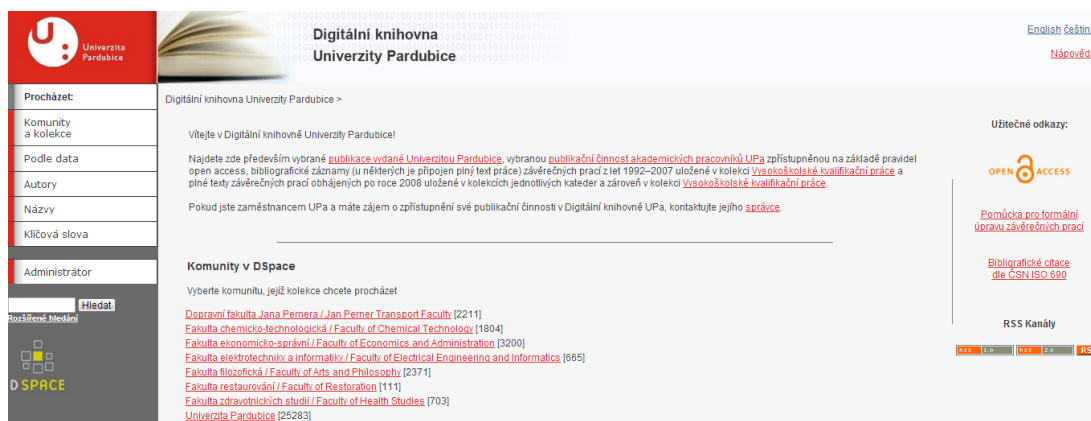
Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem byla zklamána faktem, že sbírka vškp byla rozdělena a vškp obhájené po roce 2006 byla přesunuta do jiné databáze. Jako studentka UK mám přístup i do nového Repozitáře závěrečných prací, kde jsem otestovala možnosti vyhledávání. Bohužel možnosti nového Repozitáře závěrečných prací se nedají srovnávat s těmi, které nabízí systém DigiTool. Celkově hodnotím Digitální univerzitní repozitář kladně.

5.5.5 Univerzita Pardubice

Univerzita Pardubice (UPa)⁵³ je českou veřejnou vysokou školou, která vznikla v roce 1950. Původně škola vznikla jako jednofakultní Vysoká škola chemická a teprve od roku 1994 nese současný název. V současnosti UPa sestává ze sedmi fakult se zaměřením především na přírodní a technické vědy (Univerzita Pardubice, 2001).

Potřeba vybudovat digitální úložiště, které by umožňovalo shromažďovat, ukládat a zpřístupňovat dokumenty, vznikla v roce 2006 spolu s tlakem na otevřený přístup k informacím, novelou vysokoškolského zákona (§ 47b) a rozvojem systémů pro elektronické zpřístupnění věsp v českém akademickém prostředí (VYČÍTALOVÁ, Lucie, 2013, e-mail. kom., 5. listopadu). Na základě těchto skutečností, požádala UPa o dotace, s jejichž pomocí by toto digitální úložiště mohla vytvořit.

Digitální knihovna UPa byla oficiálně spuštěna 1. 1. 2008 (Univerzita Pardubice, 2001). V současnosti je digitální repozitář plně využíván pro shromažďování, ukládání a zpřístupňování metadatových záznamů dokumentů, včetně plných textů některých dokumentů. Do Digitální knihovny UPa povinně přispívají všechny fakulty univerzity na základě nařízení rektora (Univerzita Pardubice, 2008). Ostatní dokumenty jsou do digitálního repozitáře ukládány a zpřístupňovány individuálně po dohodě s Ústřední knihovnou.

Obrázek č. 6: Digitální knihovna UPa [Zdroj: Univerzita Pardubice, 2008].

Digitální knihovna UPa je provozována v systému DSpace, který je veřejně přístupný přes webovou adresu <http://dspace.upce.cz/>. Pro vnitřní potřeby pak UPa využívá služby Google Analytics, s jejíž pomocí sleduje přístupy a využívanost digitálního repozitáře

⁵³ Dále v textu bude pro „Univerzitu Pardubice“ použita zkratka „UPa“.

(VYČÍTALOVÁ, 2011). Celý software byl laděn a testován v letech 2006–2008, přičemž první testování proběhlo na vzorku záznamů vškp, včetně některých záznamů s plnými texty (VYČÍTALOVÁ, Lucie, 2013, e-mail. kom., 5. listopadu). V rámci testování softwaru bylo v průběhu roku 2007 provedeno několik velkých importů záznamů, včetně plných textů některých záznamů.

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílejí další tři systémy – informační systém studijní agendy (IS STAG), discovery systém Primo a OBD systém⁵⁴. Systém OBD bylo potřeba modifikovat pro optimální ukládání autorských prací a jeho následné propojení s digitálním repozitářem s pravidly zpřístupnění z registru SHERPA/RoMEO (VYČÍTALOVÁ, 2011). Pro informační systém studijní agendy byl vytvořen nástroj pro import metadat a plných textů do digitálního repozitáře. V discovery systému Primo se řešilo zobrazování jednotlivých souborů u vškp (VYČÍTALOVÁ, Lucie, 2013, e-mail. kom., 5. listopadu). Autentizace akademických pracovníků, studentů a ostatních zaměstnanců univerzity je zajištěna přes centrální autentizační službu pomocí služby NetID, která využívá technologii Shibboleth. Jednotlivé autentizační dotazy pak řídí server LDAP.

Obsah digitálního repozitáře tvoří sbírky vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty. Celý obsah digitálního repozitáře je rozdělen do sedmi hlavních komunit a jedné, která zahrnuje celou produkci univerzity. Zmíněných sedm komunit pak odpovídá produkci jednotlivých fakult, ústavů a ostatních pracovišť UPa. Každá komunita má přiřazeny dílčí kolekce, které obsahují sbírky vškp, publikační činnosti, výukových materiálů, ostatních a netextových dokumentů. Aktuálně je v Digitální knihovně UPa uloženo a zpřístupněno 26 332 digitálních objektů⁵⁵. Na obsah digitálního repozitáře dohlíží a odpovídá za něj Univerzitní knihovna ve spolupráci s externím správcem, který zajišťuje dohled nad softwarem a hardwarem.

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci Digitální knihovny UPa je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty (VYČÍTALOVÁ, 2011b).

⁵⁴ Zkratka „OBD“ znamená osobní bibliografická databáze, která slouží ke sběru výstupů publikační činnosti zaměstnanců dané organizace. Systém vznikl v roce 1998 a od roku 2004 je dostupný jako webová aplikace (STÖH, 2011). Dále v textu bude pro „osobní bibliografickou databázi“ použita zkratka „OBD“.

⁵⁵ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

V případě vškp lze datový tok popsat ve dvou klíčových fázích. V první fázi vkládá student metadata a plné texty všech částí své závěrečné práce přímo přes modul v informačním systému studijní agendy (IS STAG). Další metadata a plné texty posudků vkládá příslušná katedra. Po vložení posudků a data obhajoby jsou záznamy vškp automaticky importovány do digitálního repozitáře. Import probíhá prostřednictvím XML souborů. Během importu vškp záznamů jsou serverem OAI-PMH přiděleny trvalé identifikátory Handel. Druhá fáze zahrnuje kontrolu záznamů, jejich doplnění (lokace v knihovně, přístupová práva), případně jejich opravu.

V případě dokumentů pocházejících z publikační činnosti zaměstnanců školy lze datový tok popsat rovněž ve dvou klíčových fázích. V první fázi si sami zaměstnanci vytvářejí záznamy svých odborných článků v OBD nebo mohou metadata o nich exportovat z databázi Web of Science⁵⁶ nebo SCOPUS⁵⁷. Dále si autoři článků nastaví přístupová práva (v OBD vznikne poté propojení se záznamem v registru SHERPA/RoMEO) a typ práce (preprint, postprint, vydavatelská verze nebo neveřejná práce). Nakonec k záznamům autoři připojí plné texty v předepsaném formátu PDF/A. V druhé fázi jsou všechny záznamy odborných článků kontrolovány správcem OBD. Pokud je vše v pořádku, jsou záznamy importovány do RIVu a za předpokladu, že může být článek veřejně zpřístupněný, tak i do digitálního repozitáře. Importy záznamů z OBD do digitálního repozitáře se provádějí jednou měsíčně. Při importu přidělí server OAI-PMH každému záznamu trvalý identifikátor Handel, který je viditelný také v OBD.

U ostatních dokumentů jsou záznamy a plné texty vkládány do digitálního repozitáře přímo zaměstnanci Ústřední knihovny. Společnou a konečnou fází je vystavení všech záznamů k harvestu (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH).

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí příjemně a přehledně. Barevná kombinace je výrazná, s prvky společnými s webovým sídlem UPa. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací a nabídku doplňujících služeb (jako nastavení RSS kanálů a užitečné odkazy).

⁵⁶ Web of Science je služba provozovaná americkou společností Thomson Reuters. Služba umožňuje přístup k více než 120 000 vědeckým výstupům v 7 databázích (Web of Science, 2013).

⁵⁷ Databáze SCOPUS obsahuje více než 50 mil. záznamů vědeckých výstupů v podobně odborných článků, abstraktů, časopisů i monografií. Vydavatelem databáze je společnost Elsevier (Scopus, 2013).

Oceňuji nabídku dvou jazykových modulací (českého a anglického jazyka) a přítomnost uživatelské nápovědy.

Z e-mailové komunikace s Mgr. Lucií Vyčítalovou (správkyní digitálního repozitáře) vyplynulo, že v blízké budoucnosti se plánuje zlepšení komunikace mezi digitálním repozitářem a OBD.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem mile překvapena, že jsem se nesetkala s žádným omezením v přístupu k plným textům uložených dokumentů. Celkově hodnotím Digitální knihovnu UPa velmi kladně.

5.5.6 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)⁵⁸ je nejmladší univerzitou v České republice. UTB vznikla 1. 1. 2001 a je postavena na základech Fakulty technologické Vysokého učení technického v Brně, která ve Zlíně fungovala od roku 1969 (Univerzita Tomáše Bati, 2000). UTB aktuálně sestává z šesti fakult s poměrně širokým záběrem nabízených oborů.

UTB provozuje dvě instalace digitálních repozitářů. Primární motivací ke vzniku obou instalací byla jednak změna vysokoškolského zákona (novela § 47b) z roku 2006, ale i motivace pro větší podporu vědy a výzkumu na UTB. Zpočátku byl pro zpřístupňování vškp používán studijní systém (IS STAG), který se stal z pohledu dlouhodobé archivace nevhodným (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu).

Hlavním důvodem rozdělení šedé literatury na UTB do dvou softwarových instalací byla především potřeba nemíchat autorská díla s vškp. Repozitář publikační činnosti UTB zároveň nabízí velké množství nadstavbových nástrojů (citovanost, SHERPA/RoMEO, bX, MetaLib a SFX), které nemají u vškp opodstatnění (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu). Dle e-mailové komunikace dále vyplynulo, že spuštění druhé instance bylo technicky snazší než komplexně přizpůsobovat jednu instanci pro dva rozdílné provozy.

První instalace (DSpace UTB) byla oficiálně spuštěna v září 2010, druhá instalace (Repozitář publikační činnosti UTB) pak o rok později v září 2011 (JELÍNEK, 2012). Samotný výběr DSpace byl ovlivněn pozitivními zkušenostmi z okolních univerzit a aktivní českou komunitou. Přispěl i fakt snadné instalace, provozu a údržby. Aktuálně první instalace slouží převážně k ukládání a zpřístupňování metadatových záznamů vškp včetně plných textů některých prací. Zároveň je tato instalace využívána k ukládání a zpřístupňování dalších typů šedé literatury tvořené v rámci činnosti UTB. Druhá instalace je využívána ryze pro dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy, včetně přístupu k některým plným textům. V roce 2012 byla fakultám UTB nabídnuta spolupráce pro ukládání skript. V současné době této nabídky využívá pouze Fakulta aplikované informatiky. Dlouhodobou archivaci zajišťují datové infrastruktury obou instalací DSpace. Všechny fakulty a akademičtí autoři UTB do obou instalací přispívají povinně, a to na základě nařízení rektora. Ostatní

⁵⁸ Dále v textu bude pro „Univerzita Tomáše Bati“ použita zkratka „UTB“.

dokumenty jsou do digitálního repozitáře ukládány a zpřístupňovány individuálně po dohodě s Knihovnou UTB.

[Přihlásit se](#)

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Knihovna

Domovská stránka DSpace

DSpace UTB

Vítejte v DSpace UTB - Digitální knihovně UTB ve Zlíně. V Digitální knihovně naleznete v elektronické podobě:

- [Vybraná skripta Fakulty aplikované informatiky \[13\]](#)
- [Vybrané publikace Fakulty humanitních studií \[7\]](#)
- [Disertační, diplomové a bakalářské práce UTB od roku 2006 \[19990\]](#)

Systém je otevřen i ostatním fakultám pro zpřístupnění elektronických publikací nebo skript studentům. Pro bližší informace kontaktujte [Ing. Lukáše Budinského](#).

Přístupnost závěrečných prací

Dokumenty v Digitální knihovně mohou být dostupné v různých režimech. Naprostá většina jich je otevřených pro veřejnost, některé pouze pro uživatele UTB (nutné přihlášení). Do prací omezených pro uživatele v síti UTB je možné po domluvě s informačním pracovníkem osobně nahlédnout v prostorách Knihovny. Není povoleno zasílání textů emailem či jiný vzdálený přístup. U části historických diplomových či bakalářských prací je možné narazit na zcela zakázané práce. Tyto práce slouží čistě pro archivní účely a nejsou veřejnosti ani uživatelům UTB dostupné v plném textu.

Pro studenty a absolventy: V současné době jsou zveřejňovány veškeré kvalifikační práce (v souladu s § 47b zákona o vysokých školách č. 111/1998), jen v ojedinělých případech je možné omezit přístup k plnému textu pro UTB na přímou žádost Děkana příslušné fakulty.

Hledáte Repozitář publikační činnosti?

Repozitář publikační činnosti UTB naleznete na adrese <http://publikace.k.utb.cz>

Nedávno přidané

[Kvalita sourozeneckých vztahů z ohledu sourozenecké konstelace](#)
Petra Hrabalová (Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013-07-04)

[Využití přírodovědného projektu v preprimárním vzdělávání](#)
Ryžková, Jana (Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2012-11-30)

[Vzdělávání seniorů v oblasti nalézání smyslu života-s výzkumem uplatnění herních metod italského specialisty Duccia Demetria i jiných herních systémů](#)

Prohledat DSpace

Vyhledat

Procházet

- Vše v DSpace
 - ◊ Komunity a kolekce
 - ◊ Datum odevzdání
 - ◊ Datum zadání
 - ◊ Datum obhajoby
 - ◊ Názvy
 - ◊ Autoři
 - ◊ Vedoucí
 - ◊ Předměty

Můj účet

- [Přihlásit se](#)

Filtrovat výsledky

- Vedoucí
 - ◊ Rehoř, Antonín (243)
 - ◊ Pišková, Alena (221)
 - ◊ Kozák, Vratislav (210)
 - ◊ Jurášková, Olga (175)
 - ◊ Kašpárková, Svatava (174)
 - ◊ Nevoránek, Jaroslav (154)
 - ◊ Olejníček, Antonín (153)
 - ◊ Chudý, Štefan (150)
 - ◊ Piliík, Michal (149)
 - ◊ Macháček, Jiří (148)
 - ◊ ... další
- Předmět
 - ◊ SWOT analýza (926)
 - ◊ SWOT analysis (840)
 - ◊ rodina (832)

Obrázek č. 7: DSpace UTB [Zdroj: Univerzita Tomáše Bati, 2010]

67

Domovská stránka DSpace

Repozitář publikační činnosti UTB

Repozitář obsahuje bibliografii publikační činnosti autorů z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Soustředí se pouze na hodnocené výsledky vědy a výzkumu UTB – články v časopisech, monografie a příspěvky v konferenčních sbornících.

Cíle repozitáře:

- Poskytovat aktuální bibliografii článků v recenzovaných časopisech a příspěvků v konferenčních sbornících a monografiích
- Prezentovat publikační činnost UTB veřejnosti i akademické obci
- Sloužit k autoarchivaci plných textů těchto publikací pro zajištění jejich dostupnosti
- Podporovat vědu a výzkum UTB
- Podporovat otevřený přístup k vědeckým informacím (Open Access)

Počet bibliografických záznamů: 2193

Počet plných textů: 1038

Open Access: 28 (zobrazit)

Poslední import: 2013-09-30

Informace pro autory

K zajištění archivace článků pro potřeby UTB, jejich případnou propagaci a zpřístupnění v Open Access režimu je nutná aktivní spolupráce autorů hodnocených výsledků. Povinnost odevzdávat plné texty je zakotvena také v [Rozhodnutí rektora 11/2011](#).

Prosíme o zaslání plných textů Vašich článků či příspěvků v podobě postprintu (poslední verze článku před samotným publikováním) na adresu publikace@k.utb.cz. Knihovna se následně postará o archivaci článku a ověření možnosti jeho dalšího zpřístupnění. Více informací o autoarchivaci, postprintech či Open Access naleznete na stránkách [Podpory Vědy a Výzkumu](#).

Veškeré Vaše dotazy rádi zodpovíme na adrese publikace@k.utb.cz

Hledáte repozitář diplomových prací?

Repozitář závěrečných prací naleznete na adrese <http://dspace.k.utb.cz/>

Komunity v DSpace

Vyberte komunitu k procházení jejích kolekcí.

- Články v časopisech [1494]
- Konferenční sborníky [583]
- Monografie [4]
- Průmyslové vlastnictví [51]

Prohledat DSpace

Vykonat

[Rozšířené hledání](#)

Procházet

Vše v DSpace

- [Komunity a kolekce](#)
- [Dle data publikování](#)
- [Autoři](#)
- [Názvy](#)
- [Předměty](#)
- [Vydavatel](#)
- [Publikace](#)

Můj účet

[Přihlásit se](#)

Statistiky

[Zobrazit statistiky využívání](#)
[Zobrazit statistiky vyhledávání](#)

Discover

Autor

- [Sáha, Petr \(234\)](#)
- [Zelinka, Ivan \(119\)](#)
- [Kolomazník, Karel \(110\)](#)
- [Pavlínek, Vladimír \(84\)](#)
- [Vašek, Vladimír \(80\)](#)
- [Zatloukal, Martin \(73\)](#)
- [Janačová, Dagmar \(64\)](#)
- [Mokrejš, Pavel \(63\)](#)
- [Senkeřík, Roman \(61\)](#)
- [Bobál, Vladimír \(58\)](#)
- ... [View More](#)

Předmět

- [Optimization \(34\)](#)
- [Czech Republic \(29\)](#)
- [optimization \(23\)](#)

Obrázek č. 8: Repozitář publikační činnosti UTB [Zdroj: Univerzita Tomáše Bati, 2011]

UTB provozuje dvě samostatné instalace systému DSpace, které jsou veřejně dostupné přes webové adresy <http://dspace.k.utb.cz/> a <http://publikace.k.utb.cz/>. První testování obou instalací probíhalo na virtuálních serverech, které sloužily k ladění funkcí a služeb. V současné době jsou virtuální servery stále využívány, především pro další testování obou instalací a odstraňování problémů s importy dat, které opakovaně evidují technici centra výpočetní techniky (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu). Zajímavostí v případě Repozitáře publikační činnosti UTB je pak sledování statistik přístupů, vyhledávání a celkové využívanosti jednak samotného digitálního repozitáře, ale i jednotlivých metadatových záznamů.

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílejí další dva systémy – studijní informační systém (IS STAG) a systém OBD. Ani jeden ze tří systémů nebylo potřeba výrazně modifikovat. Studijní informační systém (IS STAG) byl napojen na digitální repozitář jako zdroj pro import vškp. Systém OBD byl zapojen při jednorázovém importu starších záznamů publikační činnosti zaměstnanců školy a v současné době již není využíván.

Pro jednotlivé importy byly vytvořeny importní mosty, které upravují výslednou podobu importovaných dat (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu). Jejich vzájemnou datovou interoperabilitu zabezpečují servery, které zároveň zabezpečují i autentizaci uživatelů do digitálních repozitářů, a to prostřednictvím protokolu LDAP. V současné době probíhá projekt na zapojení Shibboleth technologie.

Obsah digitálního repozitáře tvoří převážně sbírky vškp a dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy. Dále digitální repozitář obsahuje skripta a ostatní dokumenty tvořené na UTB. V případě první instalace (DSpace UTB) je obsah digitálního repozitáře rozdělen do třech hlavních komunit, které odpovídají produkci fakult UTB. Každá komunita má přiřazeny dílčí kolekce s podkomunitami, které obsahují sbírky vškp, publikační činnosti a výukových materiálů. Aktuálně je v DSpace UTB uloženo a zpřístupněno 25 513 digitálních objektů⁵⁹. V případě druhé instalace (Repozitáře publikační činnosti UTB) je obsah digitálního repozitáře rozdělen do čtyř hlavních komunit, které odpovídají produkci publikační činnosti UTB. Každá komunita má přiřazeny dílčí kolekce, které obsahují sbírky článků, konferenčních sborníků, monografií a dokumentů o průmyslovém vlastnictví. Aktuálně je v Repozitáři publikační činnosti UTB uloženo a zpřístupněno 2 304 digitálních objektů⁶⁰. Knihovna UTB odpovídá jak za obsahovou stránku obou instalací, tak i za technický dohled. Oddělení informačních systémů, které je součástí Knihovny UTB, se stará o běh obou instalací DSpace. Centrum výpočetní techniky pouze hostuje fyzické servery v centrálním úložišti (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu).

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci obou digitálních repozitářů je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp a dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a skripta.

V případě vškp lze datový tok popsat ve třech fázích. V první fázi vkládá student metadata o své práci prostřednictvím formuláře studijního informačního systému (IS STAG). Dále student připojí plný text své práce ve formátu PDF/A, jehož správnost kontroluje aplikace Adobe. Pokud autor ukládá i netextové přílohy, jsou tyto přílohy zabaleny do souborového

⁵⁹ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

⁶⁰ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

formátu ZIP⁶¹ (např. softwarové řešení). Pro obrazové přílohy jsou povoleny formáty GIF⁶² a JPEG⁶³ a pro audiovizuální přílohy je povolen formát AVI⁶⁴, avšak možnosti jejich ukládání přes studijní informační systém (IS STAG) jsou stále ve fázi testování a ladění (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu). Další metadata a plné texty posudků vkládá příslušná katedra. V druhé fázi jsou záznamy vškp automaticky importovány do DSpace UTB. Všechny importy záznamů probíhají prostřednictvím XML souborů. Během importů vškp záznamů jsou serverem OAI-PMH přiděleny trvalé identifikátory Handle. Třetí fáze zahrnuje kontrolu záznamů, jejich doplnění, případně opravu. Podepsanou kopii rámcové licenční smlouvy student odevzdá příslušné katedře a ta je archivována v Knihovně UTB.

V případě dokumentů pocházející z publikační činnosti zaměstnanců UTB lze datový tok popsat v pěti fázích. V první fázi Knihovna UTB kontroluje přítomnost nových publikací, případně sám autor podá informaci o existenci nového dokumentu. V druhé fázi je zaměstnanci knihovny založen jak záznam v OBD, tak i záznam v digitálním repozitáři. Zaměstnanci knihovny vyplňují popisná metadata a autor je o založení záznamu pouze písemně informován (e-mail). Pokud autor publikuje dokument, který je publikován v časopise, jenž není indexován databázemi Web of Science nebo SCOPUS, vyplňuje online formulář, na jehož základě je vytvořen záznam v OBD a Repozitáři publikační činnosti UTB. Server OAI-PMH každému záznamu přidělí trvalý identifikátor Handle (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu). Pro účely provázání digitálního repozitáře s nadstavbovými službami, jako je např. SFX, je záznamům přidělován identifikátor DOI⁶⁵. Tento identifikátor přiděluje DOI resolver. Na rozdíl od identifikátoru Handle je identifikátor DOI viděn i v OBD. Ve třetí fázi je autor vyzván k doplnění údajů v OBD a připojení plného textu, a to ve formě postprintu v předepsaném formátu PDF/A. Odevzdání plného textu do digitálního repozitáře je podpořeno nařízením rektora „*Rozhodnutí rektora 11/2011: způsob*

⁶¹ ZIP je archivní souborový formát s bezztrátovou kompresí dat.

⁶² Zkratka GIF znamená Graphics Interchange Format. Dále v textu bude pro „*Graphics Interchange Format*“ použita zkratka „*GIF*“.

⁶³ Zkratka JPEG znamená Joint Photographic Experts Group. Dále v textu bude pro „*Joint Photographic Experts Group*“ použita zkratka „*JPEG*“.

⁶⁴ Zkratka AVI znamená Audio Video Interleave. Dále v textu bude pro „*Audio Video Interleave*“ použita zkratka „*AVI*“.

⁶⁵ Zkratka DOI znamená Digital Object Identifier. Dále v textu bude pro „*Digital Object Identifier*“ použita zkratka „*DOI*“.

vykazování výsledků vědy a výzkumu do systému OBD u článků a předmětů průmyslové právní ochrany“. Zaměstnanci knihovny provedou závěrečnou kontrolu před vykázáním do databáze RIV a digitálního repozitáře. Ve čtvrté fázi systém automaticky importuje plný text dokumentu z OBD do záznamu v digitálním repozitáři. Zaměstnanci knihovny ho poté zpřístupní podle práv uveřejněných v registru SHERPA/RoMEO. V poslední v páté fázi jsou zkontrolované dokumenty vykázány do databáze RIV (BUDÍNSKÝ, 2012).

V případě skript jsou záznamy a plné texty vkládány do digitálního repozitáře přímo zaměstnanci Knihovny UTB. Dokumenty jsou dostupné ve formátech PDF/A (pro textové dokumenty), GIF a JPEG (pro obrazové dokumenty). Společnou a konečnou fází je vystavení všech záznamů k harvestu (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH) (BUDÍNSKÝ, Lukáš, 2013, e-mail. kom., 20. listopadu).

Vyhodnocení a plány do budoucna

Oba digitální repozitáře mě příjemně překvapily a působí na mě plně a využívaně. Barevná kombinace je výrazná, s prvky a barvami společnými s webovým sídlem UTB. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací v obou digitálních repozitářích a nabídku doplňujících služeb (jako nastavení RSS kanálů, přehled nedávno přidaných dokumentů a přehled statistik přístupů do digitálního repozitáře). V obou digitálních repozitářích chybí přítomnost jazykových modulací a uživatelské nápovědy.

Z e-mailové komunikace s Ing. Lukášem Budínským (vedoucím oddělení IT) vyplynulo, že v blízké čekají jednak na schválení úprav kvůli zapojení do registrů OpenDOAR a DRIVER, ale také plánují rozšíření funkcionality Repozitáře publikační činnosti UTB (např. přímé zapojení SFX služeb na stránku záznamu). Důležitým úkolem je také nasazení autoritních záznamů pro autory pro jejich jednoznačnou identifikaci (ResearcherID). Dále se bude lobbovat o rozšíření elektronických skript pro studenty pro první instalaci (DSpace UTB). Zatím se povedlo přesvědčit pouze jednu fakultu, nicméně podle Budínského jsou dveře otevřeny pro všechny fakulty, které budou mít zájem. Hardware je aktualizován a rozšiřován průběžně v rámci technické infrastruktury.

Při nahlížení do digitálních repozitářů jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem mile překvapena možnostmi vyhledávání a nastavení vyhledávacích filtrů v obou instalacích. Při průzkumu jsem se nesetkala s žádným omezením v přístupu k plným textům uložených dokumentů, i když některá omezení jsou v obou

instalacích nastavena. Celkově hodnotím DSpace UTB a Repozitář publikační činnosti UTB kladně.

5.5.7 Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (VŠB-TUO)⁶⁶ svojí činností navazuje na Báňskou akademii v Příbrami, která byla v roce 1945 přestěhována do Ostravy. Báňská akademie vznikla na základě císařského dekretu z 23. 1. 1849 (Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2013). Současný složený název odráží úzce zaměřenou školu, která je zároveň plnohodnotnou technickou univerzitou. Aktuálně vysoká škola sestává ze sedmi fakult, zaměřených převážně na technické a ekonomické obory.

Rozhodnutí, které dalo vznik současné podobě digitálního repozitáře, lze datovat již do 90. let minulého století. V té době se škola potýkala s problémem, jak efektivně uchovávat a zpřístupňovat vškp. Zpřístupňování informací prostřednictvím systému T-Series se ukázalo nevhodné (TKAČÍKOVÁ, Daniela, 2013, e-mail. kom., 20. prosince). Od roku 2003, kdy se pomalu utvářely nové trendy v elektronickém zpřístupňování informací, hledala VŠB-TUO jednoduché softwarové řešení, které by vhodně zajistilo všechny procesy – zpracovávání, zpřístupňování a uchovávání. Již v průběhu roku 2005 se plány digitálního repozitáře začaly realizovat. Plánovaná změna vysokoškolského zákona tento rozvoj zároveň podpořila. V roce 2005–2006 se na realizaci podíleli zaměstnanci Ústřední knihovny a Katedry informatiky (FEI VŠB-TUO) (KOVAŘÍKOVÁ, 2008).

DSpace VŠB-TUO byl oficiálně spuštěn v srpnu 2006 (RYGELOVÁ, 2006) a aktuálně je využíván jako elektronické úložiště dokumentů tvořených VŠB-TUO. Digitální repozitář v současnosti slouží ke shromažďování, ukládání a zpřístupňování metadatových záznamů šedé literatury včetně jejich plných textů. Ukládání do DSpace VŠB-TUO je povinné pro všechny fakulty univerzity a zároveň je podpořeno směrnicí pro vypracování vškp (Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2008). Ostatní dokumenty jsou do digitálního repozitáře ukládány a zpřístupňovány po dohodě s Ústřední knihovnou.

⁶⁶ Dále v textu bude pro „Vysokou školu báňskou – Technickou univerzitu Ostrava“ použita zkratka „VŠB-TUO“.

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílí další systém – studijní informační systém EDISON. Knihovní systém T-Series není se systémem DSpace nijak propojen a informace o všcp obhájených na VŠB-TUO jsou zpřístupňovány pouze v digitálním repozitáři. Autentizace do DSpace VŠB-TUO je pro akademické uživatele a studenty zajištěna prostřednictvím LDAP serveru.

74

které dále mohou obsahovat dílčí kolekce. Aktuálně je v DSpace VŠB-TUO uloženo a zpřístupněno 96 066 digitálních objektů⁶⁷. Na obsah digitálního repozitáře dohlíží a odpovídá za něj Ústřední knihovna ve spolupráci s Centrem informačních technologií (CIT)⁶⁸, které dohlíží na technické aspekty provozu digitálního repozitáře (tj. software a hardware). Obsah digitálního repozitáře je rovněž indexován webovým vyhledávačem Google (Google Scholar).

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci DSpace VŠB-TUO je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty (TKAČÍKOVÁ, Daniela, 2013, e-mail. kom., 20. prosince).

V případě vškp lze datový tok popsat ve dvou klíčových fázích. V první fázi jsou metadata (tj. abstrakt, klíčová slova) a plné texty všech částí vškp studentem vložena do studijního informačního systému EDISON prostřednictvím online formuláře. Plné texty jsou nahrávány v předepsaném formátu PDF/A. Ostatní metadata včetně plných textů posudků jsou doplněna příslušnou katedrou. Druhá fáze zahrnuje dávkový import nashromážděných dat, a to jak popisných metadat, tak i všech plných textů. Importy probíhají prostřednictvím jednoduchého formátu (Dspace Simple Archive Format)⁶⁹. Během importů je každému záznamu přidělen jedinečný identifikátor Handle.

V případě dokumentů pocházejících z publikační činnosti zaměstnanců školy není digitální repozitář propojen s agendou vykazování publikační činnosti v OBD. Všechny vytvořené záznamy jsou vytvořeny ručně zaměstnanci Ústřední knihovny. K vytvoření jednotlivých metadatových záznamů jsou informace čerpány z databáze Web of Science (TKAČÍKOVÁ, Daniela, 2013, e-mail. kom., 20. prosince). Pro ověření, zda autoři z VŠB-TUO mohou do repozitáře uložit plný text článku, či ne, využívají zaměstnanci Ústřední knihovny informace z registru SHERPA/RoMEO. Na základě pozitivní skutečnosti požádají autora o zaslání plného textu a poté je k metadatovému záznamu připojen.

⁶⁷ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

⁶⁸ Dále v textu bude pro „Centrum informačních technologií“ použita zkratka „CIT“.

⁶⁹ Informace o „Dspace Simple Archive Format“ jsou k dispozici na webové adrese DuraSpace wiki <https://wiki.duraspace.org/display/DSPACE/Simple+Archive+Format+Packager>.

Všechny ostatní dokumenty jsou do DSpace VŠB-TUO ukládány ručně po dohodě se zaměstnanci Ústřední knihovny. Společnou a konečnou fází je vystavení všech záznamů k harvestu (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH).

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí příjemně a hodně využívaně. Zklamáním je pro mne vizuální stránka – barevná kombinace nesouhlasí s webovým sídlem VŠB-TUO a obsahuje pouze logo školy. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací a nabídku doplňujících služeb (jako odkazy na další informační zdroje školy a přehled statistik přístupů do digitálního repozitáře). Chybí přítomnost jazykových modulací a uživatelská nápověda.

Z e-mailové komunikace s Mgr. Danielou Tkačíkovou (ředitelkou Ústřední knihovny) nevyplynulo, že by v blízké budoucnosti byly v plánu nějaké změny v systému nebo obsahu digitálního repozitáře. Všechny potřebné modifikace byly již provedeny v průběhu testovacího režimu.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem opět mile překvapena, že jsem se nesetkala s žádným omezením v přístupu k plným textům uložených dokumentů. Užitečný se jeví rozšířený seznam vyhledávacích kritérií, kterým lze snadno odfiltrovat nadbytečné dokumenty. Celkově hodnotím DSpace VŠB-TUO kladně.

5.5.8 Vysoké učení technické v Brně

Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)⁷⁰ bylo založeno v roce 1899. Je tedy nejstarší univerzitou v Brně. VUT-BR se aktuálně sestává z osmi fakult a dvou ústavů, zaměřených především na studium technických, ekonomických a uměleckých oborů (Vysoké učení technické v Brně, 2013).

Za vznikem digitálního repozitáře stojí jednak novela vysokoškolského zákona (§ 47b) z roku 2006, ale i rychle rostoucí objem produkované šedé literatury na VUT-BR. Z těchto důvodů dospělo vedení vysoké školy k hledání řešení, jak tyto dokumenty shromažďovat s možností zpětného vyhledávání, a to jak akademiky, tak i běžnou veřejností (VAISHAR, 2011). V roce 2008 vznikl projekt „*Vybudování digitální knihovny Vysokého učení technického v Brně*“, na jehož základě byly čerpány dotace, které daly vzniknout digitálnímu repozitáři. V roce 2012 došlo ke změně softwaru digitálního repozitáře. Hlavním důvodem této změny byla především finanční zátěž související s provozem digitálního repozitáře, která byla pro VUT-BR dlouhodobě neudržitelná. Při výběru nového softwaru tedy rozhodovaly především nízké pořizovací náklady a minimální finanční nároky na provoz, správu a údržbu systému.

Digitální knihovna VUT-BR s veřejným přístupem byla oficiálně spuštěna v roce 2009. Od roku 2012 je digitální repozitář provozován v novém softwaru, který více vyhovuje potřebám VUT-BR. Aktuálně Digitální knihovna VUT-BR slouží ke shromažďování, ukládání a zpřístupňování metadatových záznamů dokumentů včetně plných textů některých dokumentů (Vysoké učení technické v Brně, 2012). Zpřístupňování dokumentů je podpořeno nařízením rektora z 20. března 2009 „*Směrnice č. 6/2009: o úpravě, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací*“, na jehož základě všechny fakulty a ústavy odevzdávají vybrané typy šedé literatury do digitálního repozitáře. Dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a z ostatních činností jsou do digitálního repozitáře ukládány a zpřístupňovány po dohodě s Ústřední knihovnou VUT-BR.

⁷⁰ Dále v textu bude pro „Vysoké učení technické v Brně“ použita zkratka „VUT-BR“.

Obrázek č. 10: Digitální knihovna VUT-BR [Zdroj: Vysoké učení technické v Brně, 2002].

První instalací systému pro Digitální knihovnu VUT-BR byl systém DigiTool, který byl nasazen v letech 2008–2012. Systém DigiTool byl vybrán na základě analýzy provedené Národní lékařskou knihovnou USA (NLM Digital Repository Evaluation and Selection Working Group⁷¹), která provedla hodnocení 10 systémů včetně zmíněného systému DigiTool (VAISHAR, 2011). Avšak tato instalace z finančních důvodů přestala vyhovovat, a proto je od roku 2012 využíván open source software DSpace, který je aktuálně veřejně přístupný přes webovou adresu <https://dspace.vutbr.cz/>. Druhá, aktuální instalace softwaru je průběžně testována od roku 2012, kdy byl systém implementován, až do současnosti. Testování probíhá současně jak na testovací, tak i na ostré verzi. První testovací vzorek obsahoval vškp a několik vybraných číslech časopisu *Události a teze*. Ostatní dokumenty zpřístupňované v původním systému DigiTool byly se systémem DSpace synchronizovány (SKŮPA, Jan,

⁷¹ Plný text analýzy Národní lékařské knihovny USA je dostupný na webové adrese <https://www.nlm.nih.gov/digitalrepository/DRESWG-Report.pdf>.

2013, e-mail. kom., 14. října). Dle komunikace s panem Skůpou (správcem digitálního repozitáře) vyplynulo, že problémy, které se objevovaly v systému DigiTool, se v novém systému DSpace již neopakovaly.

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílejí další dva systémy – studijní informační systém Apollo a knihovní systém ALEPH (Aleph500). Studijní informační systém spolu se systémem DSpace musely být upraveny tak, aby vyhovovaly potřebám datového toku dokumentů na VUT-BR. V případě systému DSpace musel být upraven zdrojový kód systému a pro studijní informační systém bylo vyvinuto vlastní rozhraní pro automatický import vškp (SKŮPA, Jan, 2013, e-mail. kom., 14. října). Jejich vzájemnou datovou interoperabilitu zabezpečuje server. Autentizace je pro akademické uživatele a studenty zajištěna pomocí technologie Shibboleth (SSO)⁷² řízenou serverem LDAP. VUT-BR je rovněž registrováno ve federaci identit eduID.cz.

Obsah digitálního repozitáře tvoří sbírky vškp, dokumentů pocházejících z publikační činnosti zaměstnanců školy, časopisy, výroční zprávy, vědecké spisy a ostatní dokumenty. Celý obsah digitálního repozitáře je rozdělen do 5 hlavních komunit, které odpovídá produkci jednotlivých fakult, ústavů a ostatních pracovišť VUT-BR. Některé komunity obsahují dále podkomunity nebo mají přiřazeny dílčí kolekce, které obsahují jednotlivé metadatové záznamy uložených dokumentů. Aktuálně je v Digitální knihovně VUT-BR uloženo a zpřístupněno 22 901 digitálních objektů⁷³. Na obsah digitálního repozitáře dohlíží a odpovídá za něj Ústřední knihovna ve spolupráci s Centrem výpočetních a informačních služeb (CVIS)⁷⁴, které zajišťuje dohled nad softwarem a hardwarem. Obsah digitálního repozitáře je rovněž indexován webovými vyhledávači jako je Google a Yahoo (SKŮPA, Jan, 2013, e-mail. kom., 14. října).

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci DSpace VUT-BR je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy a ostatní dokumenty (SKŮPA, Jan, 2013, e-mail. kom., 14. října).

⁷² Zkratka „SSO“ znamená „Single Sign-On“. Systémy založené na principech SSO umožňují uživatelům získat přístup ke všem systémům prostřednictvím jedné autentizace (Single sign-on, 2013).

⁷³ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

⁷⁴ Dále v textu bude pro „Centrum výpočetních a informačních služeb“ použita zkratka „CVIS“.

V případě vškp lze datový tok popsat ve dvou klíčových fázích. První fáze zahrnuje vložení metadat a plných textů všech částí závěrečné práce, které student vkládá přímo přes modul v informačním systému (IS STAG). Další metadata a plné texty posudků vkládá příslušná katedra. Na VUT-BR vyvinuli vlastní rozhraní pro automatický import vškp z informačního systému do Digitální knihovny VUT-BR. Druhou fází lze popsat jako automatický přenos XML souborů. Během importu dat do digitálního repozitáře jsou serverem OAI-PMH přiděleny trvalé identifikátory Handel. Úspěšnost importu je kontrolována pověřeným pracovníkem knihovny. Třetí a konečnou fází je vytvoření záznamů v knihovním systému Aleph. V této fázi jsou rovněž záznamy kontrolovány, případně opraveny a vráceny do DSpace.

V případě dokumentů pocházejících z publikační činnosti zaměstnanců školy se nové pracovní workflow teprve vytváří. V průběhu roku 2014 bude ve spolupráci s CVIS upraven informační systém tak, aby dokumenty vkládali sami autoři. Pověřený pracovník knihovny pak bude pouze kontrolovat úspěšnost zveřejnění. V současné době jsou tyto dokumenty na požádání vkládány zaměstnanci Ústřední knihovny.

Ostatní dokumenty, tj. metadatové záznamy a plné texty, jsou vkládány do digitálního repozitáře zaměstnanci Ústřední knihovny. Společnou a konečnou fází všech dokumentů v Digitální knihovně VUT-BR je vystavení všech záznamů k harvestu (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH).

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí příjemně a užitečně. Zklamáním je pro mne fakt, že barevná kombinace nesouhlasí s webovým sídlem VUT-BR a chybí i logo školy. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací a nabídku doplňujících služeb (jako nastavení RSS kanálů a přehled nedávno přidáných dokumentů). Chybí přítomnost jazykových modulací a uživatelská nápověda.

Z e-mailové komunikace s Janem Skůpou (správcem digitálního repozitáře) vyplynulo, že v blízké budoucnosti plánují hned několik změn – propojení s discovery systémem Primo, indexaci službou Google Scholar, spuštění služby Google Analytics a Primo Central.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem mile překvapena, že jsem se nesetkala s žádným omezením v přístupu k plným textům uložených dokumentů. Zaujala mě nabídka vyhledávacích kritérií

v záložce Discover, kterými lze rovněž vyhledávat dokumenty. Celkově hodnotím Digitální knihovnu VUT-BR kladně.

5.5.9 Západočeská univerzita v Plzni

Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)⁷⁵ byla založena roku 1991. Vznikla spojením Vysoké školy strojní a elektrotechnické a Pedagogické fakulty v Plzni. Postupem času přibývaly i další fakulty a ústavy. V roce 1993 vznikla Fakulta právnická, známá především pro svoji plagiátorskou aféru. V roce 2001 vznikla Fakulta humanitních studií, ale v roce 2005 byla přejmenována na Fakultu filozofickou. V roce 2004 vznikl samostatný Ústav umění a designu, který byl v roce 2013 přejmenován na Fakultu umění a designu (Západočeská univerzita v Plzni, 2013). V roce 2008 spojením se soukromou Vysokou školou v Plzni vznikla Fakulta zdravotnických studií. Aktuálně se ZČU sestává z devíti fakult s multioborovým zaměřením a jednoho ústavu a výzkumného centra.

Hlavním důvodem vzniku digitálního repozitáře byla potřeba omezit zvyšující se zátěž studijního informačního systému a nalézt vhodné řešení pro dlouhodobou archivaci dokumentů tvořených školou. Cílem tedy bylo nalézt vhodný software, který by zajišťoval ukládání záznamů včetně plných textů a zpřístupňování metadat veřejnosti v souladu se zákonnou povinností, zejména v případě vřkp. Jedním z kritérií pro výběr vhodného softwaru byla možnost konzultace při implementaci a nízké pořizovací náklady (VYČÍTALOVÁ, Anna, 2013, e-mail. kom., 12. listopadu).

ZČU spustila vlastní otevřený digitální repozitář v únoru 2012. Aktuálně digitální repozitář slouží k ukládání a zpřístupňování šedé literatury. Dokumenty jsou veřejně přístupné, včetně plných textů. Výjimku tvoří skupina dokumentů, na které se vztahuje nařízení děkana o utajení. Do digitálního repozitáře přispívají všechny fakulty, a to na základě nařízení rektora z roku 2006 „*Zveřejňování kvalifikačních prací*“. Dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy jsou rovněž ukládány a zpřístupňovány dle nařízení rektora 21R/2011: *evidence publikačních činností a dalších odborných aktivit*. Ostatní dokumenty vyplývající z činnosti ostatních pracovišť univerzity nebo jejích zaměstnanců jsou ukládány dobrovolně, po domluvě s Univerzitní knihovnou (VYČÍTALOVÁ, 2013).

⁷⁵ Dále v textu bude pro „Západočeskou univerzitu v Plzni“ použita zkratka „ZČU“.

Obrázek č. 11: Digitální knihovna ZČU [Zdroj: Západočeská univerzita v Plzni, 2012].

Digitální knihovna ZČU je provozována v systému DSpace, který je veřejně dostupný přes webovou adresu <https://otik.uk.zcu.cz/>. Software byl nainstalován v listopadu 2011, přičemž v prosinci se objevil závažný problém v komunikaci mezi digitálním repozitářem a databázovým serverem ORACLE. Problém byl vyřešen až instalací nové verze softwaru DSpace (TICHÁ, 2012). První testování instalace proběhlo v průběhu roku 2012 na testovacím serveru na malém vzorku dokumentů a mělo prověřit funkčnost fulltextového vyhledávání. Další testování probíhalo už v ostré verzi (VYČÍTALOVÁ, Anna, 2013, e-mail. kom., 12. listopadu). V červnu 2013 proběhl import záznamů z informačního systému (IS STAG) do Digitální knihovny ZČU, který obsahoval záznamy z roku 2012. Další velký import záznamů vškp proběhl na konci roku 2013. Přehled využitelnosti obsahu digitálního repozitáře lze sledovat pomocí statistik Google Analytics.

Kromě systému DSpace se na distribuci dat podílejí další tři systémy – studijní informační systém (IS STAG), knihovní systém ALEPH v současné verzi 20.1 a systém OBD. Přihlášení do Digitální knihovny ZČU je pro akademické uživatele a studenty zajištěno pomocí systému Shibboleth (SSO) řízenou serverem LDAP. ZČU je rovněž registrována ve federaci identit eduID.cz.

Obsah digitálního repozitáře tvoří sbírky vškp, dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy, periodika vydávaná ZČU a ostatní dokumenty tvořené zejména zaměstnanci Univerzitní knihovny. Celý obsah digitálního repozitáře je rozdělen do čtyř hlavních komunit, které odpovídají produkci jednotlivých fakult, výzkumného centra a ostatních pracovišť ZČU. Každá komunita má přiřazenu buď jednu nebo více podkomunit. V případě vškp jsou v jednotlivých podkomunitách obsaženy dílčí kolekce. Aktuálně je

v Digitální knihovně ZČU uloženo a zpřístupněno 9 701 digitálních objektů⁷⁶. Odpovědnost za obsah digitálního repozitáře nese Univerzitní knihovna ZČU ve spolupráci s Centrem informatizace a výpočetní techniky (CIV)⁷⁷, které řeší technické aspekty provozu digitálního repozitáře (VYČÍTALOVÁ, Anna, 2013, e-mail. kom., 12. listopadu). Celý obsah je zároveň indexován webovým vyhledávačem Google.

Pro lepší představu celého *workflow* v rámci Digitální knihovny ZČU je potřeba rozdělit popisované postupy na vškp a ostatní dokumenty.

V případě vškp lze datový tok popsat ve třech fázích. V první fázi student vkládá metadata a plné texty všech částí své závěrečné práce do informačního systému (IS STAG), prostřednictvím speciálního modulu. Další metadat a plné texty posudků vkládá příslušná katedra. Ve druhé fázi zaměstnanci knihovny jednotlivé metadatové záznamy zkontrolují, případně opraví nebo doplní. Fyzická podoba vškp je uložena v knihovně. Třetí fáze zahrnuje import ze studijního informačního systému (IS STAG) do digitálního repozitáře pouze těch záznamů, které byly převzaty do knihovního systému Aleph. Importy ze studijního informačního systému jsou převedeny do speciálního formátu pro dávkový import. V současné době jsou importy nastaveny na roční interval (VYČÍTALOVÁ, Anna, 2013, e-mail. kom., 12. listopadu). Pověřený správce Digitální knihovny ZČU poté zkontroluje úspěšnost importu. Během importu do digitálního repozitáře jsou jednotlivým metadatovým záznamům přiděleny trvalé identifikátory Handel.

V případě ostatních dokumentů, které pocházejí jednak z publikační činnosti akademiků, ale i z činnosti zaměstnanců Univerzitní knihovny, jsou metadatové záznamy včetně plných textů vkládány do digitálního repozitáře přímo správcem Digitální knihovny ZČU, v případě publikační činnosti zaměstnanců s písemným svolením autora práce. Společnou a konečnou fází je vystavení všech záznamů k harvestu (např. prostřednictvím protokolu OAI-PMH).

Vyhodnocení a plány do budoucna

Digitální repozitář na mě působí příjemně a odborně. Barevná kombinace je výrazná, se společnými prvky s webovým sídlem ZČU. Pozitivně hodnotím logické uspořádání informací

⁷⁶ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

⁷⁷ Dále v textu bude pro „Centrum informatizace a výpočetní techniky“ použita zkratka „CIV“.

a nabídku doplňujících služeb (jako nastavení RSS kanálů a přehled statistik přístupů do digitálního repozitáře). Chybí přítomnost jazykových modulací a uživatelská nápověda.

Z e-mailové komunikace s Mgr. Annou Vyčítalovou (správkyní digitálního repozitáře) vyplynulo, že v blízké budoucnosti se plánuje rozšíření funkcionality a zlepšení interoperability mezi systémy. Žádná další vylepšení nejsou zatím v plánu.

Při nahlížení do digitálního repozitáře jsem zkoušela vyhledávat a používat funkce a nastavení systému. Byla jsem mile překvapena, že jsem se nesetkala s žádným omezením v přístupu k plným textům uložených dokumentů. Celkově hodnotím Digitální knihovnu ZČU kladně.

5.6 Výsledky analýzy vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář

Text uvedený níže obsahuje výsledky vlastní analýzy, která byla provedena u vybraného vzorku vysokých škol v České republice, jež pro provoz svého digitálního repozitáře využívají software k tomu určeného⁷⁸. Pro relevantnost výsledků analýzy byl s jednotlivými správci digitálních repozitářů navázán osobní kontakt⁷⁹ a na jeho základě byly získány aktuální informace, včetně těch interních. Výsledky vlastní analýzy jsou doplňkem předchozí kapitoly [5.5 Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#) a odpovídají na otázky, jako jsou např.: jakým způsobem jsou tyto digitální repozitáře využívány, jak jsou zabezpečeny, kdo jsou jejich uživatelé, jaký je jejich obsah, či jak jsou finančně i personálně zajištěny.

Pro účely vlastní analýzy musely být zkoumaným subjektům jednotlivé otázky přizpůsobeny „na míru“ podle informací získaných již předtím z dostupných veřejných zdrojů pro jejich představení v kapitole [5.5 Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#). Jednotlivé otázky jsou soustředěny do okruhů, které se zaměřují na 13 oblastí. Tyto oblasti byly již dostatečně popsány v kapitole [5.3.5 Okruhy dotazování](#). V níže uvedeném seznamu pouze připomínám jejich souhrn.

Seznam tematických oblastí pro podskupinu „Vysoké školy se softwarem pro digitální repozitář“:

- Obecné informace,
- Ekonomické aspekty,
- Personální zabezpečení,
- Software,
- Hardware,
- Legislativní aspekty,
- Obsahová typologie,

⁷⁸ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

⁷⁹ Pro získání relevantních a aktuálních informací byla zvolena metoda osobního kontaktu se správci digitálních repozitářů. Pro osobní kontakt byla ve většině případů zvolena forma e-mailové komunikace, v menším měřítku pak přímá osobní schůzka.

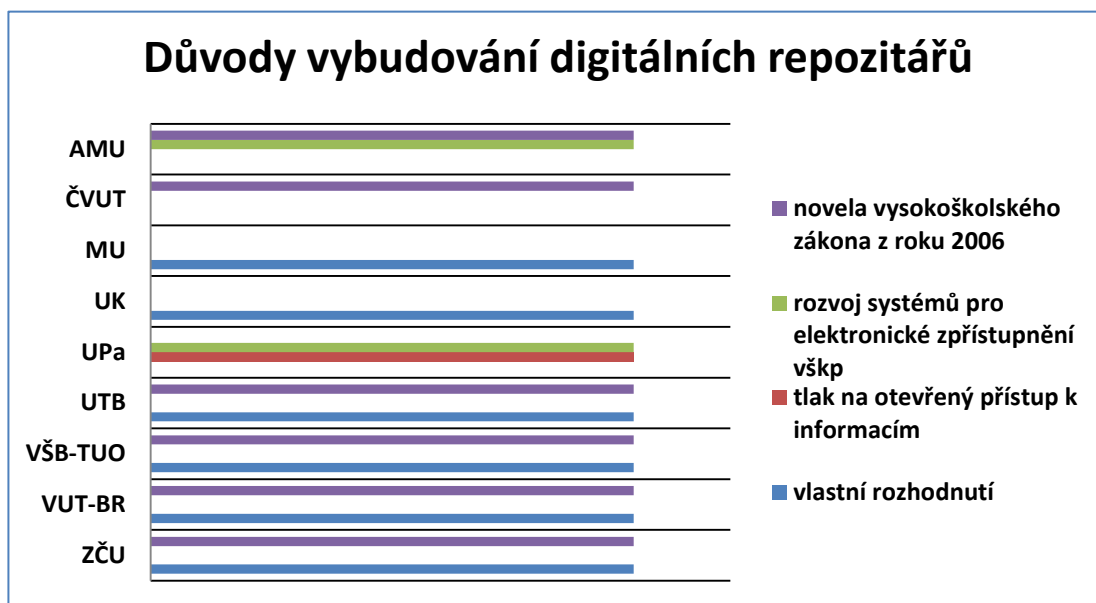
- Přístup uživatelů,
- Webové vyhledávací rozhraní,
- Metadata,
- OAI-PMH,
- Dlouhodobá archivace šedé literatury,
- Účast v českých a zahraničních projektech.

Výsledky vlastní analýzy jsou prezentovány pomocí přehledových grafů a tabulek, vhodně doplněných textem a příklady zkoumaných subjektů. Pro lepší orientaci ve výsledcích vlastní analýzy byly pro jednotlivé zkoumané subjekty použity oficiální zkratky škol, jejich přehled je uveden níže:

- Akademie múzických umění v Praze (AMU)
- České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)
- Masarykova univerzita v Brně (MU)
- Univerzita Karlova v Praze (UK)
- Univerzita Pardubice (UPa)
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)
- Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)
- Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)

5.6.1 Počátky digitálních repozitářů

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Co pro Vás bylo důvodem k vybudování digitálního repozitáře?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jaké důvody vedly vysoké školy k rozhodnutí vybudovat digitální repozitář s využitím softwarového řešení.

Graf č. 2: Přehled důvodů vybudování digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že nejčastější důvody k vybudování digitálního repozitáře za využití softwaru bylo „*vlastní rozhodnutí*“ vysokých škol (MU a UK) nebo „*novela vysokoškolského zákona z roku 2006*“ (ČVUT). Ve čtyřech případech byla zvolena kombinace „*vlastní rozhodnutí*“ a „*novela vysokoškolského zákona z roku 2006*“. Tyto důvody uvedly UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU. V jednom případě (AMU) byla zvolena kombinace „*novela vysokoškolského zákona z roku 2006*“ a „*rozvoj systémů pro elektronické zpřístupnění vškp*“. Výjimku tvoří UPa, která uvedla jako důvod „*rozvoj systémů pro elektronické zpřístupnění vškp*“ a „*tlak na otevřený přístup k informacím*“.

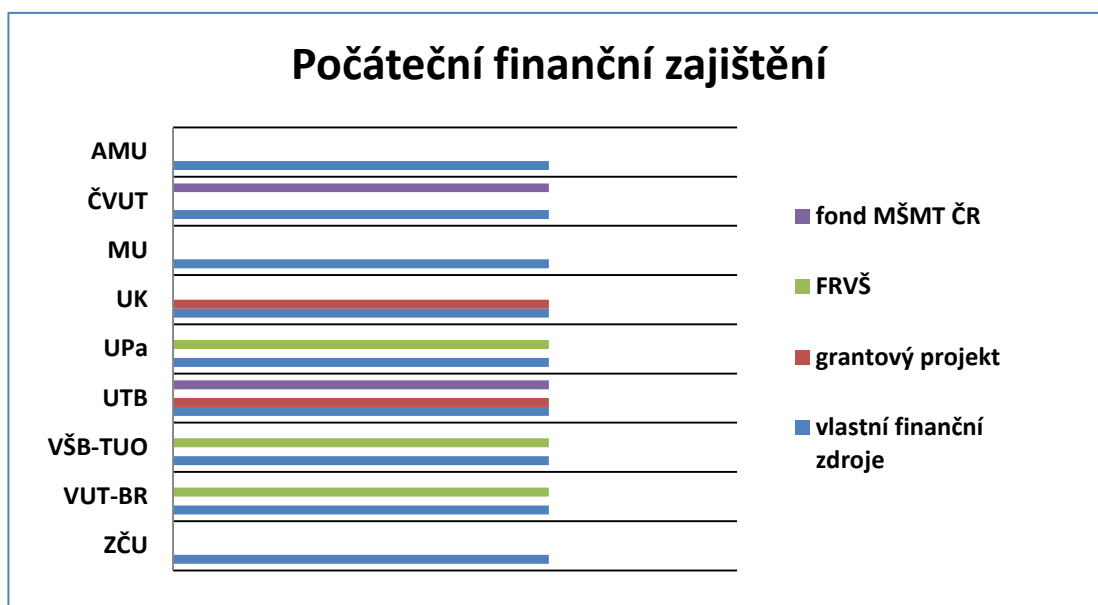
5.6.2 Ekonomické aspekty

Zkoumaným subjektům byly položeny dvě otázky z této oblasti:

- Z jakých finančních zdrojů jste vybudovali digitální repozitář?
- Z jakých finančních zdrojů je v současné době financován provoz digitálního repozitáře?

Počáteční finanční zabezpečení provozu digitálních repozitářů

První otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Z jakých finančních zdrojů jste vybudovali digitální repozitář?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit původ finančních prostředků, s jejichž pomocí byl digitální repozitář vybudován.

Graf č. 3: Přehled počátečního finančního zajištění digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

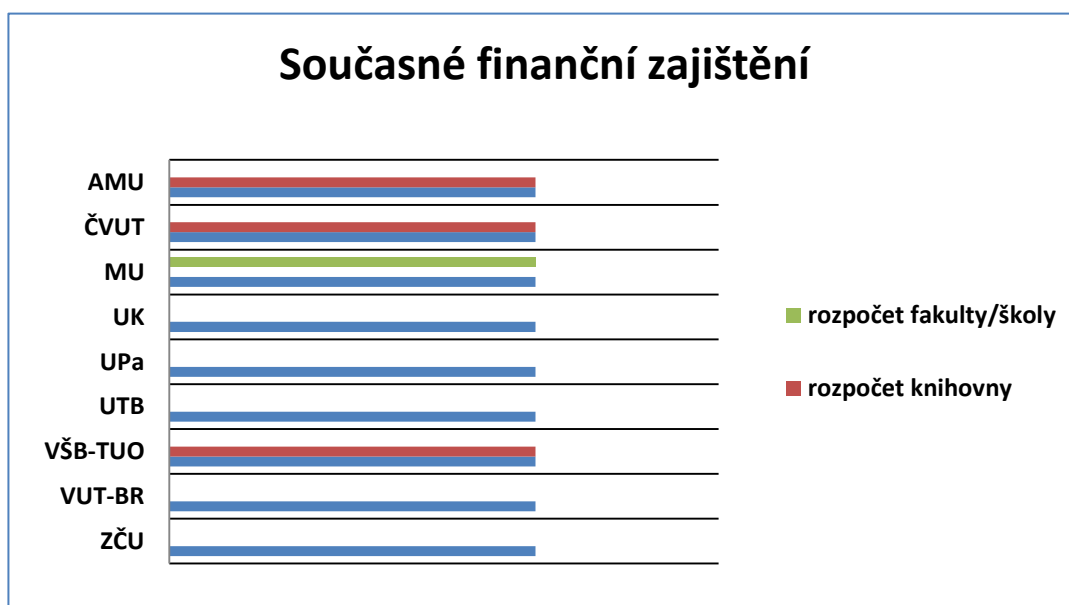
Z přehledu vyplývá, že všechny zkoumané subjekty vložily do realizace digitálních repozitářů „*vlastní finanční zdroje*“. Ve třech případech byla zvolena kombinace „*vlastní finanční zdroje*“ a „*FRVŠ*“ (Fond rozvoje vysokých škol). Tuto kombinaci čerpání financí využily UPa, VŠB-TUO a VUT-BR. Ve dvou případech (ČVUT a UK) byla zvolena kombinace „*vlastní finanční zdroje*“ a „*fond MŠMT ČR*“ (Fond Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky) nebo „*grantový projekt*“. Výjimku tvoří UTB, která

uvedla, že kromě „*vlastní finanční zdroje*“ čerpala i „*fond MŠMT ČR*“ a „*grantový projekt*“.

Finanční prostředky, které byly získány z jiných zdrojů než vlastních, byly převážně využity na vybudování vhodné datové infrastruktury, datových úložišť a školení personálu.

Současné finanční zabezpečení provozu digitálních repozitářů

Druhou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Z jakých finančních zdrojů je v současné době financován provoz digitálního repozitáře?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem je v současné době finančně zajištěn provoz digitálních repozitářů.

Graf č. 4: Přehled současného finančního zajištění digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že u všech zkoumaných subjektů jsou v současné době hrazeny provozy digitálních repozitářů z „*rozpočtu výpočetního centra*“. Výjimku tvoří MU, která uvedla, že provoz je hrazen i Filozofickou fakultou MU. Ve třech případech (AMU, ČVUT a VŠB-TUO) jsou náklady na provoz digitálního repozitáře hrazeny kromě „*rozpočtu výpočetního centra*“ i z „*rozpočtu knihovny*“. Důvod převažující finanční odpovědnosti výpočetních center je především ten, že za vznikem a správou digitálního repozitáře stojí právě výpočetní centra zkoumaných subjektů.

5.6.3 Personální zabezpečení

Zkoumaným subjektům byly položeny dvě otázky z této oblasti:

- Kolik zaměstnanců je vyčleněno ke správě a plnění digitálního repozitáře?
- Jak jsou rozděleny kompetence pro obsahovou a technickou stránku provozu digitálního repozitáře?

Správa a plnění digitálních repozitářů

První otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Kolik zaměstnanců je vyčleněno ke správě a plnění digitálního repozitáře?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, kolik zaměstnanců a ze kterých částí vysoké školy se podílí na správě a plnění digitálního repozitáře.

Název vysoké školy	Zaměstnanci z jednotlivých oddělení	Celkový počet zaměstnanců
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	Knihovna (4 zam.), Výpočetní centrum (2 zam.) a Katedry (po 1 zam.)	9 zaměstnanců
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	Knihovna, Výpočetní centrum a Katedry.	Přesný počet neuveden
Masarykova univerzita v Brně (MU)	Výpočetní centrum (6 zam.), studenti, odborní poradci.	Přesný počet neuveden
Univerzita Karlova v Praze (UK)	Ústav výpočetní techniky (3 zam.).	3 zaměstnanci (plný úvazek)
Univerzita Pardubice (UPa)	Knihovna (4 zam.) a Externí spolupráce (1 zam.).	5 zaměstnanců
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	Knihovna (5 zam.).	5 zaměstnanců (poloviční úvazek)
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	Knihovna (2 zam.) a Výpočetní centrum (1 zam.).	3 zaměstnanci (třetinový úvazek)
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	Knihovna (4 zam.) a Výpočetní centrum (2 zam.).	6 zaměstnanců (třetinový úvazek)
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	Knihovna (1 zam.) a Výpočetní centrum (1 zam.).	2 zaměstnanci (poloviční úvazek)

Tabulka č. 2: Přehled personálního zabezpečení digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z tabulky je patrné, že nesilnější personální zajištění má AMU, UPa, UTB a VŠB-TUO. Výjimkou je ČVUT, které neupřesnilo personální zajištění a pouze uvedlo zúčastněné útvary vysoké školy. Další výjimku tvoří MU, která uvedla, že na plnění digitálního repozitáře se podílí i studenti MU a odborní poradci pro zápis metadat. V tomto případě nelze tedy uvést celkový počet zaměstnanců. Z průzkumu rovněž vyplynulo, že většina zaměstnanců, kteří

mají na starosti správu a plnění digitálních repozitářů, se těmito činnostem věnuje nárazově nebo pouze s polovičním, či dokonce s třetinovým úvazkem.

Správa obsahu a technický provoz digitálního repozitáře

Druhou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, které provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka „*Jak jsou rozděleny kompetence pro obsahovou a technickou stránku provozu digitálního repozitáře?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, která oddělení odpovídají za obsahovou a technickou stránku provozu digitálních repozitářů.

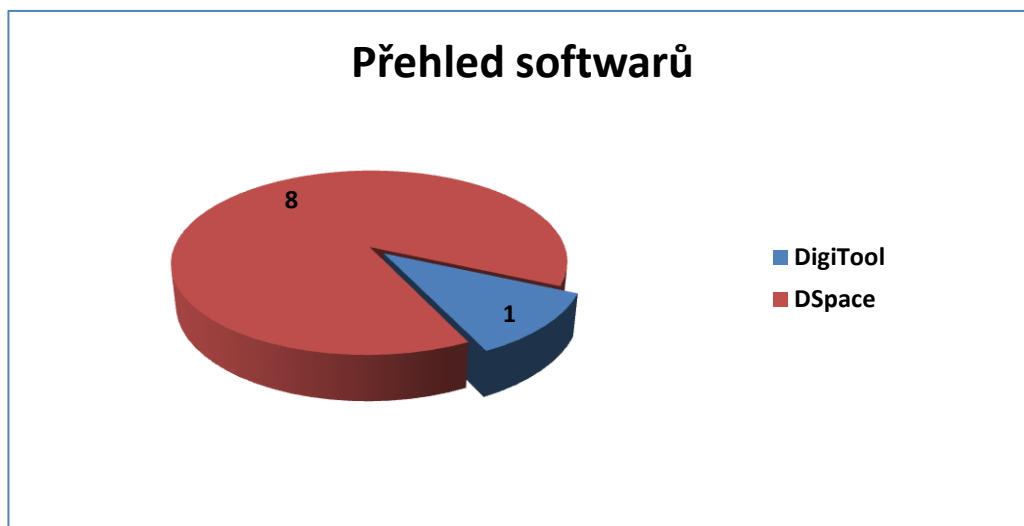
Název vysoké školy	Odpovědnost za obsah	Odpovědnost za technický provoz
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	Knihovna a katedry.	Výpočetní centrum.
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	Knihovna.	Výpočetní centrum.
Masarykova univerzita v Brně (MU)	Výpočetní centrum.	Výpočetní centrum.
Univerzita Karlova v Praze (UK)	Katedry a Výpočetní centrum.	Výpočetní centrum.
Univerzita Pardubice (UPa)	Knihovna.	Externí spolupráce.
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	Knihovna.	Knihovna.
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	Knihovna.	Výpočetní centrum.
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	Knihovna.	Výpočetní centrum.
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	Knihovna.	Výpočetní centrum.

Tabulka č. 3: Přehled rozdělení kompetencí pro obsahovou a technickou stránku provozu digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z průzkumu vyplynulo, že rozdělení kompetencí pro obsahovou a technickou stránku provozu digitálních repozitářů je ve čtyřech případech rozděleno mezi „*knihovnu*“ a „*výpočetní centrum*“. Toto rozdělení kompetencí potvrdily ČVUT, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU. V jednom případě uvedl zkoumaný subjekt (AMU), že na správě za obsah se podílí i „*katedry*“. V jednom případě uvedl zkoumaný subjekt (UK), že rozdělení kompetencí za obsahovou a technickou stránku provozu digitálního repozitáře je rozdělen mezi „*katedry*“ a „*výpočetní centrum*“. V jednom případě uvedl zkoumaný subjekt (UPa), že pro zajištění technického zabezpečení digitálního repozitáře využívá „*externí spolupráci*“. V jednom případě uvedl zkoumaný subjekt (UTB), že obsahovou a technickou stránku provozu digitálního repozitáře zajišťuje pouze „*knihovna*“. V případě MU jsou kompetence za obsah i technickou stránku provozu plně v rukou „*výpočetního centra*“ (tj. za obsah odpovídá CIT FF MU a za technický provoz odpovídá KIC MU).

5.6.4 Software

Jak už bylo dříve zmíněno v kapitole [5.5 Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#), zkoumané subjekty využívají systémy DSpace a Digitool. Níže uvedený graf znázorňuje jejich podíl využívanosti.

Graf č. 5: Podíl využívanosti softwarů pro provoz a správu digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z grafů vyplývá, že open source systém DSpace je využíván osmi zkoumanými subjekty (AMU, ČVUT, MU, UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU). V jednom případě je využíván komerční systém DigiTool (UK).

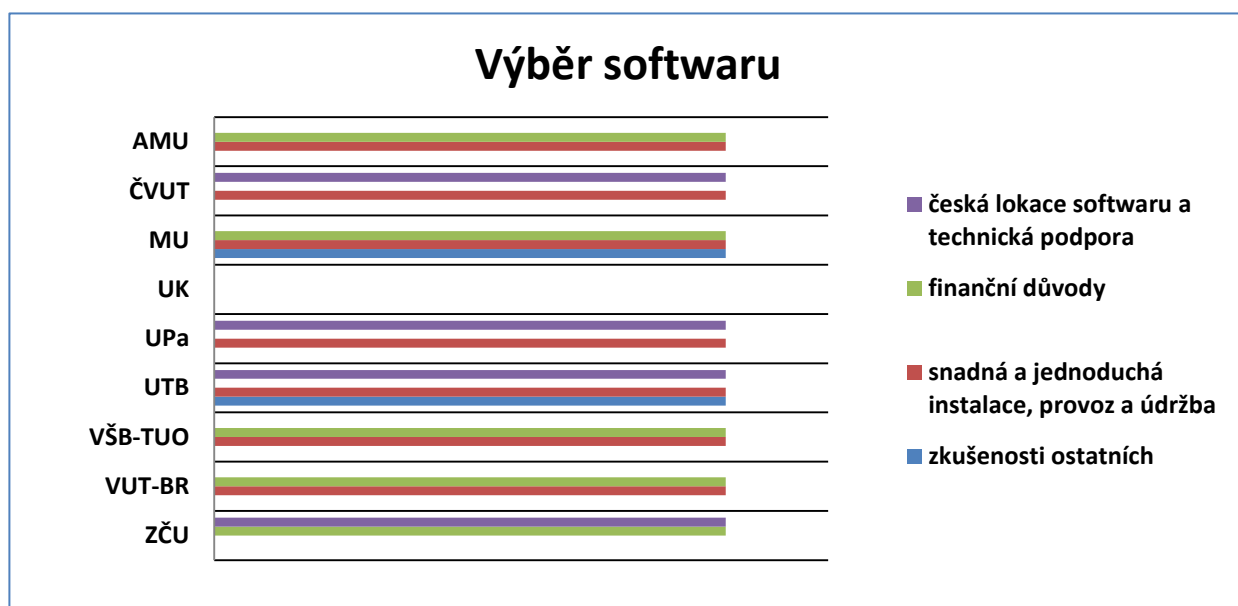
Detailnější přehled aktuálně používaných verzí jednotlivých systémů je uveden v tabulce níže.

Název vysoké školy	Verze systému
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	DSpace 1.7.0 s rozhraním JSPUI.
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	DSpace 1.7.0 s rozhraním MANAKIN.
Masarykova univerzita v Brně (MU)	DSpace 1.6.2 s rozhraním MANAKIN.
Univerzita Karlova v Praze (UK)	DigiTool 3.0.
Univerzita Pardubice (UPa)	DSpace 1.7.2 s rozhraním JSPUI.
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	DSpace 1.8.2 s rozhraním MANAKIN.
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	DSpace 1.7.2 s rozhraním MANAKIN.
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	DSpace 4.0 s rozhraním MANAKIN.
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	DSpace 3.1 s rozhraním MANAKIN.

Tabulka č. 4: Přehled aktuálních verzí softwarů DSpace a DigiTool na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledů je patrné, že nejnovější dostupnou verzi Dspace provozuje VUT-BR. Naopak nejstarší verzi softwaru provozuje MU.

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, které provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „***Jaké faktory Vás ovlivnily při výběru softwaru pro digitální repozitář?***“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, co ovlivnilo vysoké školy při výběru a pořízení jejich softwarů pro digitální repozitář.

Graf č. 6: Přehled faktorů ovlivňujících výběr softwaru pro digitální repozitáře na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že mezi klíčové faktory, které ovlivnily vysoké školy při výběru softwaru, byla „***snadná a jednoduchá instalace, provoz a údržba***“ systému. Tuto skutečnost uvedly (AMU, ČVUT, MU, UPa, UTB, VŠB-TUO a VUT-BR). Kombinaci faktorů „***snadná a jednoduchá instalace, provoz a údržba***“ a „***finanční důvody***“ uvedlo pět zkoumaných subjektů (AMU, MU, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU). Kombinaci faktorů „***snadná a jednoduchá instalace, provoz a údržba***“ a „***česká lokace softwaru a technická podpora***“ uvedly tři zkoumané subjekty (ČVUT, UPa a UTB). Výjimkou je UTB, která uvedla, že ji v rozhodovacím procesu navíc ovlivnily i „***zkušenosti ostatních***“. V případě UK se jedná o citlivou informaci, kterou zkoumaná škola neuvedla.

5.6.5 Hardware

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jak často zálohujete svá data a jak často testujete obnovitelnost svých záloh?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem je zajištěna integrita dat uložených v digitálních repozitářích.

Název vysoké školy	Interval zálohování dat	Interval testování obnovitelnosti záloh	Počet datových úložišť
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	1x denně.	1x denně.	Informaci z důvodů interní politiky sdělit. nelze
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	Informaci z důvodů politiky sdělit. nelze interní	Informaci nelze z důvodů interní politiky sdělit.	2 úložiště.
Masarykova univerzita v Brně (MU)	Informaci neuvedli.	Informaci neuvedli.	Informaci neuvedli.
Univerzita Karlova v Praze (UK)	1x denně.	1x za 3 měsíce.	2 úložiště.
Univerzita Pardubice (UPa)	Informaci z důvodů politiky sdělit. nelze interní	Informaci nelze z důvodů interní politiky sdělit.	1 úložiště.
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	1x denně.	1x ročně.	2 úložiště.
Vysoká škola báňská - Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	Informaci z důvodů politiky sdělit. nelze interní	Informaci nelze z důvodů interní politiky sdělit.	Informaci z důvodů politiky sdělit. nelze interní
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	1x denně.	1x týdně.	Informaci z důvodů politiky sdělit. nelze interní
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	1x denně.	Informaci neuvedli.	2 úložiště.

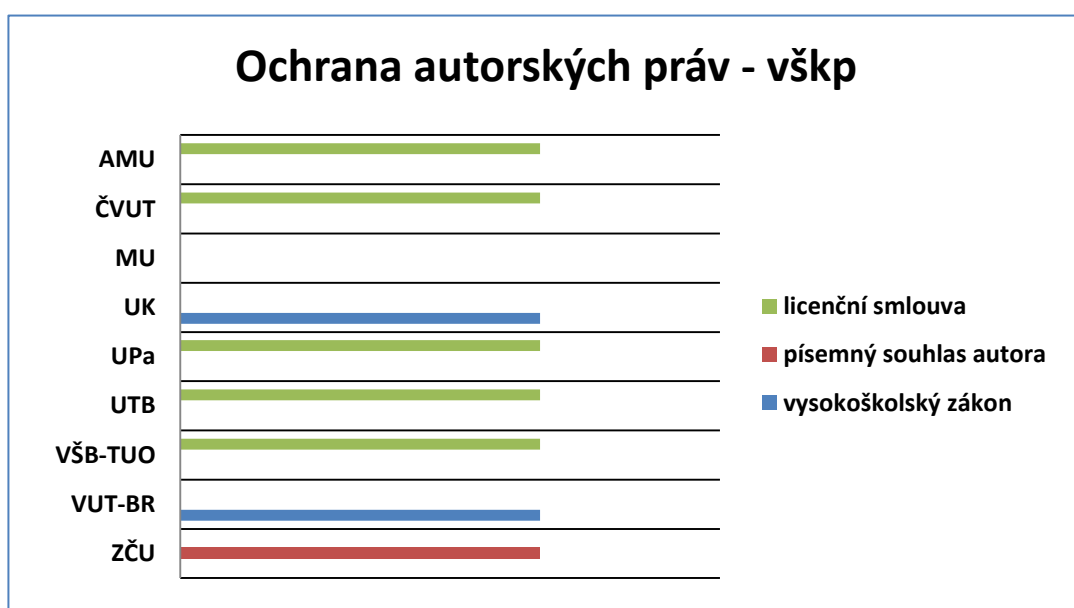
Tabulka č. 5: Přehled intervalů zálohování dat, uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z tabulky je patrné, že nejčastější interval zálohování dat, uložených v digitálním repozitáři a testování jejich obnovitelnosti má nastaven AMU. Za ní se řadí UK, UTB a VUT-BR, které se liší intervalem testování obnovitelnosti záloh. Některé zkoumané subjekty uvedly i počty datových úložišť (ČVUT, UK, UPa, UTB a ZČU). Ve třech případech (ČVUT, UPa a VŠB-TUO) nebylo možné informaci sdělit z důvodů interní politiky. MU na otázky ohledně hardwaru neodpověděla.

5.6.6 Legislativní aspekty

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jakým způsobem máte ošetřena práva autorů dokumentů, které jsou uloženy v digitálním repozitáři?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem vysoké školy přistupují k autorským právům autorů děl, které zpřístupňují ve svých digitálních repozitářích. Průzkum byl zaměřen především na přístup k vškp a k ostatním dokumentům.

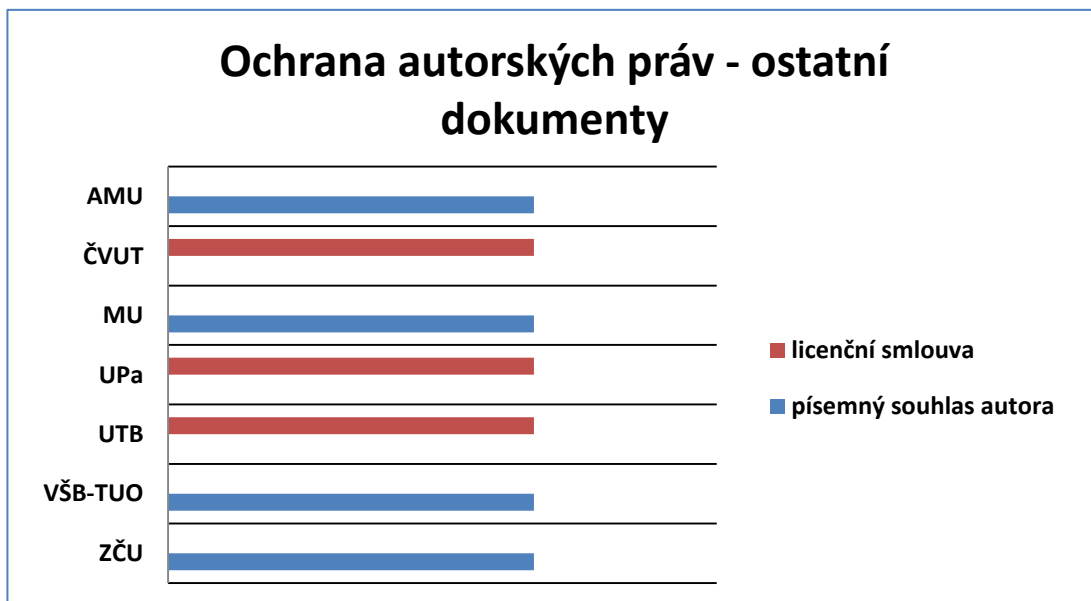
První graf zobrazuje autorskoprávní ošetření vškp.

Graf č. 7: Přehled legislativního přístupu k vškp uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z průzkumu vyplynulo, že nejčastěji jsou práva autorů vškp ošetřena pomocí „*licenčních smluv*“. Tuto skutečnost potvrdily AMU, ČVUT, UPa, UTB a VŠB-TUO. Ve dvou případech (UK a VUT-BR) je ochrana práv autora vškp ošetřena „*vysokoškolským zákonem*“, který vysoké školy vysvětlují tezí „*odevzdáním vškp je dán automaticky souhlas k jejímu zpřístupnění*“. V souvislosti s touto tezí se nemusí vždy jednat o zpřístupnění plných textů vškp, ale pouze o zpřístupnění metadat. V jednom případě (ZČU) jsou práva autorů vškp ošetřena pouze „*písemným souhlasem*“, který je poté i přílohou vškp. V případě MU neobsahuje digitální repozitář vškp.

Druhý graf zobrazuje autorskoprávní ošetření ostatních dokumentů.

Graf č. 8: Přehled legislativního přístupu k ostatním typům ŠL uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z grafu byly vyjmuty dva zkoumané subjekty – VUT-BR, které se v současné době zabývá řešením autorskoprávní ochrany děl tvořených zaměstnanci školy, a UK, která obsahuje ve svém digitálním repozitáři dokumenty, jež spadají pod tematické sbírky či projekty, jejichž legislativní ošetření podléhá speciálně definovaným smluvním vztahům s producentem dat.

Z průzkumu vyplynulo, že ve třech případech jsou práva autorů ostatních dokumentů ošetřena pomocí „*licenčních smluv*“. Tuto skutečnost potvrdily AMU, VŠB-TUO a ZČU. Ve čtyřech případech jsou práva autorů ostatních dokumentů ošetřena pomocí „*písemného souhlasu autora*“⁸⁰. Tuto skutečnost uvedly ČVUT, MU, UPa a UTB.

⁸⁰ Za písemný souhlas lze považovat i uzavření pracovní smlouvy, jejíž součástí je povinnost odevzdat dané vysoké škole všechny dokumenty vzniklé za její platnosti.

5.6.7 Obsahová typologie

Jednotlivé skupiny dokumentů vycházejí z definice typologie šedé literatury organizace GreyNet International (viz kapitola [4.5 Obsahová typologie digitálních objektů produkováných akademickým prostředím](#) a [Příloha č. 1: Typologie šedé literatury](#)).

Pro dokumenty, které vysoké školy veřejně publikují na základě své činnosti a platné legislativy, jsou často využívána přímo webová sídla jednotlivých vysokých škol. Šedá literatura, která je zprostředkována skrze webová sídla škol, není zahrnuta do výsledků analytického šetření.

V představení jednotlivých vysokých škol je údaj⁸¹ o počtu aktuálně dostupných digitálních objektů uložených ve zkoumaných digitálních repozitářích (viz kapitola [5.5 Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#)). Níže uvedená tabulka podává pouze celkový přehled.

Název vysoké školy	Počet digitálních objektů
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	3 461 objektů
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	14 909 objektů
Masarykova univerzita v Brně (MU)	26 550 objektů
Univerzita Karlova v Praze (UK)	22 955 objektů
Univerzita Pardubice (UPa)	26 332 objektů
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	27 817 objektů
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	96 066 objektů
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	22 901 objektů
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	9 701 objektů

Tabulka č. 6: Přehled aktuálního počtu uložených a zpřístupněných dokumentů v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z tabulky vyplývá, že první místo zaujímá VŠB-TUO s neuvěřitelnými 96 066 uloženými a zpřístupněnými digitálními objekty. Naopak poslední místo zaujímá AMU s pouhými 3 461 uloženými a zpřístupněnými digitálními objekty.

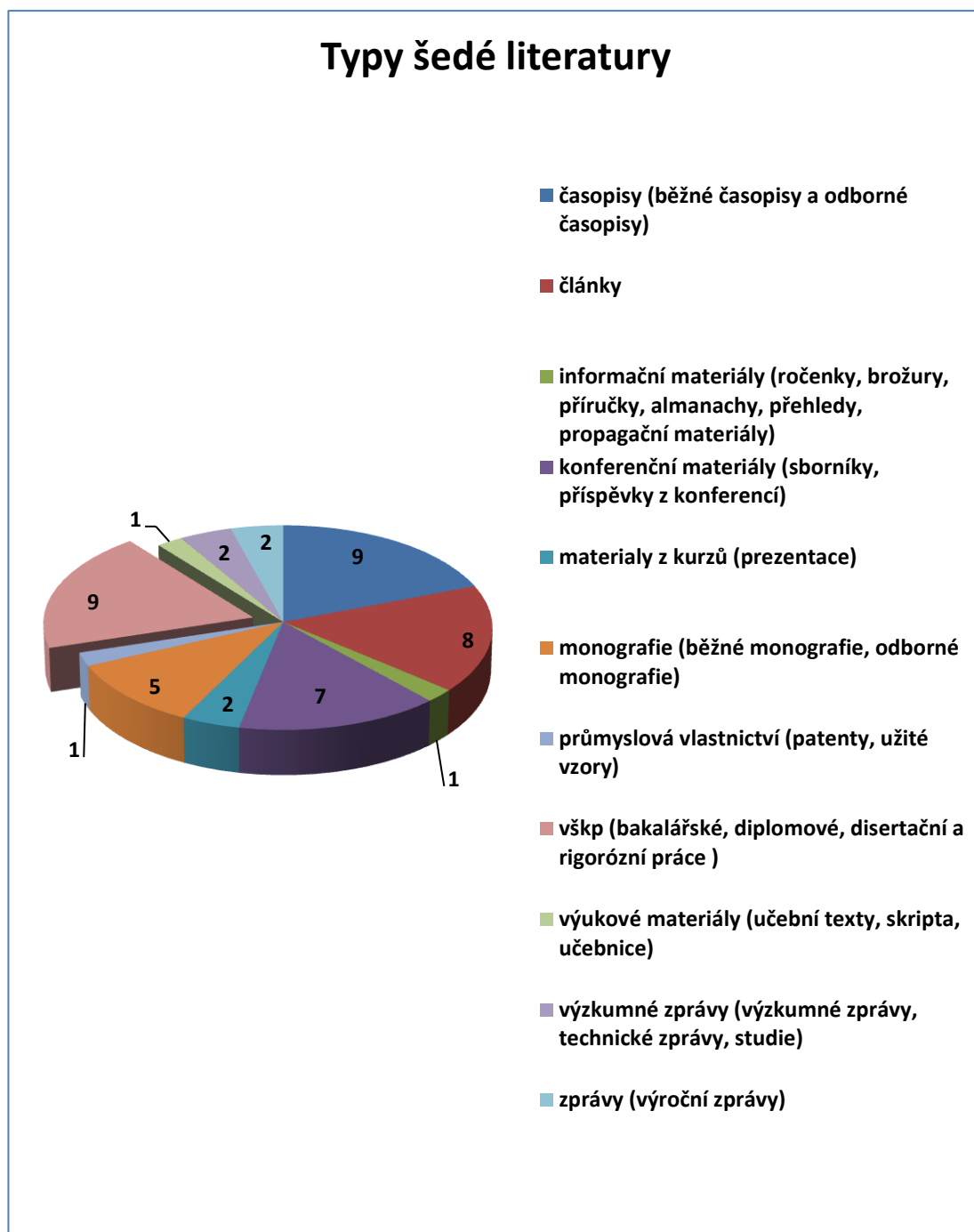
Zkoumaným subjektům byly položeny dvě otázky z této oblasti:

- Jaké typy šedé literatury ukládáte a zpřístupňujete v digitálním repozitáři?
- Jaké formáty jste zvolili pro textové, audiovizuální a obrazové dokumenty, které zpřístupňujete v digitálním repozitáři?

⁸¹ Údaj platný ke dni 8. března 2014.

Obsahová typologie šedé literatury

První otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jaké typy šedé literatury ukládáte a zpřístupňujete v digitálním repozitáři?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit aktuální obsahovou typologii uložených a zpřístupněných dokumentů v digitálních repozitářích.

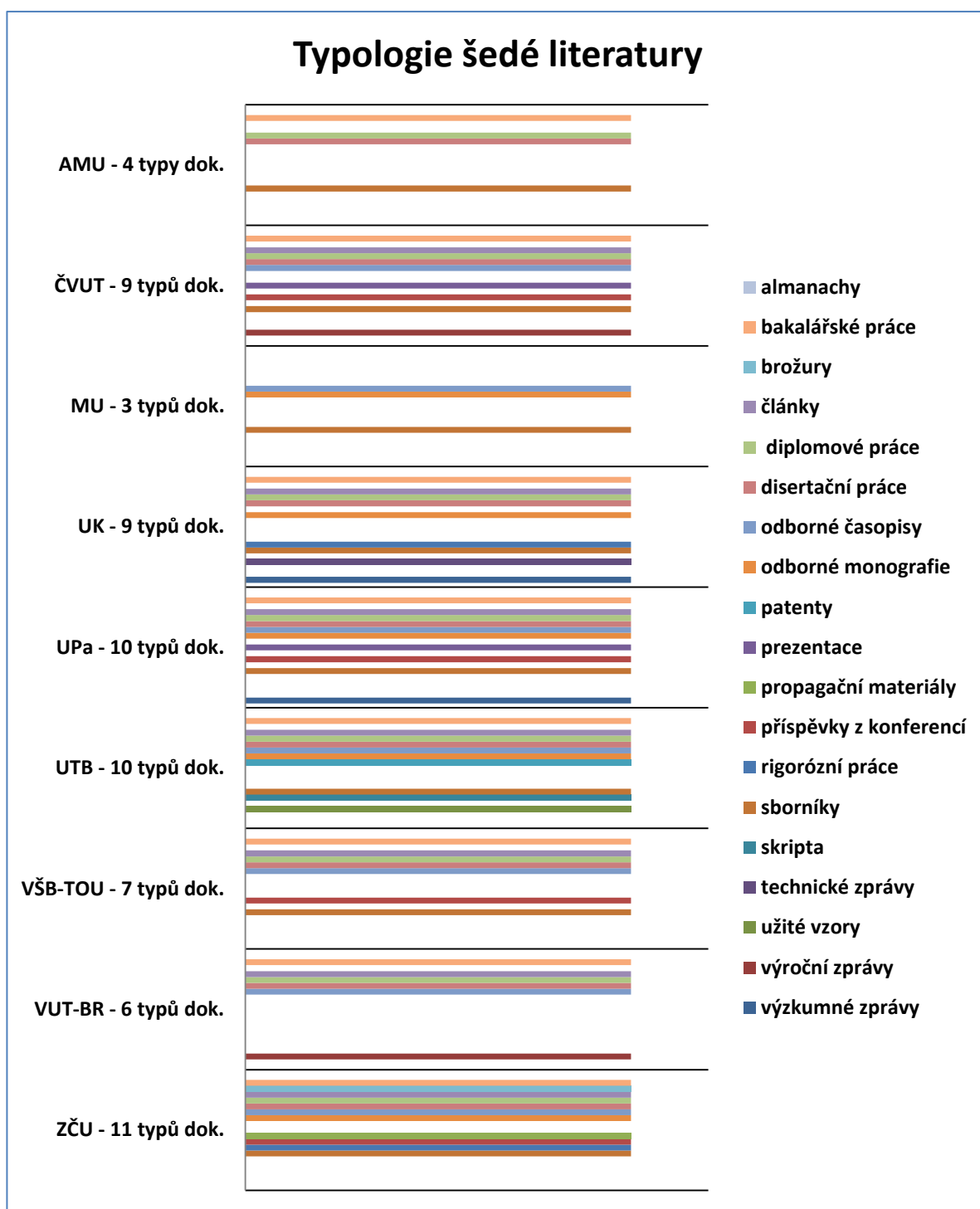

Graf č. 9: Podíl dokumentů ŠL uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z grafu je patrné, že nejpočetnější skupinou šedé literatury jsou „**vškp**“, u nichž povinnost ukládat je a zpřístupňovat jejich metadata nařizuje vysokoškolský zákon⁸², a „**časopisy**“. Dále jsou to „**články**“, které vznikají v rámci činnosti samotné vysoké školy. Významnou skupinou dokumentů jsou i „**příspěvky z konferencí**“. Naopak nejméně zastoupeným typem jsou „**výukové materiály**“, „**informační materiály**“ či dokumenty „**průmyslového vlastnictví**“. Další typy šedé literatury odrážejí zaměření jednotlivých vysokých škol – jiné dokumenty ukládají a zpřístupňují umělecké školy a jiné zase technické školy.

Pro lepší představu níže uvedený grafický přehled představuje detailní rozpis jednotlivých typů šedé literatury, které dané vysoké školy ukládají a zpřístupňují ve svých úložištích. Pro potřeby analytického šetření bylo vytipováno 19 typů šedé literatury, které jsou definovány organizací GreyNet International, viz [Příloha č. 1: Typologie šedé literatury](#)).

⁸² Novela zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů z roku 2006 udává v ustanovení § 47b povinnost vysokým školám zveřejňovat vysokoškolské kvalifikační práce.

Graf č. 10: Přehled obsahové typologie ŠL na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že nejproduktivnějším subjektem je ZČU, která ukládá a zpřístupňuje 11 různých typů šedé literatury z celkových 19 vytypovaných. Na druhou stranu nejméně produktivním subjektem je MU, která ukládá a zpřístupňuje pouze tři různé typy šedé literatury z celkových 19 vytypovaných.

Avšak nelze hodnotit produktivitu jednotlivých vysokých škol podle počtu uložených a zpřístupněných dokumentů v jednotlivých úložištích. Všechny zkoumané subjekty kromě digitálního repozitáře prezentují svou šedou literaturu rovněž skrze svá webová sídla nebo v informačních systémech.

Formáty dokumentů

Druhou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jaké formáty jste zvolily pro textové, audiovizuální a obrazové dokumenty, které zpřístupňujete v digitálním repozitáři?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, které formáty pro textové, audiovizuální a obrazové dokumenty vysoké školy používají pro zpřístupnění dokumentů ve svých digitálních repozitářích.

Název vysoké školy	Textové dokumenty	Audiovizuální dokumenty	Obrazové dokumenty	SW Aplikace
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	PDF/A	MPEG, FLV	-	-
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	PDF/A	AVI	JPEG	Výstupy softwaru AutoCAD
Masarykova univerzita v Brně (MU)	PDF/A	-	-	-
Univerzita Karlova v Praze (UK)	PDF, DOC	AVI	TIFF, JPEG2000	-
Univerzita Pardubice (UPa)	PDF/A	-	JPEG	-
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	PDF/A, DOC	-	JPEG	-
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	PDF/A, PPT, EPUB	-	JPEG	-
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	PDF/A, HTML	-	JPEG	-
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	PDF/A	-	JPEG	-

Tabulka č. 7: Přehled formátů zpřístupněných dokumentů ŠL na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z tabulky je patrné, že pro „*textové dokumenty*“ je u všech zkoumaných subjektů používán formát „*PDF/A*“. Zajímavostí je, že VŠB-TUO nabízí v digitálním repozitáři i formát „*EPUB*“, který je primárně určen pro elektronická čtecí zařízení (e-čtečky, chytré telefony, tablety apod.). Pro „*audiovizuální dokumenty*“ jsou využívány formáty „*MPEG*“, „*FLV*“ a „*AVI*“. Pro „*obrazové dokumenty*“ jsou využívány formáty „*JPEG*“, „*JPEG2000*“ a „*TIFF*“. V případě UK jsou využívány bezetrátové formáty „*JPEG2000*“ a „*TIFF*“ pro

dosažení vyšší kvality zobrazení obrazových dokumentů. Výjimku tvoří ČVUT, které produkuje velké množství technických výkresů, a proto využívá rodinu formátů softwarové aplikace AutoCAD (např. DWG).

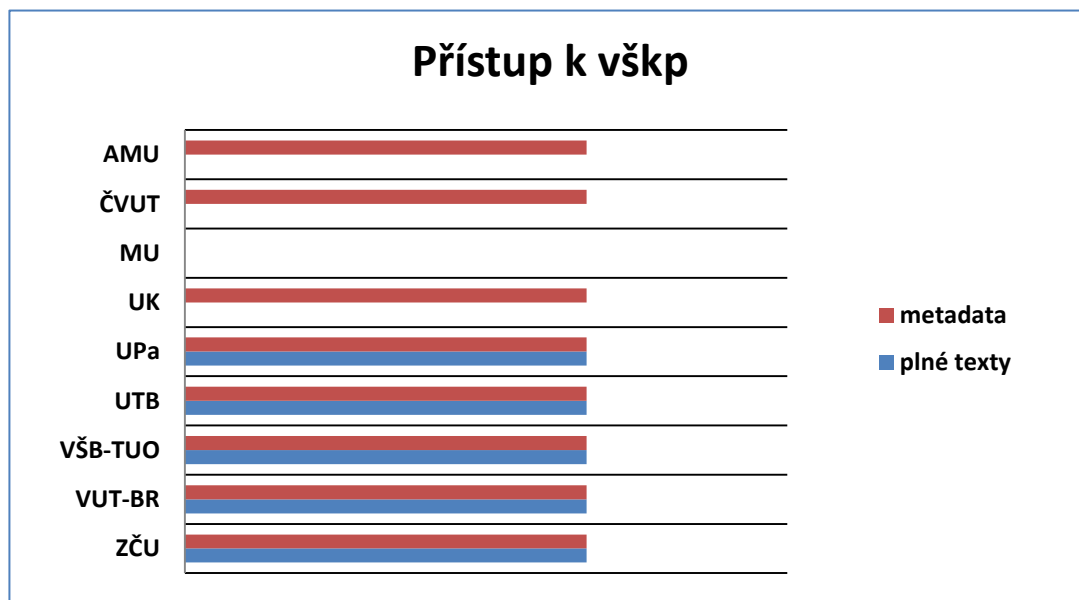
5.6.8 Přístup uživatelů

Zkoumaným subjektům byly položeny dvě otázky z této oblasti:

- V jakém rozsahu jsou uložené dokumenty vškp zpřístupněné uživatelům?
- Jakým způsobem je řešena autentizace uživatelů?

Rozsah přístupu k vškp

První otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „***V jakém rozsahu jsou uložené dokumenty vškp zpřístupněné uživatelům?***“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, v jakém rozsahu jsou uložené vškp zpřístupněny uživatelům digitálních repozitářů.

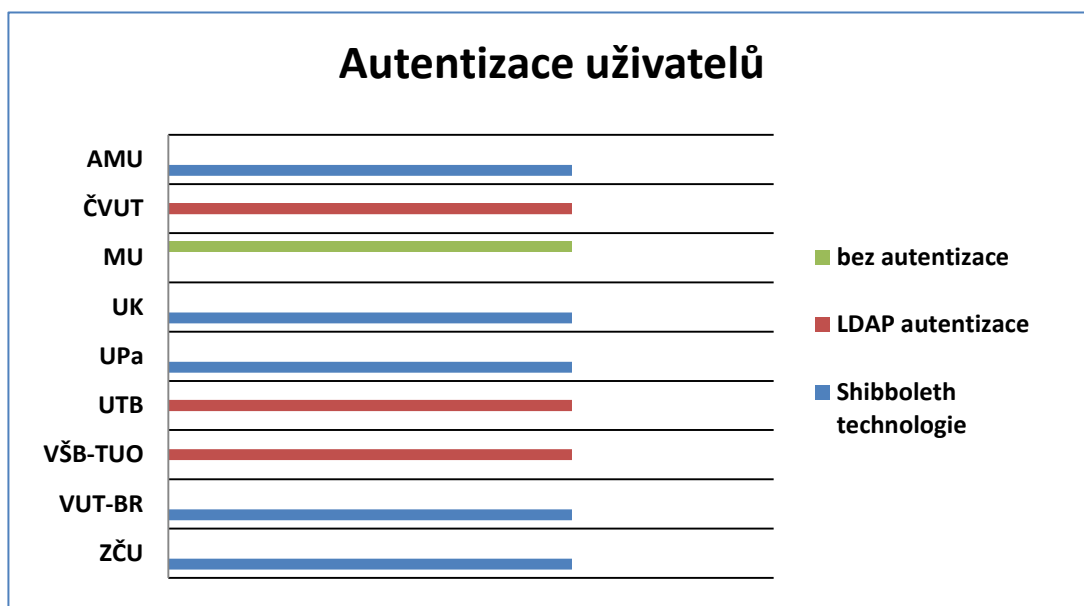

Graf č. 11: Přehled rozsahů zpřístupnění vškp na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že všech devět zkoumaných subjektů ve svých úložištích ukládá a zpřístupňuje metadata. Úplný přístup k plným textům zpřístupňuje pět vysokých škol. Tuto skutečnost uvedly UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU. Na uvedených vysokých školách existuje malé procento dokumentů, které podléhají utajení a jsou uživatelům nepřístupné. V omezené míře nebo na základě autentizace uživatele jsou plné texty zpřístupňovány na třech vysokých školách. Tuto skutečnost uvedly AMU, ČVUT a UK. Přístup k plným textům vškp je pak obvykle možný v prezenční formě po dohodě s knihovnou. V případě MU neobsahuje digitální repozitář vškp.

Autentizace uživatelů

Druhou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jakým způsobem je řešena autentizace uživatelů?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem mají vysoké školy vyřešen autentizační požadavek pro uživatele digitálních repozitářů.

Graf č. 12: Přehled autentizačních procesů do digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že v pěti případech je pro autentizaci uživatelů použita technologie Shibboleth, jejíž členové jsou registrováni ve federaci identit eduID.cz. Tuto skutečnost uvedly AMU, UK, UPa, VUT-BR a ZČU. Autentizaci prostřednictvím LDAP používají tři zkoumané subjekty. Tuto skutečnost uvedly ČVUT, UTB a VŠB-TUO. Výjimku tvoří pouze MU, která ve svém digitálním repozitáři zpřístupňuje jak metadata, tak plné texty bez nutnosti autentizace.

5.6.9 Webové vyhledávací rozhraní

Pro lepší pochopení zkoumané oblasti níže uvedený text obsahuje stručný popis vyhledávacího rozhraní systémů DSpace a DigiTool.

Webové vyhledávací rozhraní v DSpace

DSpace je open source systém, jehož vyhledávací rozhraní funguje prostřednictvím webového rozhraní, které může disponovat jak českým uživatelským rozhraním, tak i jinou jazykovou modulací. Díky snadné modifikaci může být webové rozhraní přizpůsobeno barvám a stylu webového sídla mateřské univerzity – tím je docíleno jednoty a stránky se stávají uživatelsky příjemnější a identifikovatelnější.

DSpace používá vyhledávač Jakarta Lucene, pro jehož efektivní využití se musí uživatel držet několika základních pravidel, která jsou popsána detailně v uživatelské *Nápovědě* nebo na oficiálních stránkách DSpace (www.dspace.org). Při práci s digitálním repozitářem mohou uživatelé využít funkce jako *Můj účet*, *Registrace nového uživatele*, *Zobrazení statistik přístupů*, uživatelskou *Nápovědu* a *Aktivaci RSS kanálů*, které jsou vždy k dispozici na domovské stránce. Záleží na dané vysoké škole, jak vzhled a funkce svého digitálního repozitáře nastaví.

Obsah digitálního repozitáře je rozdělen do hlavních komunit, které odpovídají produkci jednotlivých útvarů univerzity. Každá komunita může mít přiřazeny další dílčí kolekce nebo podkomunity, které mohou obsahovat různé sbírky nebo další dílčí kolekce či podkomunity.

Uživatelé mají k dispozici tři způsoby vyhledávání dokumentů – pomocí *jednoduchého vyhledávání*, *rozšířeného vyhledávání* a *procházením obsahu databáze* podle kritérií (např.: „Komunity a kolekce“, „Datum vytvoření“, „Autor“, „Název“, „Předmět“, „Klíčová slova“, „Zdroj“, „Jméno vedoucího“ atd.). S výsledky hledání lze dále pracovat v závislosti na přístupových právech a možnostech nastavení daného digitálního repozitáře.

V systému DSpace jsem provedla test vyhledávacích možností. Jeho výsledek je dostupný v [Příloze č. 2: Testování vyhledávání v systémech DSpace a DigiTool](#).

Webové vyhledávací rozhraní v DigiTool

DigiTool je komerční systém od společnosti ExLibris, jehož vyhledávací rozhraní funguje prostřednictvím webového rozhraní, které může disponovat jak českým uživatelským rozhraním, tak i jinou jazykovou modulací. Architektura tohoto systému je modulární, flexibilní a otevřená tak, aby dokázala vyhovět specifickým požadavkům zadavatele – logo školy, barevné sladění s webovým sídlem mateřské školy, funkce, autentizační přístup apod.

DigiTool používá sofistikovaný fulltextový vyhledávač, pro jehož efektivní využití se musí uživatel držet několika základních pravidel, která jsou popsána detailně v uživatelské *Nápovědě*. Při práci s digitálním repozitářem mohou uživatelé využít funkce jako *Můj účet*, *Práce s výsledky* či uživatelskou *Nápovědu*, které jsou k dispozici na domovské stránce. Záleží na nastavení systému.

Obsah digitálního repozitáře může být libovolně přizpůsoben jednotlivým sbírkám, které mohou být dále vnitřně členěny dle potřeby nebo zaměření sbírky.

Uživatelé mají k dispozici tři způsoby vyhledávání dokumentů – pomocí *základního vyhledávání*, *pokročilého vyhledávání* a *procházením obsahu sbírek*. S výsledky hledání lze dále pracovat v závislosti na přístupových právech a možnostech nastavení systému.

V systému DigiTool jsem provedla test vyhledávacích možností. Jeho výsledek je dostupný v [Příloze č. 2: Testování vyhledávání v systémech DSpace a DigiTool](#).

Změny na webovém rozhraní

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, které provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Provedli jste na svém digitálním repozitáři nějaké zásadní změny?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jaké změny či vylepšení provedly vysoké školy na svých softwarech pro provoz digitálních repozitářů.

Název vysoké školy	Popis provedených změn (odpovědi VŠ)
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	Úprava vyhledávacích a zobrazovacích modulů.
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	Z důvodu vnitřní politiky vysoká škola tuto informaci nesdělila.
Masarykova univerzita v Brně (MU)	Úprava uživatelského rozhraní.
Univerzita Karlova v Praze (UK)	Softwarové řešení nebylo potřeba výrazně upravovat.
Univerzita Pardubice (UPa)	Z důvodu vnitřní politiky vysoká škola tuto informaci nesdělila.
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	1) V systému bylo provedeno mnoho interních úprav. 2) Některé z těchto změn byly zahrnuty i do jádra DSpace. 3) Přesný rozsah úprav vysoká škola neuvedla.
Vysoká škola báňská - Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	1) Úpravy se týkaly: zobrazení počtu citací článků v databázích WOS a Scopus, vyžádání omezení přístupu k plným textům článkům (request full-text), konec embarga – po vypršení doby embarga je daný dokument zpřístupněn a jeho status se mění na otevřeně přístupný. 2) Rozšíření indexace na více datových polí, nastavení českého vyhledávání a řazení. 3) Úprava rozhraní OAI-PMH pro komunikaci s OpenAIRE.
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	Úprava zdrojového kódu pro lepší interoperabilitu DSpace a serveru.
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	Softwarové řešení nebylo dále potřeba výrazně upravovat. Úpravy se týkaly jen vzhledu a opravy funkce pro Shibboleth.

Tabulka č. 8: Přehled provedených změn webových rozhraní na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z tabulky je patrné, že zkoumané subjekty provedly změny na svých webových rozhraních a vyhledávacích funkcích, a to jak malé, tak i velké. Společnou změnou, která je patrná při návštěvě digitálních repozitářů, je přizpůsobení vzhledu webových rozhraní (tj. barvy, písma, rozvržení obsahu, odkazů apod.). Zajímavé změny provedla VŠB-TUO. Naopak nejméně zásahů do systému přiznaly vysoké školy MU, UK a ZČU. Dva subjekty (ČVUT a UPa) z důvodu vnitřní politiky tuto informaci neuvedly.

5.6.10 Metadata

Zkoumané subjekty, které jsem analyzovala, používají pro popis digitálních objektů ve svém digitálním repozitáři metadatové schéma Dublin Core (systém DSpace) a metadatové schéma METS (systém DigiTool). Některé zkoumané subjekty pro své specifické potřeby musely metadatová schémata obohacovat o nové prvky nebo je jinak upravovat (např. o prvky EVSKP-MS).

Změny v metadatovém standardu

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Upravovali nebo rozšiřovali jste popisné prvky metadatového standardu?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jaké zásadní úpravy či rozšíření provedly vysoké školy při implementaci metadatového schématu pro popis digitálních objektů v digitálních repozitářích.

Název vysoké školy	Popis provedených změn (odpovědi VŠ)	Metadatový standard
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	Doplnění datové struktury původního DC o prvky specifické pro evškp (odpovídá tedy standardu EVSKP-MS). DC bylo rozšířeno o prvky „isPartOf“ a „hasPart“.	Dublin Core
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	Zavedení vlastní metadatového schématu za účelem rozšíření stávajícího.	Dublin Core
Masarykova univerzita v Brně (MU)	Doplnění metadatového schématu o další prvky.	Dublin Core
Univerzita Karlova v Praze (UK)	Metadatové schéma nebylo potřeba výrazně upravovat.	METS
Univerzita Pardubice (UPa)	Úprava metadatového schématu pro potřeby záznamů evškp.	Dublin Core
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	Drobné rozšíření metadatového schématu. Přesný rozsah úprav vysoká škola neuvedla.	Dublin Core
Vysoká škola báňská - Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	1) Úprava interního metadatového schématu pro popis vškp. 2) Přidání nových prvků DC podle pravidel DRIVER a OpenAIRE.	Dublin Core
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	Úprava metadatového schématu pro specifické potřeby záznamů evškp.	Dublin Core
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	1) Rozšíření datové struktury původního DC o nové prvky a jejich sjednocení v rámci všech kolekcí.	Dublin Core

Tabulka č. 9: Přehled provedených změn metadatového schématu pro popis objektů uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z tabulky vyplývá, že všechny zkoumané subjekty upravovaly či doplňovaly metadatová schémata pro popis digitálních objektů uložených ve svých digitálních repozitářích. Zajímavou úpravu provedla AMU, který kvůli specifickým požadavkům na hierarchické propojení digitálních objektů rozšířila standartní metadatové schéma. Naopak nejméně úprav na metadatovém schématu provedly MU a UK.

5.6.11 Test OAI-PMH

Tato kapitola obsahuje výsledky testování kompatibility systémů digitálních repozitářů s protokolem OAI-PMH 2.0. Testována byla především schopnost sklízet data z digitálních repozitářů s otevřeným přístupem. Jedním z hlavních principů otevřených repozitářů je, že všechny metadatové záznamy o digitálních objektech jsou online dostupné jak akademické, tak široké veřejnosti. Omezení se může týkat zpřístupnění plných textů nebo utajených dokumentů. Níže uvedená kapitola obsahuje i postup, kterým byly zkoumané subjekty testovány, a výsledky testování u jednotlivých zkoumaných subjektů.

Postup testování

K ověření funkčnosti sklizení záznamů ze zkoumaných digitálních repozitářů pomocí protokolu OAI-PMH 2.0 jsem využila OAI Repository Explorer (<http://re.cs.uct.ac.za/>), který je provozován Open Archives Initiative (<http://www.openarchives.org/>).

Po otevření webové stránky OAI Repository Explorer jsem nejprve provedla identifikaci digitálního repozitáře pomocí specifické **URL adresy**. K tomu účelu jsem využila příkaz **Identify**. Příkazem **List Records** lze vyvolat seznam všech záznamů uložených v digitálním repozitáři. Vzhledem k velkému počtu záznamů jsem musela počet zobrazených záznamů omezit, a proto jsem do polí **Časového rozmezí** zadala časová kritéria (tj. od 15. ledna 2013 do 20. ledna 2013). Výjimku tvoří AMU, pro kterou jsem musela z důvodu malého množství uložených záznamů rozšířit časová kritéria na šest měsíců (tj. od 15. ledna 2013 do 15. června 2013). Pro UTB a ČZU jsem musela ze stejného důvodu rozšířit časová kritéria na tři měsíce (tj. od 15. ledna 2013 do 15. března 2013). V poli **Metadata prefix** jsem zadala prefix *oai_dc* (Dublin Core). Vybraný záznam jsem si díky unikátnímu klíči identifikovala, pomocí pole **Identifier**, požadavkem **Raw XML** jsem nastavila požadované zobrazení a příkazem **Get Record** jsem získala URL vybraného záznamu. Získanou URL adresu jsem vložila do internetového prohlížeče (Internet Explorer) a získala jeho zobrazení v XML formátu.

Vzhledem k nefunkčnosti standartního postupu získávání jednotlivých záznamů u třech zkoumaných subjektů (MU, VŠB-TUO a VUT-BR) jsem musela zvolit odlišnou strategii testování. K identifikačním klíčům jednotlivých záznamů jsem musela využít příkaz **List Set** nebo **List Identifier**. Vybraný záznam jsem si poté nechala zobrazit v metadatovém schématu Dublin Core. Získaný unikátní klíč vybraného záznamu jsem identifikovala pomocí pole **Identifier**, požadavkem **Raw XML** jsem nastavila požadované zobrazení a příkazem **Get**

Record jsem získala URL vybraného záznamu. Získanou URL adresu jsme vložila do internetového prohlížeče (Internet Explorer) a získala jeho zobrazení v XML formátu.

Přehled specifických URL adres je uveden v tabulce níže, na kterou navazují výsledky testů u jednotlivých zkoumaných subjektů, včetně krátkého popisu průběhu testování. Výjimku tvoří UK, která v dotazníku uvedla, že informaci o specifické URL veřejně neposkytuje.

Název vysoké školy	Adresa
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	https://dspace.amu.cz/oai/request
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	https://dspace.cvut.cz/oai/request
Masarykova univerzita v Brně (MU)	http://digilib.phil.muni.cz/oai/request
Univerzita Karlova v Praze (UK)	Poskytována po domluvě s producentem.
Univerzita Pardubice (UPa)	http://dspace.upce.cz/oai/request
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	http://dspace.k.utb.cz/xoai/request http://publikace.k.utb.cz/oai/request
Vysoká škola báňská - Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	http://dspace.vsb.cz/dspace-oai/request
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	https://dspace.vutbr.cz/oai/request
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	https://otik.uk.zcu.cz/oai/request

Tabulka č. 10: Přehled URL adres potřebných k provedení testu kompatibility systému digitálního repozitáře s protokolem OAI-PMH 2.0 na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Akademie múzických umění v Praze

AMU používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <https://dspace.amu.cz/oai/request> (příkaz **Identify**). OAI Repository Explorer nezobrazuje žádné informace o digitálním repozitáři.

Vzhledem k malému počtu dostupných digitálních objektů uložených v digitálním repozitáři jsem kritéria definující časová rozmezí (pole **Časová rozmezí**) požadovaných záznamů rozšířila na šest měsíců, tj. od 15. ledna 2013 do 15. června 2013. Prefix (pole **Metadatový prefix**) jsem zvolila oai_dc (Dublin Core). Výsledkem byl jeden nalezený záznam.

K jeho identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (**header**): *oai:dspace.amu.cz:10318/6655*, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole **Identifier**). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr z **Parsed** na **Raw XML**. Speciálním příkazem (**Get Record**) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

https://dspace.amu.cz/oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Adspace.amu.cz%3A10318%2F6655.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže.

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <OAI-PMH xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/OAI-PMH.xsd"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/">
  <responseDate>2014-03-16T10:59:32Z</responseDate>
  <request metadataPrefix="oai_dc" identifier="oai:dspace.amu.cz:10318/6655" verb="GetRecord">https://dspace.amu.cz/oai/request</request>
  <GetRecord>
    <record>
      <header>
        <identifier>oai:dspace.amu.cz:10318/6655</identifier>
        <timestamp>2013-01-15T13:37:17Z</timestamp>
        <setSpec>hdl_10318_199</setSpec>
      </header>
      <metadata>
        <dc:dc xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd"
          xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
          xmlns:oai_dc="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/">
          <dc:title>Hudební klip z hlediska střihové skladby</dc:title>
          <dc:title>Music video from editing perspective</dc:title>
          <dc:creator>Vomáčka, Jakub</dc:creator>
          <dc:description>V této práci jsem se zaměřil na hudební klip. Zabývám se jeho charakteristikou, zejména z pohledu střihové skladby. Mapuji jeho historii a
            důležité mezníky žánru, skrz které popisují důležité změny v rozvoji žánru. Nejdříve hudební klip charakterizují a kategorizují, abych se poté mohl
            zabývat konkrétními oblastmi. Těmi jsou prostor a čas, obsah a forma, digitální technologie, střihové prostředky, surface play a estetika podívané. V
            závěru se věnuji vybranému režisérovi ? autorovi Michelu Gondrymu, jeho rukopisu, několika tematickým směrům, které provázejí jeho tvorbu, a v
            neposlední řadě uvádím několik jeho klipů, které ukazují žánr hudebního klipu, jako plnohodnotné umění.</dc:description>
          <dc:publisher>Akademie múzických umění v Praze. Filmová a televizní fakulta AMU. Knihovna</dc:publisher>
          <dc:contributor>Malásek, Filip</dc:contributor>
          <dc:date>2012-02-22T12:38:31Z</dc:date>
          <dc:date>2012-02-22T12:38:31Z</dc:date>
          <dc:date>2011</dc:date>
          <dc:date>2012-02-22</dc:date>
          <dc:date>2011-10-06</dc:date>
          <dc:date>2011-10-13</dc:date>
          <dc:type>Diplomová práce</dc:type>
          <dc:format>application/pdf</dc:format>
          <dc:identifier>http://hdl.handle.net/10318/6655</dc:identifier>
          <dc:identifier>KP 03464</dc:identifier>
          <dc:language>cze</dc:language>
          <dc:relation>http://hdl.handle.net/10318/6657</dc:relation>
          <dc:relation>http://hdl.handle.net/10318/6661</dc:relation>
```

Obrázek č. 12: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře AMU.

České vysoké učení technické v Praze

ČVUT používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <https://dspace.cvut.cz/oai/request> (příkaz *Identify*). OAI Repository Explorer hlásí chybu ve spojení s digitálním repozitářem a ani při definování dalších kritérií nebylo možné v testování kompatibility pokračovat. Na příkazy *List Set* nebo *List Identifier* digitální repozitář nereaguje⁸³.

```
https://dspace.cvut.cz/oai/request?verb=Identify

HTTP Status Code : 500
HTTP Error Message : Can't connect to dspace.cvut.cz:443 (certificate verify failed)
Can't connect to dspace.cvut.cz:443 (certificate verify failed)
LWP::Protocol::https:Socket: SSL connect attempt failed with unknown error:error:14090086:SSL routines:SSL3_GET_SERVER_CERTIFICATE:certificate verify failed at /usr/share/perl5/LWP/Protocol
```

Obrázek č. 13: Chybové hlášení ve spojení s digitálním repozitářem ČVUT.

⁸³ Údaj platný k datu 3. Března 2014.

Masarykova univerzita

AMU používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <http://digilib.phil.muni.cz/oai/request> (příkaz *Identify*). OAI Repository Explorer nezobrazuje žádné informace o digitálním repozitáři.

Vzhledem k nastaveným omezením tohoto repozitáře jsem musela dále postupovat jiným způsobem než definováním časových rozmezí a metadatového prefixu. Nejprve jsem si vyvolala přehled struktury digitálního repozitáře (příkaz *List Set*) a z něj jsem vybrala složku *Areál a filologická studia* a její obsah jsem si nechala zobrazit. Výsledkem bylo 19 nalezených záznamů. První z nich jsem si zobrazila v metadatovém schématu Dublin Core. K jeho identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (*header*): *oai:digilib.phil.muni.cz:11222.digilib/128562*, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole *Identifier*). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr z *Parsed* na *Raw XML*. Speciálním příkazem (*Get Record*) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

http://digilib.phil.muni.cz/oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Adigilib.phil.muni.cz%3A11222.digilib%2F128562

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže.

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <OAI-PMH xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/OAI-PMH.xsd"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/">
  <responseDate>2014-03-24T20:21:59Z</responseDate>
  <request verb="GetRecord" metadataPrefix="oai_dc"
    identifier="oai:digilib.phil.muni.cz:11222.digilib/128562">http://digilib.phil.muni.cz/oai/request</request>
  - <GetRecord>
    - <record>
      - <header>
        <identifier>oai:digilib.phil.muni.cz:11222.digilib/128562</identifier>
        <timestamp>2014-02-07T17:38:06Z</timestamp>
        <setSpec>hdl_11222.digilib_128544</setSpec>
      </header>
    - <metadata>
      - <oai_dc:dc xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd"
        xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
        xmlns:oai_dc="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/">
        <dc:title>Back matter</dc:title>
        <dc:date>2014-01-10T18:52:08Z</dc:date>
        <dc:date>2014-01-10T18:52:08Z</dc:date>
        <dc:date>2014-01-10</dc:date>
        <dc:date>2014-02-07</dc:date>
        <dc:identifier>978-80-210-6471-3</dc:identifier>
        <dc:identifier>978-80-210-6472-0 (online : pdf)</dc:identifier>
        <dc:identifier>978-80-210-6473-7 (online : ePub)</dc:identifier>
        <dc:identifier>978-80-210-6474-4 (online : Mobipocket)</dc:identifier>
        <dc:identifier>http://oktavo.phil.muni.cz:81/xmlui/handle/11222.digilib/128562</dc:identifier>
        <dc:identifier>18</dc:identifier>
        <dc:identifier>monograph/Books_2010_2019/002-2013-1/#18</dc:identifier>
        <dc:relation>Areál a filologická studia</dc:relation>
        <dc:relation>Knihy vydané v letech 2010-2019</dc:relation>
        <dc:rights>openaccess</dc:rights>
        <dc:rights>CC BY-NC-ND 3.0 CZ (Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla 3.0 Česko)</dc:rights>
        <dc:rights>http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/cz/</dc:rights>
      </oai_dc:dc>
    </record>
  </GetRecord>
</OAI-PMH>
```

Obrázek č. 14: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře FF MU.

Univerzita Karlova v Praze

UK používá systém DigiTool. Jak už bylo zmíněno v kapitole [5.6.10 Metadata](#), UK používá pro popis digitálních objektů metadatové schéma METS (Metadata Encoding and Transmission Standard)⁸⁴. Specifická URL k identifikaci digitálního repozitáře a otestování kompatibility systému DigiTool s protokolem OAI-PMH 2.0 není veřejně k dispozici a je poskytována pouze producentům dat na základě smluvního vztahu.

Univerzita Pardubice

UPa používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <http://dspace.upce.cz/oai/request> (příkaz *Identify*). OAI Repository Explorer nezobrazuje žádné informace o digitálním repozitáři.

Vzhledem k velkému počtu dostupných digitálních objektů uložených v digitálním repozitáři jsem kritéria definující časová rozmezí (pole *Časového rozmezí*) požadovaných záznamů rozšířila na pět dní, tj. od 15. ledna 2013 do 20. ledna 2013. Prefix (pole *Metadatový prefix*) jsem zvolila oai_dc (Dublin Core). Výsledkem bylo osm nalezených záznamů.

Vybrala jsem záznam, jehož přístup není omezen. K jeho identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (*header*): *oai:dspace.upce.cz:10195/47419*, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole *Identifier*). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr z *Parsed* na *Raw XML*. Speciálním příkazem (*Get Record*) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

http://dspace.upce.cz/oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Adspace.upce.cz%3A10195%2F47419.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže.

⁸⁴ Metadatové schéma založené na profilu <http://www.loc.gov/standards/mets/profiles/00000021.xml>.

```

<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <OAI-PMH xmlns:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/OAI-PMH.xsd"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/">
  <responseDate>2014-03-16T11:01:44Z</responseDate>
  <request metadataPrefix="oai_dc" identifier="oai:dspace.upce.cz:10195/47419" verb="GetRecord">http://dspace.upce.cz/oai/request</request>
  - <GetRecord>
    - <record>
      - <header>
        <identifier>oai:dspace.upce.cz:10195/47419</identifier>
        <timestamp>2013-01-15T01:00:24Z</timestamp>
        <setSpec>hdl_10195_5762</setSpec>
        <setSpec>hdl_10195_4</setSpec>
        <setSpec>driver</setSpec>
        <setSpec>thesis</setSpec>
      </header>
      - <metadata>
        - <oai_dc:dc xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd"
          xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
          xmlns:oai_dc="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/">
            <dc:title>Masopust v Postřekově</dc:title>
            <dc:creator>Zezulka, Adam</dc:creator>
            <dc:subject>masopust</dc:subject>
            <dc:subject>tradice</dc:subject>
            <dc:subject>lidové zvyky</dc:subject>
            <dc:subject>Chodsko</dc:subject>
            <dc:subject>Postřekov</dc:subject>
            <dc:subject>vizuální antropologie</dc:subject>
            <dc:subject>dokumentární filmy</dc:subject>
            <dc:subject>carnival</dc:subject>
            <dc:subject>tradition</dc:subject>
            <dc:subject>folkways</dc:subject>
            <dc:subject>visual anthropology</dc:subject>
            <dc:subject>documentary film</dc:subject>
            <dc:description>Tato práce formou dokumentárního filmu přibližuje masopustní události natočené v obci Postřekov na Chodsku v únoru roku 2012 s cílem
              postihnout klíčové momenty těchto tradičních oslav a jejich průběh, názory, emoce a postoje jejich účastníků. Textová část popisuje natáčení, zvolené
              výrazové prostředky a klíčovou faktografii tématu.</dc:description>
            <dc:publisher>Univerzita Pardubice</dc:publisher>
            <dc:contributor>Petráň, Tomáš</dc:contributor>
          </oai_dc:dc>
        </metadata>
      </record>
    </GetRecord>
  </request>
</OAI-PMH>

```

Obrázek č. 15: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře UPa.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

UTB používá dvě instalace systému DSpace. Nejprve jsem otestovala kompatibilitu systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 u první instalace (DSpace UTB) a poté i u druhé (Repozitář publikační činnosti UTB). První instalaci jsem identifikovala pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <http://dspace.k.utb.cz/oai/request> a druhou pak pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <http://publikace.k.utb.cz/oai/request> (příkaz *Identify*). V obou případech OAI Repository Explorer zobrazuje pouze informace o chybě validace.

Vzhledem k menšímu počtu dostupných digitálních objektů uložených v obou digitálních repozitářích jsem kritéria definující časová rozmezí (pole *Časová rozmezí*) požadovaných záznamů rozšířila na tři měsíce, tj. od 15. ledna 2013 do 15. března 2013. Prefix (pole *Metadatový prefix*) jsem zvolila v obou případech oai_dc (Dublin Core). Výsledkem bylo pět nalezených záznamů pro první instalaci a 12 nalezených záznamů pro druhou instalaci.

V případě první instalace jsem vybrala první záznam, k jehož identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (*header*): oai:dspace.k.utb.cz:10563/18675. Pro získání záznamu ve formátu XML jsem identifikátor vložila do vyhledávacích parametrů (pole *Identifier*) a změnila zobrazovací parametr z *Parsed* na *Raw XML*. Speciálním příkazem (*Get Record*) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

http://dspace.k.utb.cz/oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Adspace.k.utb.cz%3A10563%2F18675.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže.

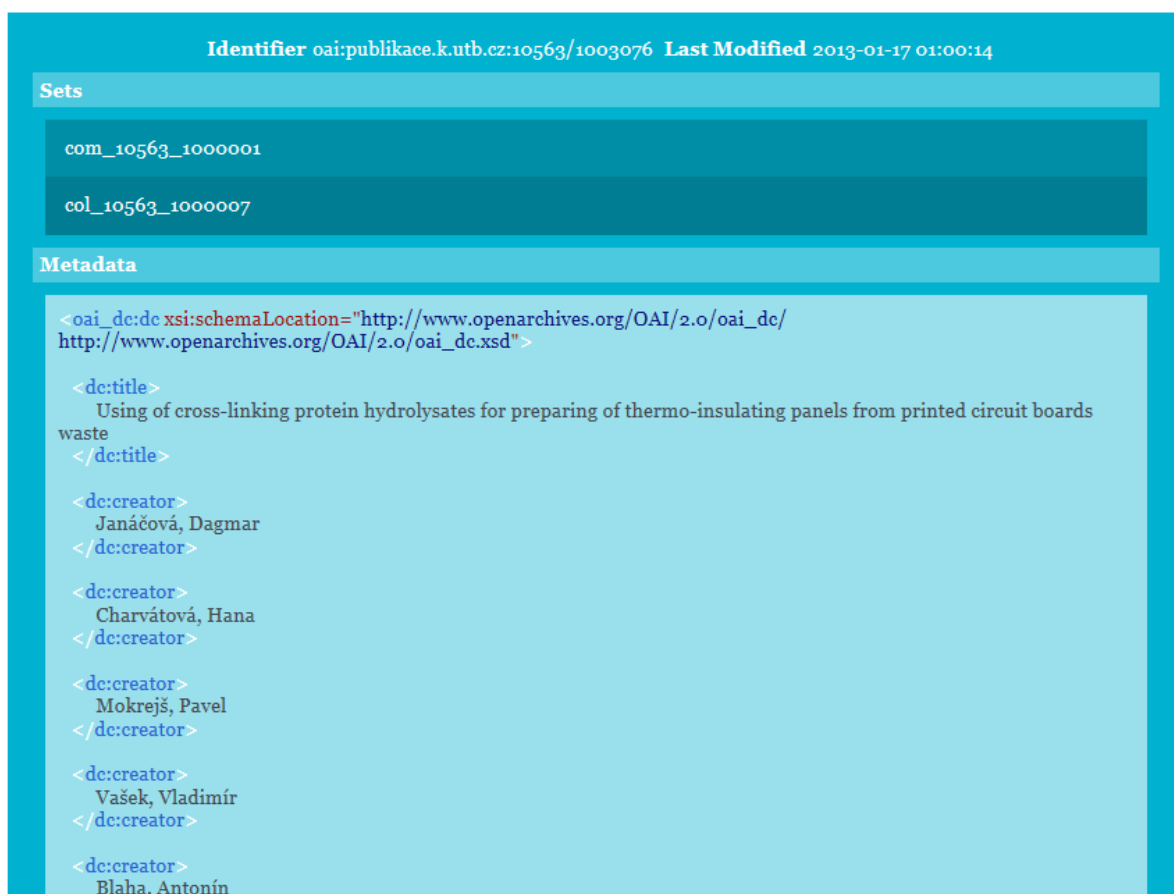
```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <OAI-PMH xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/OAI-PMH.xsd"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/">
  <responseDate>2014-03-14T14:18:15Z</responseDate>
  <request verb="GetRecord" metadataPrefix="oai_dc" identifier="oai:dspace.k.utb.cz:10563/18675">http://dspace.k.utb.cz/oai/request</request>
  - <GetRecord>
    - <record>
      - <header>
        <identifier>oai:dspace.k.utb.cz:10563/18675</identifier>
        <timestamp>2013-02-20T12:27:46Z</timestamp>
        <setSpec>hdl_10563_18669</setSpec>
      </header>
    - <metadata>
      - <oai_dc:dc xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd"
        xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
        xmlns:oai_dc="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/">
        <dc:title>Die Erfahrung der Moderne im Werk Richard von Schaukal</dc:title>
        <dc:creator>Marek, Libor</dc:creator>
        <dc:subject>Richard von Schaukal</dc:subject>
        <dc:subject>moderna</dc:subject>
        <dc:publisher>Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně</dc:publisher>
        <dc:date>2013-02-20T08:50:38Z</dc:date>
        <dc:date>2013-02-20T08:50:38Z</dc:date>
        <dc:date>2011</dc:date>
        <dc:type>Book</dc:type>
        <dc:format>98</dc:format>
        <dc:identifier>978-80-87500-16-3</dc:identifier>
        <dc:identifier>http://hdl.handle.net/10563/18675</dc:identifier>
        <dc:language>de</dc:language>
        <dc:rights>Dostupné pro studenty UTB</dc:rights>
      </oai_dc:dc>
    </metadata>
  </record>
</GetRecord>
</OAI-PMH>
```

Obrázek č. 16: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u DSpace UTB.

V případě druhé instalace jsem vybrala záznam, k jehož identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (**header**): *oai:publikace.k.utb.cz:10563/1003076*, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole **Identifier**). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr z *Parsed* na *Raw XML*. Speciálním příkazem (**Get Record**) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

http://publikace.k.utb.cz/oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Apublikace.k.utb.cz%3A10563%2F1003076.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže pomocí DSpace platformy, která podporuje Open Archives Initiative Protocol pro sklizení metadat.

Obrázek č. 17: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u Repozitáře publikační činnosti UTB.

Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě

VŠB-TUO používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <http://dspace.vsb.cz/dspace-oai/request> (příkaz *Identify*). OAI Repository Explorer zobrazuje pouze informaci o vnitřní chybě serveru.

Vzhledem k nastaveným omezením tohoto repozitáře jsem musela dále postupovat jiným způsobem než definováním časových rozmezí a metadatového prefixu. Nejprve jsem si vyvolala přehled struktury digitálního repozitáře (příkaz *List Set*) a z něj jsem vybrala složku *Příspěvky 5. setkání českých uživatelů systému DSpace* a její obsah jsem si nechala zobrazit. Výsledkem bylo 14 nalezených záznamů. První z nich jsem si zobrazila v metadatovém schématu Dublin Core. K jeho identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (*header*): *oai:dspace.vsb.cz:10084/90509*, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole *Identifier*). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr

z *Parsed* na *Raw XML*. Speciálním příkazem (*Get Record*) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

http://dspace.vsb.cz/dspace-oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Adspace.vsb.cz%3A10084%2F90509.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže.

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <OAI-PMH xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/OAI-PMH.xsd"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/">
  <responseDate>2014-03-16T10:38:34Z</responseDate>
  <request verb="GetRecord" metadataPrefix="oai_dc" identifier="oai:dspace.vsb.cz:10084/90509">http://dspace.vsb.cz/oai/request</request>
  - <GetRecord>
    - <record>
      - <header>
        <identifier>oai:dspace.vsb.cz:10084/90509</identifier>
        <timestamp>2012-06-10T19:46:56Z</timestamp>
        <setSpec>hdl_10084_90422</setSpec>
      </header>
    - <metadata>
      - <oai_dc:dc xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd"
        xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
        xmlns:oai_dc="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/">
        <dc:title>Zpráva z 5. setkání českých uživatelů systému DSpace</dc:title>
        <dc:creator>Rygelová, Pavla</dc:creator>
        <dc:date>2012-05-31T13:58:19Z</dc:date>
        <dc:date>2012-05-31T13:58:19Z</dc:date>
        <dc:date>2012</dc:date>
        <dc:type>Jiný</dc:type>
        <dc:format>110781 bytes</dc:format>
        <dc:format>application/pdf</dc:format>
        <dc:identifier>Ikaros, 2012, roč. 16, č. 6. URN-NBN:cz-ik7525.</dc:identifier>
        <dc:identifier>http://hdl.handle.net/10084/90509</dc:identifier>
        <dc:language>Neuvejeno</dc:language>
        <dc:language>cs</dc:language>
        <dc:relation>http://www.ikaros.cz/node/7525</dc:relation>
      </oai_dc:dc>
    </metadata>
  </record>
</GetRecord>
</OAI-PMH>
```

Obrázek č. 18: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře VŠB-TUO.

Vysoké učení technické v Brně

VUT-BR používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací, pomocí specifické URL adresy digitálního repozitáře <https://dspace.vutbr.cz/oai/request> (příkaz *Identify*). OAI Repository Explorer zobrazuje pouze informaci o chybě validace.

Vzhledem k nastaveným omezením tohoto repozitáře jsem musela dále postupovat jiným způsobem než definováním časových rozmezí a metadatového prefixu. Nejprve jsem si vyvolala přehled struktury digitálního repozitáře (příkaz *List Set*) a z něj jsem vybrala složku *Záznamy vškp z roku 2012/2013* a její obsah jsem si nechala zobrazit. Vyhledala jsem, že z ledna 2013 jsou zde přístupné dva záznamy. První z nich jsem si zobrazila v metadatovém schématu Dublin Core. K jeho identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (*header*):

oai:dspace.vsb.cz:10084/95760, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole *Identifier*). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr z *Parsed* na *Raw XML*. Speciálním příkazem (*Get Record*) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

http://dspace.vsb.cz/dspace-oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Adspace.vsb.cz%3A10084%2F95760.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže.

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <OAI-PMH xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/OAI-PMH.xsd"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/">
  <responseDate>2014-03-16T10:45:49Z</responseDate>
  <request verb="GetRecord" metadataPrefix="oai_dc" identifier="oai:dspace.vsb.cz:10084/95760">http://dspace.vsb.cz/oai/request</request>
  - <GetRecord>
    - <record>
      - <header>
        <identifier>oai:dspace.vsb.cz:10084/95760</identifier>
        <timestamp>2013-01-09T10:40:08Z</timestamp>
        <setSpec>hdl_10084_95121</setSpec>
        <setSpec>hdl_10084_2562</setSpec>
      </header>
      - <metadata>
        - <oai_dc:dc xsi:schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd"
          xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
          xmlns:oai_dc="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/">
            <dc:title>Analýza aplikace metody TSI jako nástroje hodnocení práce obchodních zástupců v maloobchodě.</dc:title>
            <dc:creator>Krbová, Petra</dc:creator>
            <dc:subject>maloobchod</dc:subject>
            <dc:subject>maloobchodní jednotka</dc:subject>
            <dc:subject>hodnocení práce</dc:subject>
            <dc:subject>obchodní zástupce</dc:subject>
            <dc:subject>Total Shopscore Index</dc:subject>
            <dc:subject>Inventory Index</dc:subject>
            <dc:subject>Position Index</dc:subject>
            <dc:subject>Presentation Index</dc:subject>
            <dc:subject>retail</dc:subject>
            <dc:subject>retail outlet</dc:subject>
            <dc:subject>field work evaluation</dc:subject>
            <dc:subject>sales representative</dc:subject>
            <dc:subject>Total Shopscore Index</dc:subject>
            <dc:subject>Inventory Index</dc:subject>
            <dc:subject>Position Index</dc:subject>
            <dc:subject>Presentation Index</dc:subject>
            <dc:description>Obsahem dizertační práce je analýza aplikace metody Total Shopscore Index (TSI) jako nástroje hodnocení práce obchodních
```

Obrázek č. 19: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře VUT-BR.

Západočeská univerzita v Plzni

ZČU používá systém DSpace. Testování kompatibility systému DSpace s protokolem OAI-PMH 2.0 jsem zahájila identifikací pomocí URL adresy digitálního repozitáře <https://otik.uk.zcu.cz/oai/request> (příkaz *Identify*). OAI Repository Explorer zobrazuje pouze informaci o chybě validace.

Vzhled k menšímu počtu digitálních objektů uložených v digitálním repozitáři jsem kritéria definující časová rozmezí (pole *Časová rozmezí*) požadovaných záznamů rozšířila na tři měsíce, tj. od 15. ledna 2013 do 15. března 2013. Prefix (pole *Metadatový prefix*) jsem zvolila *oai_dc* (Dublin Core). Výsledkem bylo šest nalezených záznamů.

Vybrala jsem první záznam, k jehož identifikaci jsem použila údaj v hlavičce (**header**): *oai:otik.uk.zcu.cz:11025/718*, který jsem vložila do vyhledávacích parametrů (pole **Identifier**). Pro získání záznamu ve formátu XML jsem změnila zobrazovací parametr z **Parsed** na **Raw XML**. Speciálním příkazem (**Get Record**) jsem získala adresu pro příkazový řádek:

https://otik.uk.zcu.cz/oai/request?verb=GetRecord&metadataPrefix=oai_dc&identifier=oai%3Aotik.uk.zcu.cz%3A11025%2F718.

Pro zobrazení XML formátu tohoto záznamu jsem vložila výše uvedenou URL adresu do příkazového řádku webového prohlížeče (Internet Explorer). Výsledek je zobrazen níže pomocí DSpace platformy, která podporuje Open Archives Initiative Protocol pro sklízení metadat.

Obrázek č. 20: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře ZČU.

Z provedeného testu kompatibility systémů digitálních repozitářů s protokolem OAI-PMH 2.0 vyplynulo, že test byl úspěšný u sedmi zkoumaných subjektů (AMU, MU, UPa,

UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU). U dvou zkoumaných subjektů nebylo možné testování provést nebo dokončit (ČVUT a UK). Spojení s digitálním repozitářem ČVUT nebylo možné navázat kvůli vnitřní chybě serveru. UK zpřístupňuje metadata na základě smluvního vztahu s producenty dat. Níže uvedená tabulka podává přehled o úspěšnosti či neúspěšnosti provedeného testování.

Název vysoké školy	Příkazový řádek záznamu z repozitáře:	Úspěšnost testu
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	ANO	ANO
České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)	NE	NE
Masarykova univerzita v Brně (MU)	ANO	ANO
Univerzita Karlova v Praze (UK)	NE	NE
Univerzita Pardubice (UPa)	ANO	ANO
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)	ANO	ANO
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě (VŠB-TUO)	ANO	ANO
Vysoké učení technické v Brně (VUT-BR)	ANO	ANO
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	ANO	ANO

Tabulka č. 11: Přehled výsledků testování kompatibility systému digitálního repozitáře s protokolem OAI-PMH 2.0 na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

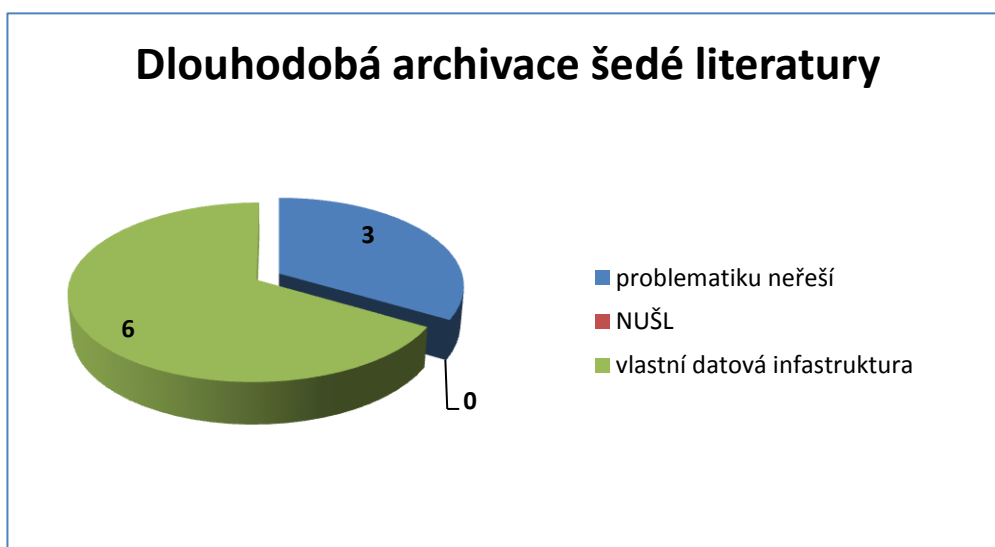
5.6.12 Dlouhodobá archivace šedé literatury

V České republice se dlouhodobé archivaci ve spojení s šedou literaturou zabývá Národní technická knihovna se svým projektem *NUŠL*. Projekt poskytuje jednak bezpečnou datovou infrastrukturu, ale i webové vyhledávací rozhraní. Projekt NUŠL byl již podrobně představen v kapitole [4.6.5 Možnosti v České republice a v zahraničí](#).

Masarykova univerzita v Brně provozuje hojně využívané projekty *THESES.CZ* a *REPOZITAR.CZ*. Tyto projekty vznikly z potřeby odhalování plagiátorství, avšak nejsou plnohodnotným řešením dlouhodobé archivace. Důvodem, proč jsem tyto registry přidala jako možnost řešení dlouhodobé archivace šedé literatury do výsledků doplňujícího průzkumu, byl fakt, že samy vysoké školy považují ve velké většině tento způsob za dostačující řešení dlouhodobé archivace.

Dlouhodobá archivace šedé literatury

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jakým způsobem máte vyřešenou dlouhodobou archivaci uložených dokumentů ve Vašem digitálním repozitáři?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem mají zkoumané vysoké školy vyřešenu dlouhodobou ochranu digitálních dat, které archivují ve svých digitálních repozitářích.

Graf č. 13: Přehled přístupů k řešení dlouhodobé archivace ŠL na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z grafu je patrné, že zkoumané vysoké školy v šesti případech spoléhají na „*vlastní datovou infrastrukturu*“, která dle vysokých škol splňuje podmínky dlouhodobé archivace. Tuto skutečnost potvrdily AMU, ČVUT, MU, UK, UTB a VUT-BR. Ve třech případech uvedly zkoumané subjekty, že „*problematiku neřeší*“. Tuto skutečnost uvedly UPa, VŠB-TUO a ZČU. Žádný ze zkoumaných subjektů neuvedl, že NUŠL využívá jako řešení dlouhodobé archivace, navzdory faktu, že NUŠL také splňuje podmínky dlouhodobé archivace.

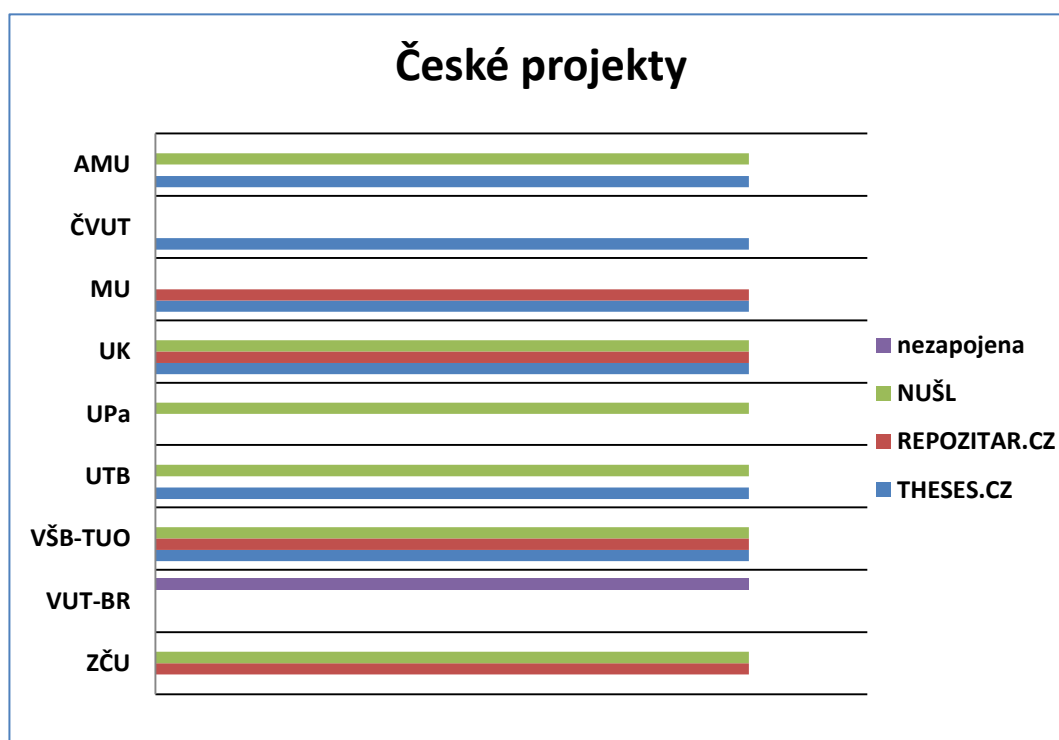
5.6.13 Účast v projektech a programech u nás i v zahraničí

Zkoumaným subjektům byly položeny dvě otázky z této oblasti:

- Ve kterých českých projektech jste aktivními účastníky?
- Ve kterých zahraničních projektech jste aktivními účastníky?

České projekty

První otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „***Ve kterých českých projektech jste aktivními účastníky?***“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, ve kterých českých projektech, které podporují výměnu informací, jež jsou produkovány vysokými školami, jsou zkoumané vysoké školy zapojeny.

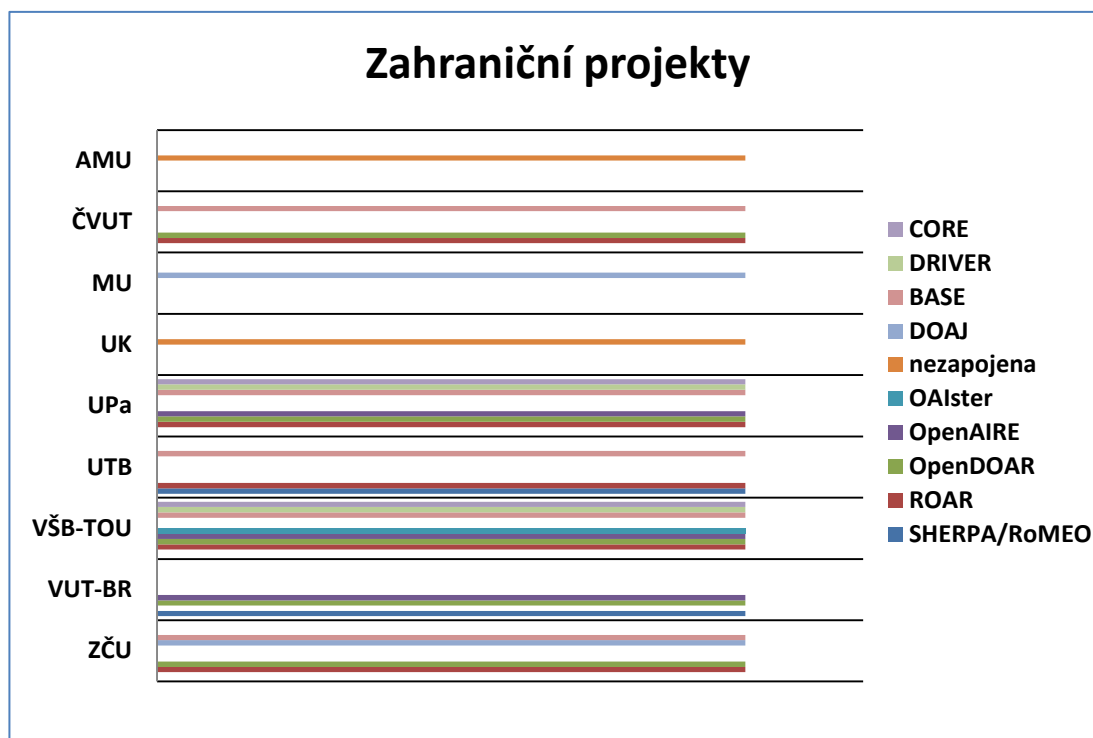

Graf č. 14: Přehled účastí v českých projektech na podporu výměny informací na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že nejvíce zapojenými vysokými školami jsou UK a VŠB-TUO. Naopak VUT-BR není zapojeno v žádném z uvedených projektů na podporu výměny informací v českém prostředí.

Zahraniční projekty

Druhou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež provozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Ve kterých zahraničních projektech jste aktivními účastníky?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, ve kterých zahraničních projektech, jež podporují výměnu informací, které jsou produkovány vysokými školami, jsou zkoumané vysoké školy zapojeny.

Graf č. 15: Přehled účastí v zahraničních projektech na podporu výměny informací na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že nejvíce zapojenou vysokou školou je VŠB-TUO, která je aktivní v sedmi uvedených zahraničních projektech. Naopak do žádného z uvedených projektů na podporu výměny informací nejsou zapojeny vysoké školy AMU a UK.

5.7 Shrnutí výsledků vlastní analýzy

Vlastní analytické šetření bylo zaměřeno na 13 tematických oblastí, které se týkaly využívání digitálních repozitářů na veřejných a státních vysokých školách v České republice, jež provozují digitální repozitáře za využití softwaru k tomu určeného⁸⁵. Část informací o zkoumaných digitálních repozitářích byla získána z dostupných veřejných zdrojů a část informací byla získána pomocí dotazování u správců digitálních repozitářů. Všechny oslovené vysoké školy odpověděly na doplňující otázky a pomohly tak ucelit zkoumané téma diplomové práce.

Z průzkumu vyplynulo, že zkoumané vysoké školy nejčastěji pro svůj provoz digitálních repozitářů zvolily open source systém DSpace na rozdíl od komerčního systému DigiTool. DSpace používají AMU, ČVUT, MU, UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU. DigiTool provozuje pouze UK. Jako nejčastější důvod výběru systému DSpace uvedly zkoumané vysoké školy především jeho nízké pořizovací náklady, ale i snadnou a jednoduchou instalaci, provoz a údržbu. Velkou roli hraje i sílící česká komunita institucí, které tento systém provozují a mohou si navzájem vyměňovat zkušenosti. Z průzkumu dále vyplynulo, že všechny zkoumané vysoké školy (AMU, ČVUT, MU, UK, UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU) poskytly vlastní finanční prostředky pro implementaci softwaru a úpravu datové infrastruktury. Ve třech případech (UPa, VŠB-TUO a VUT-BR) kromě vlastních finančních prostředků byly čerpány i finanční zdroje FRVŠ. Ve dvou případech (UK a UTB) byl pak využit grantový projekt, který nebyl školami blíže specifikován.

Obsah zkoumaných digitálních repozitářů obsahuje nejčastěji vřk a dokumenty pocházející z publikační činnosti zaměstnanců školy. Výjimku tvoří skupina úzce zaměřených vysokých škol, které zpřístupňují např. patenty a užité vzory (UTB), oceněné filmy (AMU) či prezentace z konferencí (ČVUT a UPa). První místo, co se týče celkového objemu, zaujímá VŠB-TUO s 96 066 uloženými a zpřístupněnými digitálními objekty (údaj platný ke dni 8. března 2014.). Z dotazování u správců zkoumaných digitálních repozitářů rovněž vyplynulo, že v sedmi případech (AMU, ČVUT, UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU) odpovídá za obsah knihovna a za technický provoz digitálního repozitáře zcela odpovídají výpočetní centra. U dvou případů (MU a UK) jsou kompetence za obsah i provoz plně

⁸⁵ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

v rukou výpočetních center. Zajímavostí bylo zjištění, že v osmi případech (AMU, ČVUT, MU, UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU) jsou zaměstnanci, kteří se podílejí na správě a plnění repozitářů, využíváni pouze na třetinový nebo poloviční pracovní úvazek. Výjimku tvoří UK, která zaměstnává tři zaměstnance na plný pracovní úvazek. Počet zaměstnanců podílejících se na správě a plnění zkoumaných digitálních repozitářů není úměrný velikosti zkoumané vysoké školy a spíše odpovídá finančním možnostem dané vysoké školy.

Výsledky vlastní analýzy dále odhalily, že autorská práva u vškp jsou nejčastěji ošetřena pomocí licenčních smluv, které jsou poté přílohou fyzické podoby vškp. Tento způsob používá AMU, ČVUT, UPa, UTB a VŠB-TUO. Digitální repozitář MU neobsahuje vškp, a proto byl z tohoto šetření záměrně vynechán. V případě ostatních dokumentů, které jsou také uloženy v digitálních repozitářích, se nejčastěji jedná o uzavření písemného souhlasu autora na konkrétní dílo nebo o uzavření pracovní smlouvy. Pracovní smlouvy často obsahují podmínku odevzdání děl vytvořených v rámci akademické činnosti do digitálního repozitáře.

Přístup k plným textům vškp je možný u pěti zkoumaných digitálních repozitářů (UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU). Dostupnost ostatních uložených dokumentů není omezena. Metadata všech uložených a zpřístupněných dokumentů jsou vždy přístupná bez omezení. Autentizace v případě zbylých zkoumaných subjektů, u kterých je přístup k vškp omezen je nejčastěji řešena pomocí technologie Shibboleth. Tento způsob využívá AMU, UK, UPa, VUT-BR a ZČU. V ostatních případech je využit k autentizaci přímo LDAP. Výjimku tvoří MU, která svůj celý obsah digitálního repozitáře zpřístupňuje bez omezení.

Součástí vlastní analýzy bylo i ověření schopnosti harvestovat obsah zkoumaných digitálních repozitářů. V šesti případech (ČVUT, UPa, UTB, VŠB-TUO, VUT-BR a ZČU) byly specifické URL adresy, potřebné k testování kompatibility systémů digitálních repozitářů s protokolem OAI-PMH 2.0, získány z webových stránek Adresáře otevřených digitálních repozitářů – OpenDOAR (<http://www.opendoar.org/>). Ve třech zbylých případech (AMU, MU a UK) byli správci digitálních repozitářů požádáni o doplnění v rámci e-mailového dotazování. Výsledek testování byl celkově úspěšný, pouze u ČVUT se test z důvodu chyby ve spojení s digitálním repozitářem nepodařilo dokončit⁸⁶. V případě UK

⁸⁶ Údaj platný k datu 3. Března 2014.

nebylo možno test provést z důvodu neposkytnutí specifické URL adresy. Ta je poskytována pouze producentům dat na základě smluvního vztahu.

Z průzkumu též vyplynulo, že při řešení problematiky dlouhodobé ochrany dat zkoumané vysoké školy nejčastěji spoléhají na vlastní datovou infrastrukturu. Tuto skutečnost uvedly AMU, ČVUT, MU, UK, UTB a VUT-BR. V menší míře pak tuto problematiku zkoumané vysoké školy neřeší. Tuto skutečnost uvedly UPa, VŠB-TUO a ZČU. Z českých projektů, které podporují výměnu informací produkovaných vysokými školami, jsou zkoumané vysoké školy nejčastěji zapojeny do projektu Masarykovy univerzity – THESES.CZ. Tuto skutečnost uvedlo šest zkoumaných škol (AMU, ČVUT, MU, UK, UTB a VŠB-TUO). Do projektu Národní technické knihovny v Praze – NUŠL je rovněž zapojeno šest zkoumaných škol (AMU, UK, UPa, UTB, VŠB-TUO a ZČU). Výjimku tvoří VUT-BR, které uvedlo, že není zapojeno do žádného z uvedených projektů. Na mezinárodní úrovni je do nejvíce uvedených projektů zapojena VŠB-TUO. Naopak AMU a UK uvádějí, že nejsou zapojeny do žádného z uvedených projektů.

5.8 Doplnující průzkum vysokých škol bez softwaru digitálního repozitáře

Uvedený text níže obsahuje výsledky doplňujícího průzkumu, který byl proveden u vzorku vysokých škol v České republice, jež neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru k tomu určeného⁸⁷. Pomocí doplňujícího průzkumu nacházím odpověď, jakým způsobem v současné době tyto vysoké školy ukládají a zpřístupňují svoji šedou literaturu. Pro účely dotazování byla využita služba Google Disk – Formulář (Google Form), podpořená osobním kontaktem s vedoucími pracovníky univerzitních knihoven. Ukázka textu dotazníku je uvedena v [Příloze č. 3: Ukázka dotazníku pro doplňující průzkum](#).

Otázky doplňujícího průzkumu byly zvoleny s ohledem na již provedenou vlastní analýzu první skupiny zkoumaných subjektů tak, aby vhodně doplňovaly zkoumané téma. Jednotlivé okruhy se soustřeďují na pět oblastí, které již byly stručně popsány v kapitole [5.3.5 Okruhy dotazování](#). V níže uvedeném seznamu pouze připomínám jejich souhrn.

Seznam tematických oblastí pro podskupinu „Vysoké školy bez softwaru digitálního repozitáře“:

- Ukládání a zpřístupňování šedé literatury,
- Obsahová typologie,
- Přístup uživatelů k šedé literatuře,
- Řešení dlouhodobé archivace šedé literatury,
- Aspekty ovlivňující neprovozování softwaru otevřeného digitálního repozitáře.

Výsledky doplňujícího průzkumu jsou prezentovány pomocí přehledových grafů, vhodně doplněné textem a příklady zkoumaných subjektů. V rámci doplňujícího průzkumu byly pro jednotlivé zkoumané subjekty použity oficiální zkratky škol, jejich přehled je uveden níže:

- Akademie výtvarných umění v Praze (AVU)
- Česká zemědělská univerzita (ČZU)
- Janáčkova akademie múzických umění v Brně (JAMU)
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JČU)

⁸⁷ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

- Mendelova univerzita v Brně (MENDELU)
- Ostravská univerzita v Ostravě (OSU)
- Policejní akademie České Republiky (POLAČ)
- Slezská univerzita v Opavě (SLU)
- Technická univerzita v Liberci (TUL)
- Univerzita Hradec Králové (UHK)
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP)
- Univerzita obrany (UNOB)
- Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)
- Veterinární a farmaceutická univerzita Brno (VFU)
- Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE)
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze (VŠCHT)⁸⁸
- Vysoká škola polytechnická Jihlava (VŠPJ)
- Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích (VŠTECB)
- Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze (VŠUP)

⁸⁸ Z doplňujícího průzkumu vyplynulo, že Vysoká škola chemicko-technologická v Praze (VŠCHT) plánuje realizaci vlastního softwarového v průběhu roku 2014. Na vlastní přání ředitelky univerzitní knihovny není z těchto důvodů tento subjekt zařazen do výsledků doplňujícího průzkumu. Z e-mailové komunikace s Ing. Evou Dibuszovou jsem se dále dozvěděla, že vybraným softwarem bude DSpace.

5.8.1 Ukládání a zpřístupňování šedé literatury

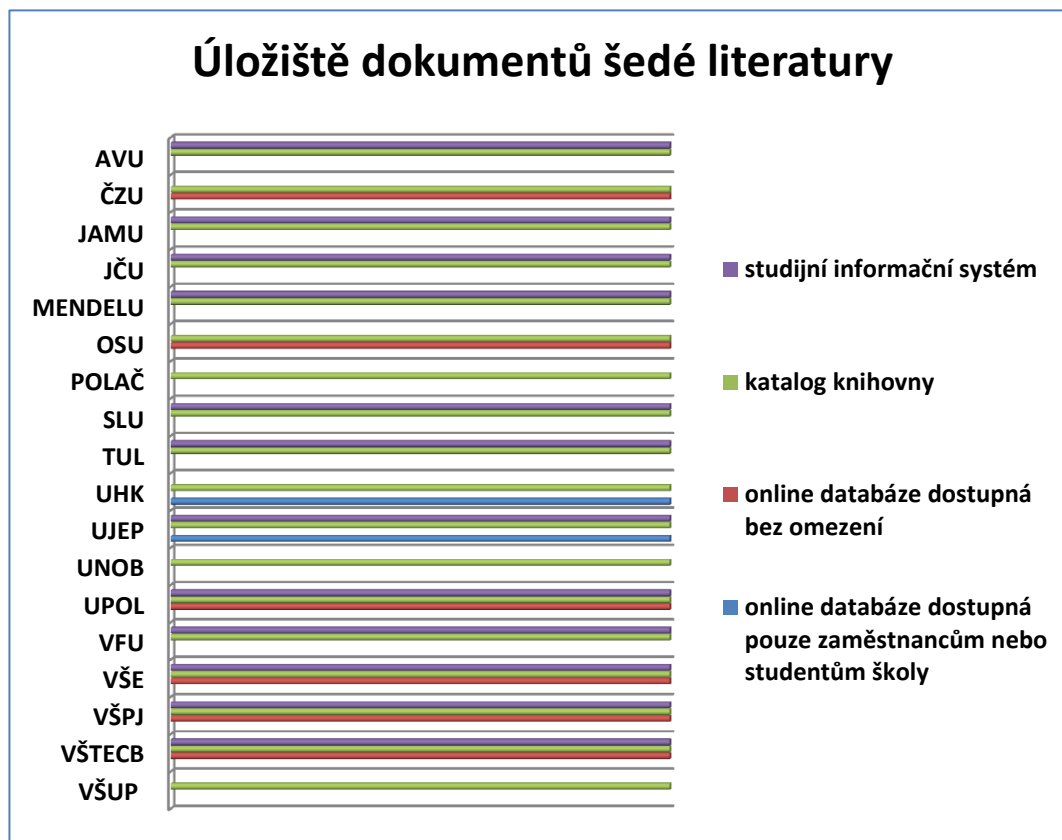
Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jaká úložiště využíváte k ukládání a zpřístupňování šedé literatury?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jaká úložiště pro ukládání a zpřístupňování šedé literatury (tj. metadata a plné texty) volí zkoumané vysoké školy.

Graf č. 16: Přehled možností ukládání a zpřístupňování ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Z grafů vyplývá, že ve všech 18 případech je k ukládání a zpřístupňování šedé literatury využíván „*katalog knihovny*“. Dalším nejčastěji používaným úložištěm je „*studijní informační systém*“, který umožňuje uživatelům přístup jak k metadatům, tak i k plným textům. Tuto možnost potvrdily AVU, JAMU, JČU, MENDELU, SLU, TUL, UJEP, UPOL, VFU, VŠE, VŠPJ a VŠTECB.

Detailnější přehled možností ukládání a zpřístupňování šedé literatury u jednotlivých oslovených vysokých škol je uveden níže.

Graf č. 17: Přehled úložišť k ukládání a zpřístupňování ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

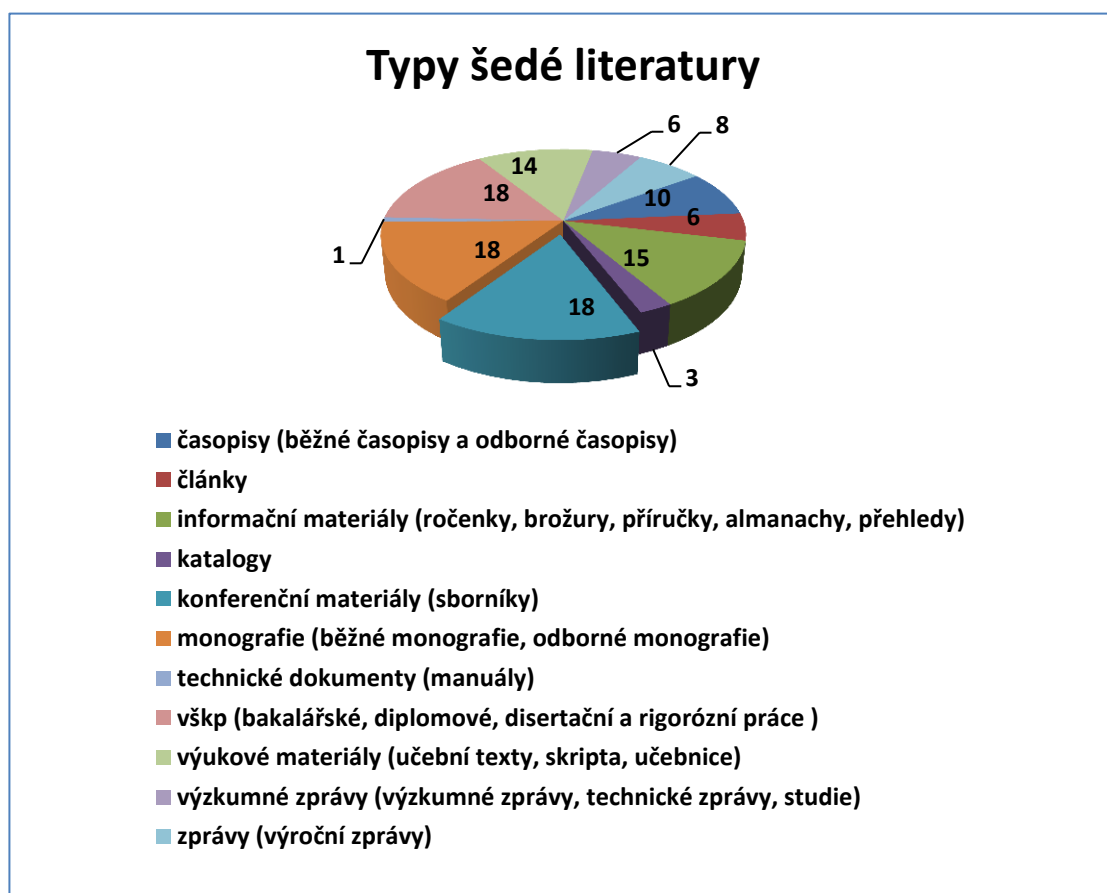
Z přehledu vyplývá, že 12 zkoumaných subjektů využívá kombinaci „*katalogu knihovny*“ a „*studijního informačního systému*“. Tuto kombinaci využívá AVU, JAMU, JČU, MENDELU, SLU, TUL, UJEP, UPOL, VFU, VŠE, VŠPJ a VŠTECB. Dvě vysoké školy využívají „*katalog knihovny*“ nebo „*studijní informační systém*“ v kombinaci s „*online databází dostupnou pouze zaměstnancům nebo studentům vysoké školy*“ (UHK a UJEP). Kombinaci „*katalogu knihovny*“ nebo „*studijního informačního systému*“ spolu s „*online databází dostupnou bez omezení*“ využívá šest zkoumaných subjektů, kterými jsou ČZU, OSU, UPOL, VŠE, VŠPJ a VŠTECB. Výjimku tvoří tři zkoumané subjekty, které využívají pouze „*katalog knihovny*“. Jsou to POLAČ, UNOB a VŠUP.

5.8.2 Obsahová typologie

Jedinou otázkou doplňujícího průzkumu na vysokých školách v České republice, které neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jaké typy šedé literatury ve svých úložištích ukládáte a zpřístupňujete?*“ Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo získat přehled o obsahové typologii šedé literatury uložené v jednotlivých úložištích.

Jednotlivé typy vycházejí z definice typologie šedé literatury organizace GreyNet (viz kapitola [4.5 Obsahová typologie digitálních objektů produkovaných akademickým prostředím](#) a [Příloha č. 1: Typologie šedé literatury](#)).

Pro dokumenty, které vysoké školy veřejně publikují na základě své činnosti a platné legislativy, jsou často využívána přímo webová sídla jednotlivých vysokých škol. Šedá literatura, která je zprostředkována skrze webová sídla, není zahrnuta do výsledků doplňujícího průzkumu.

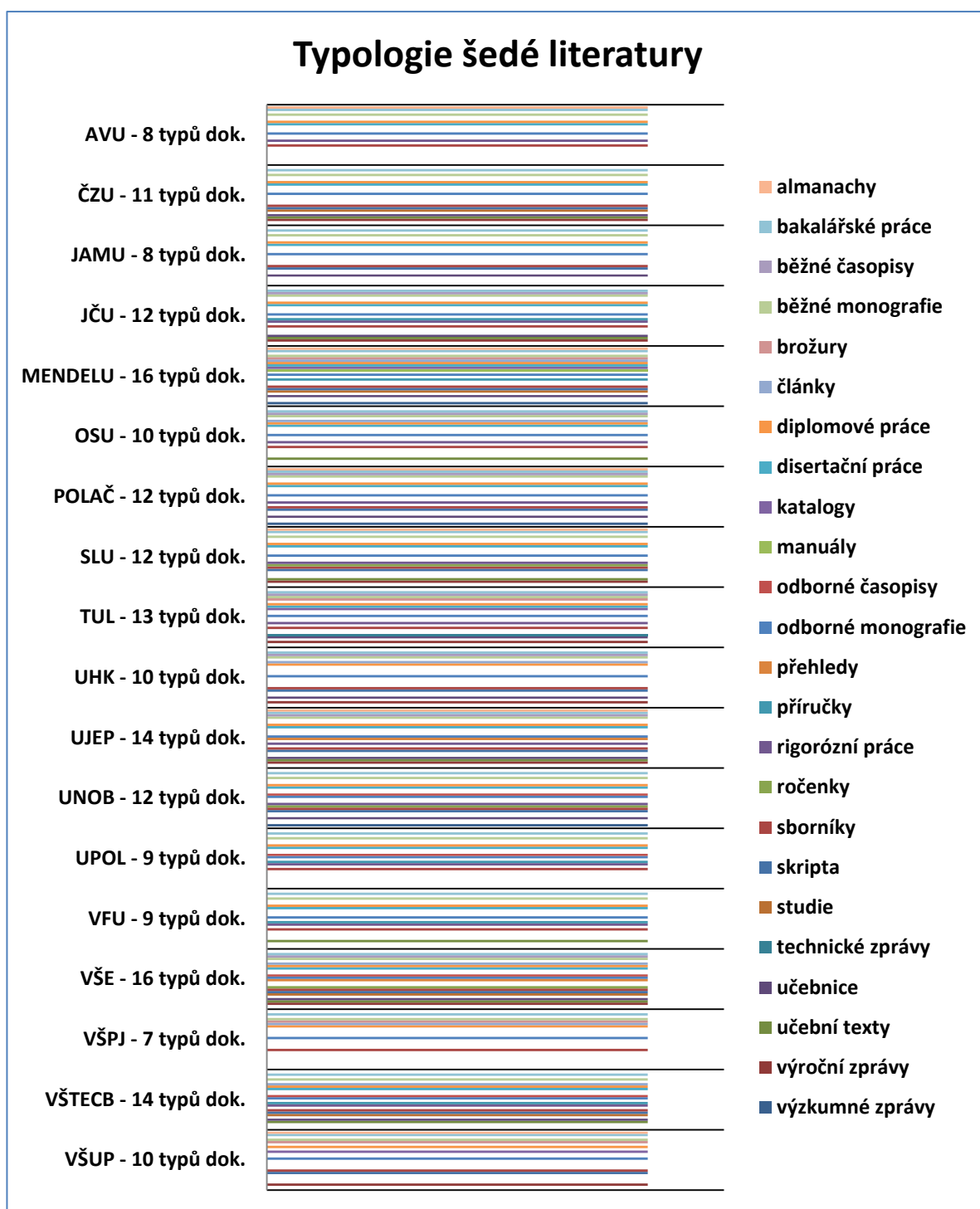

Graf č. 18: Podíl typů ŠL, uložených v úložištích na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Z grafu je patrné, že nejvíce zastoupeným typem šedé literatury jsou „**vškp**“, pro něž povinnost ukládat je a zpřístupňovat jejich metadata nařizuje přímo vysokoškolský zákon⁸⁹. Dále jsou to „**monografie** a **konferenční materiály**“, které vznikají v rámci činnosti samotné vysoké školy. Často ukládanými typem jsou „**informační materiály**“ a „**výukové materiály**“. V rámci publikační činnosti subjektů jsou rovněž ukládány a zpřístupňovány **články** a **časopisy**. Naopak nejméně zastoupeným typem jsou „**manuály**“. Další typy odrážejí zaměření jednotlivých vysokých škol – jiné dokumenty ukládají a zpřístupňují umělecké školy a jiné zase technické školy.

Pro lepší představu níže uvedený grafický přehled představuje detailní rozpis jednotlivých typů šedé literatury, které dané vysoké školy ukládají a zpřístupňují ve svých úložištích. Pro potřeby doplňujícího průzkumu bylo vytypováno 24 typů šedé literatury, které jsou definovány organizací GreyNet International.

⁸⁹ Novela zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů z roku 2006 udává v ustanovení § 47b vysokým školám povinnost zveřejňovat vysokoškolské kvalifikační práce.

Graf č. 19: Přehled obsahové typologie ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Z přehledu vyplývá, že nejproduktivnějšími subjekty jsou MENDELU a VŠE, které ukládají a zpřístupňují 16 různých typů šedé literatury z celkových 24 vytypovaných. Na druhou stranu nejméně produktivním subjektem je VŠPJ, která ukládá a zpřístupňuje pouze sedm různých typů šedé literatury z celkových 24 vytypovaných.

Avšak nelze hodnotit produktivitu jednotlivých vysokých škol podle počtu uložených a zpřístupněných dokumentů v jednotlivých úložištích. Všechny zkoumané subjekty kromě katalogu knihovny, studijního informačního systému či různých databází prezentují svou šedou literaturu rovněž přímo skrze svá webová sídla.

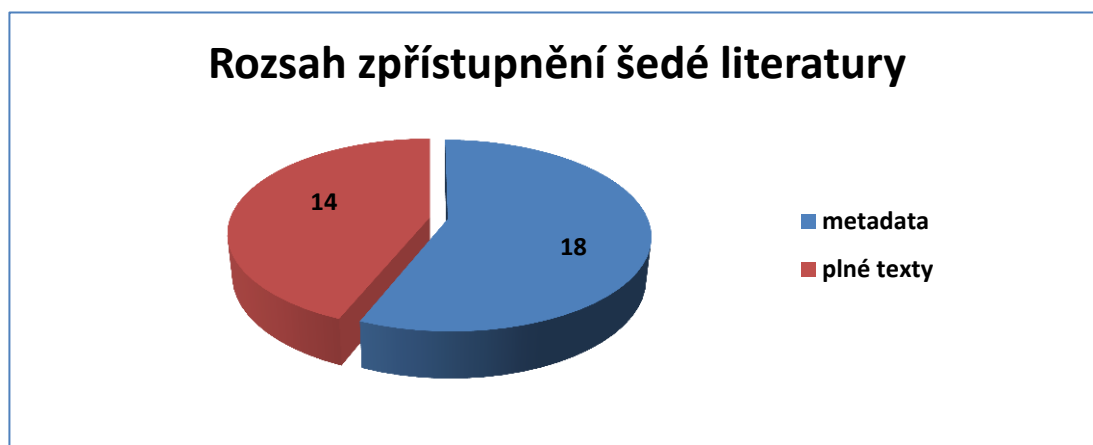
5.8.3 Přístup uživatelů k šedé literatuře

Zkoumaným subjektům byly položeny dvě otázky z této oblasti:

- Zpřístupňujete pouze metadata, nebo i plné texty uložených typů šedé literatury?
- Jakým skupinám uživatelů zpřístupňujete uložené typy šedé literatury?

Rozsah zpřístupnění šedé literatury

První otázkou doplňujícího průzkumu na vysokých školách v České republice, které neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Zpřístupňujete pouze metadata, nebo i plné texty uložených typů šedé literatury?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo získat aktuální informace, zda zkoumané subjekty zpřístupňují v jednotlivých úložištích pouze metadata, nebo i plné texty uložených dokumentů.

Graf č. 20: Přehled rozsahů zpřístupněných typů ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

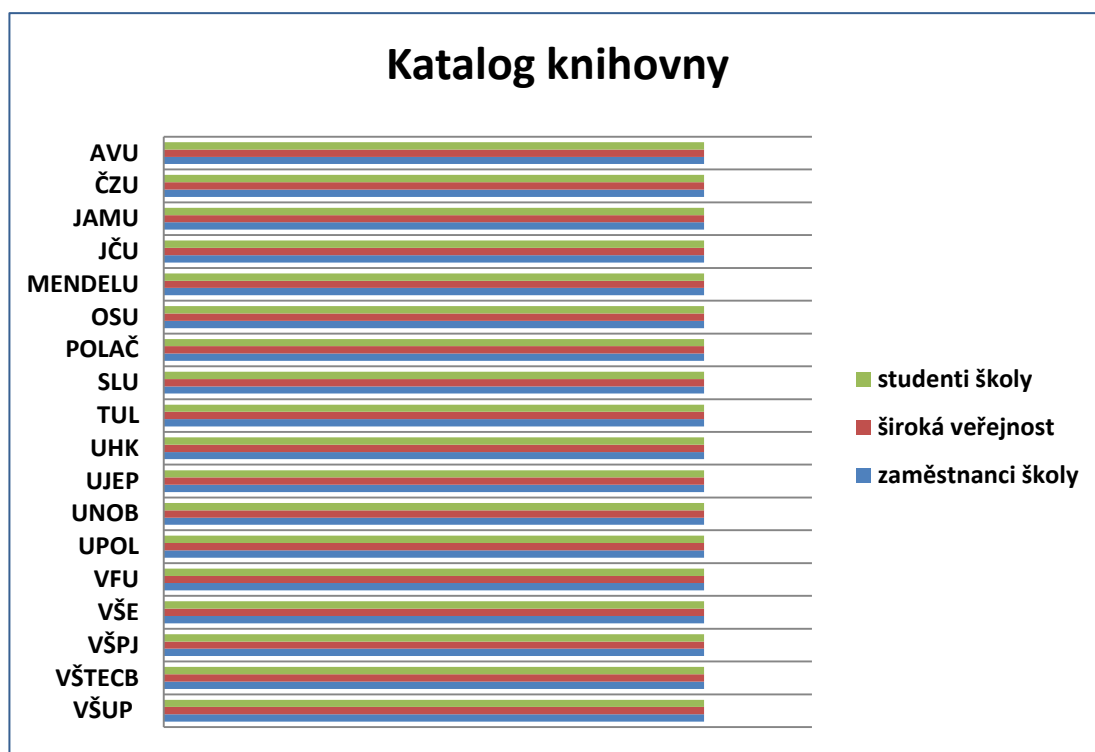
Z přehledu vyplývá, že všech 18 zkoumaných subjektů doplňujícího průzkumu ve všech svých úložištích ukládají a zpřístupňují metadata. Tuto skutečnost potvrdily AVU, ČZU, JAMU, JČU, MENDELU, OSU, POLAČ, SLU, TUL, UHK, UJEP, UNOB, UPOL, VFU, VŠE, VŠPJ, VŠTECB a VŠUP. Plné texty pak v omezené míře zpřístupňuje 14 vysokých škol: AVU, ČZU, JAMU, JČU, MENDELU, OSU, SLU, TUL, UJEP, UPOL, VFU, VŠE, VŠPJ a VŠTECB.

Přístupová práva

Druhou otázkou doplňujícího průzkumu na vysokých školách v České republice, které neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „***Jakým skupinám uživatelů zpřístupňujete uložené typy šedé literatury?***“. I na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jaké skupiny uživatelů („***zaměstnanci školy***“, „***studenti školy***“ a „***široká veřejnost***“) mají přístup do jednotlivých úložišť zkoumaných subjektů. Přístupy „***administrátorů***“ do systémů či databází jsou v každém ohledu nadřazenými právy, kterými zpravidla disponují zaměstnanci výpočetních center nebo knihoven vysokých škol. Díky této skutečnosti byla tato možnost přístupu předem vyloučena z doplňujícího průzkumu.

Níže uvedené čtyři grafy znázorňují nejčastěji využívaná úložiště – ***katalogy knihoven, online databáze dostupné bez omezení, online databáze dostupné zaměstnancům nebo studentům školy a studijní informační systémy***. V jednotlivých grafech je prezentováno, jaké skupiny uživatelů mají do daného úložiště přístup. V popisu u jednotlivých grafů je pak objasněno, zdali jde o přístup pouze k metadatům, nebo i k plným textům. Informace uvedené v níže uvedených grafech doplňují zjištěné skutečnosti z *Grafu č. 16: Přehled možností ukládání a zpřístupňování ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář*, a *Grafu č. 20: Přehled rozsahů zpřístupněných typů ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář*.

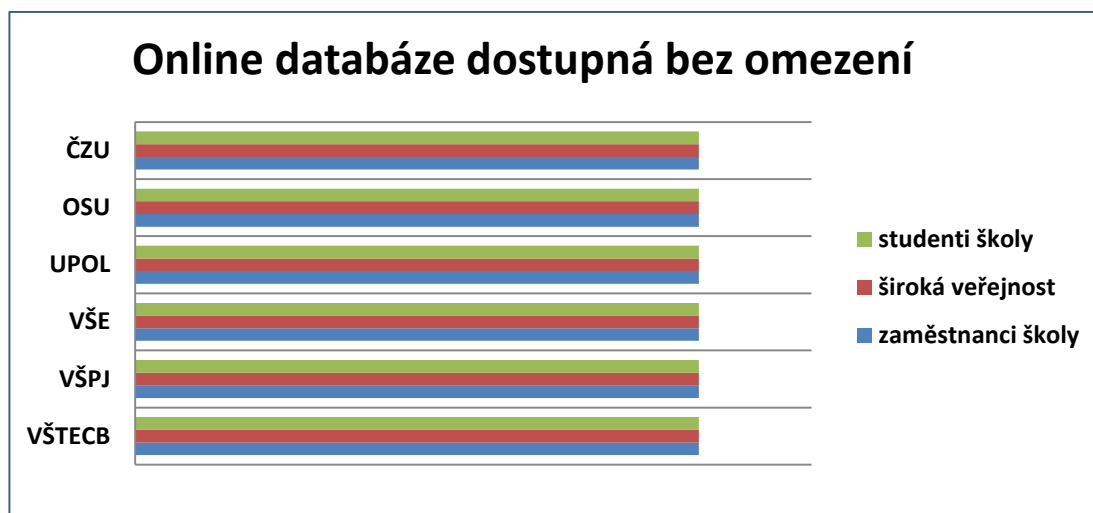
První graf zobrazuje možnosti přístupů jednotlivých skupin uživatelů do katalogů knihoven.

Graf č. 21: Přehled uživatelských přístupů do katalogů knihoven na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Katalogy knihoven jsou ve všech případech provozovány ve veřejně přístupných systémech. Jejich obsah je tedy přístupný bez omezení všem uživatelům. U všech zkoumaných subjektů nejsou v katalogu knihoven přítomny plné texty dokumentů. Ojediněle jsou v elektronické podobě dostupné obsahy dokumentů či jejich abstrakty.

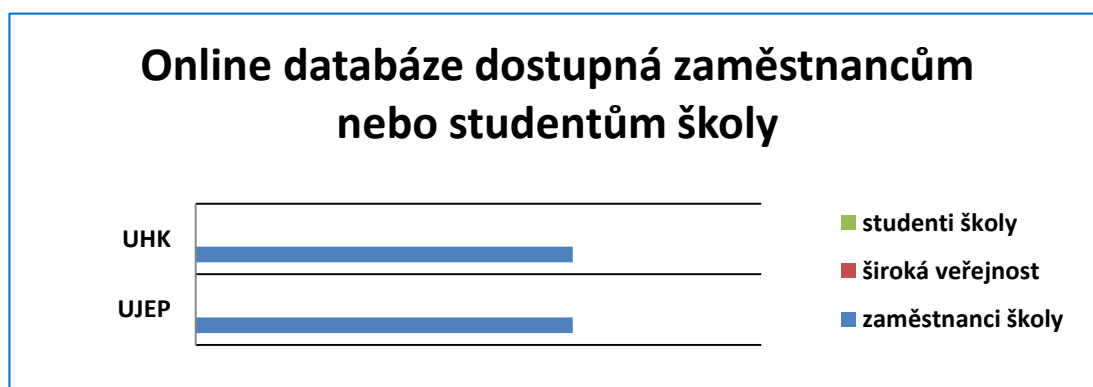
Druhý graf zobrazuje možnosti přístupů jednotlivých skupin uživatelů do online databází, které jsou dostupné bez omezení.

Graf č. 22: Přehled uživatelských přístupů do online databází, které jsou dostupné bez omezení na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Online databáze, které jsou dostupné bez omezení přístupu, provozuje aktuálně pět zkoumaných subjektů, jimiž jsou ČZU, OSU, UPOL, VŠE, VŠPJ a VŠTECB. Ve čtyřech případech se jedná o databáze publikační činnosti, kterou spravují UPOL, VŠE, VŠPJ a VŠTECB. V jednom případě se jedná o databázi dokumentů studijní podpory, kterou provozuje OSU. Ve dvou případech se pak jedná o databázi vškp, kterou provozuje ČZU a VŠE. Přístup k uloženým metadatům je dostupný bez omezení všem uživatelům. Uložené plné texty dokumentů jsou rovněž dostupné bez omezení s jedinou výjimkou přístupu, a to u databáze vškp (ČZU), jejíž plné texty jsou dostupné pouze autentizovaným zaměstnancům a studentům školy.

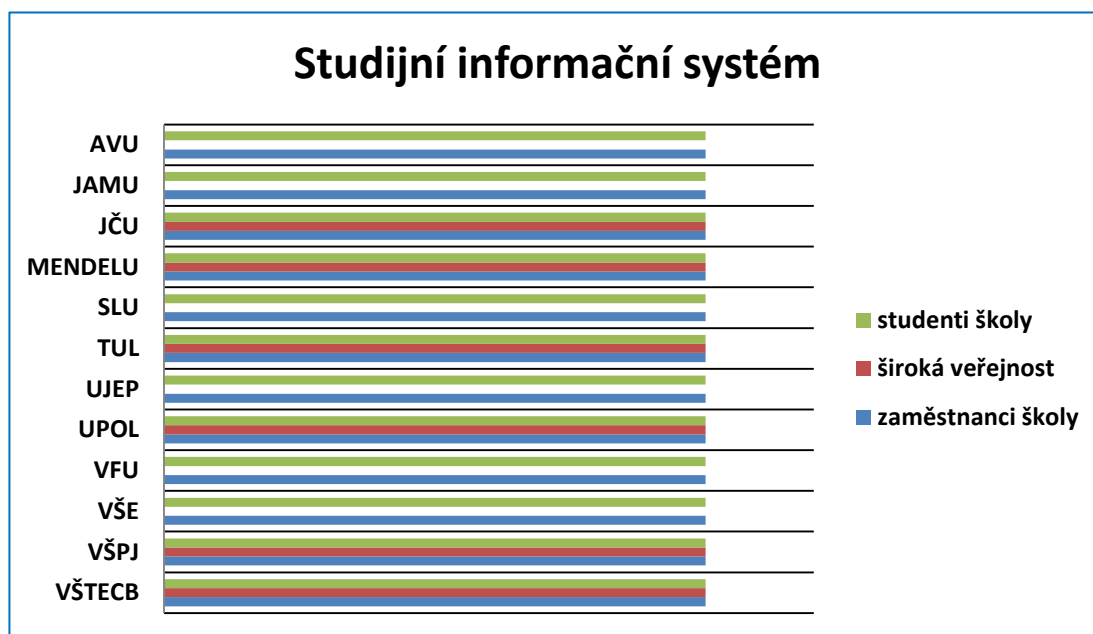
Třetí graf zobrazuje možnosti přístupů jednotlivých skupin uživatelů do databází, které jsou dostupné pouze určité skupině uživatelů.

Graf č. 23: Přehled uživatelských přístupů do online databází, které jsou dostupné určité skupině uživatelů na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Online databáze, které jsou dostupné pouze určité skupině uživatelů, provozují aktuálně pouze dva zkoumané subjekty (UHK a UJEP). V obou případech se jedná o databáze publikační činnosti, jejichž obsah (tj. metadata a plné texty) je dostupný pouze autentizovaným zaměstnancům školy.

Čtvrtý graf zobrazuje možnosti přístupů jednotlivých skupin uživatelů do studijních informačních systémů.

Graf č. 24: Přehled uživatelských přístupů do studijních informačních systémů na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Studijní informační systémy se staly oblíbeným řešením pro ukládání dokumentů šedé literatury. Aktuálně tento způsob využívá 12 zkoumaných subjektů (AMU, JAMU, JČU, MENDELU, SLU, TUL, UJEP, UPOL, VFU, VŠE, VŠPJ a VŠTECB). V šesti případech je přístup omezen pouze na zaměstnance a studenty školy (AVU, JAMU, SLU, UJEP, VFU a VŠE). Toto omezení se vztahuje jak na metadata, tak i na plné texty, a proto jsou metadata dále ukládána i v katalogích knihoven, kde jsou data veřejně přístupná. V ostatních případech jsou metadata i plné texty přístupné bez omezení (JČU, MENDELU, TUL, UPOL, VŠPJ a VŠTECB).

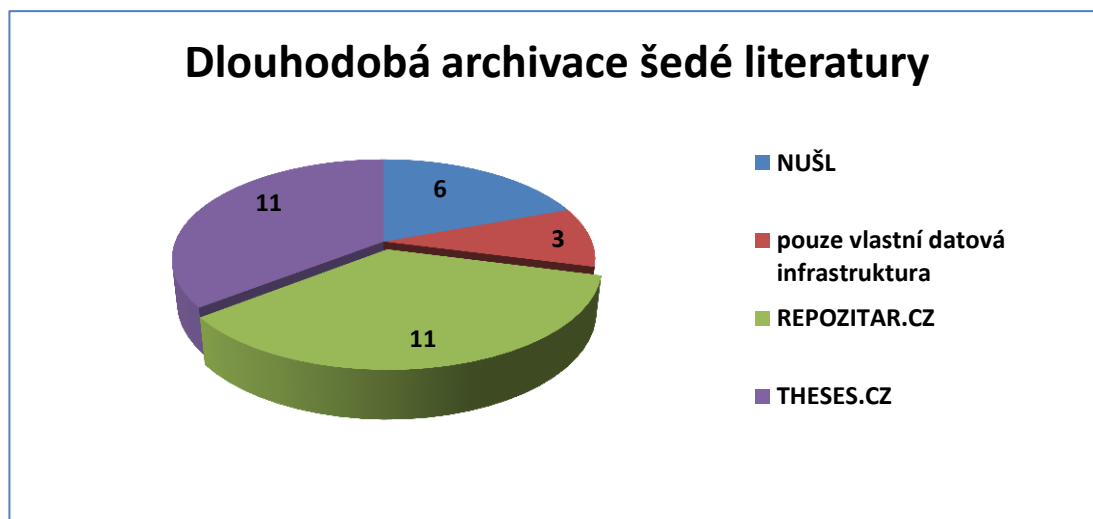
5.8.4 Řešení dlouhodobé archivace šedé literatury

V České republice se dlouhodobou archivací ve spojení s šedou literaturou zabývá Národní technická knihovna se svým projektem *NUŠL*. Projekt poskytuje jednak bezpečnou datovou infrastrukturu, ale i webové vyhledávací rozhraní. Projekt NUŠL byl již podrobně představen v kapitole [4.6.5 Možnosti v České republice a v zahraničí](#).

Masarykova univerzita v Brně provozuje hojně využívané projekty *THESES.CZ* a *REPOZITAR.CZ*. Tyto projekty vznikly z potřeby odhalování plagiátorství, avšak nejsou plnohodnotným řešením dlouhodobé archivace. Důvod, proč jsem tyto registry přidala jako možnost řešení dlouhodobé archivace šedé literatury do výsledků doplňujícího průzkumu, byl ten, že samotné vysoké školy považují ve velké většině tento způsob za dostačující řešení dlouhodobé archivace.

Dlouhodobá archivace šedé literatury

Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jaké projekty využíváte pro dlouhodobou archivaci šedé literatury?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jak dané vysoké školy přistupují k problematice dlouhodobé archivace šedé literatury.

Graf č. 25: Přehled přístupů k řešení dlouhodobé archivace ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

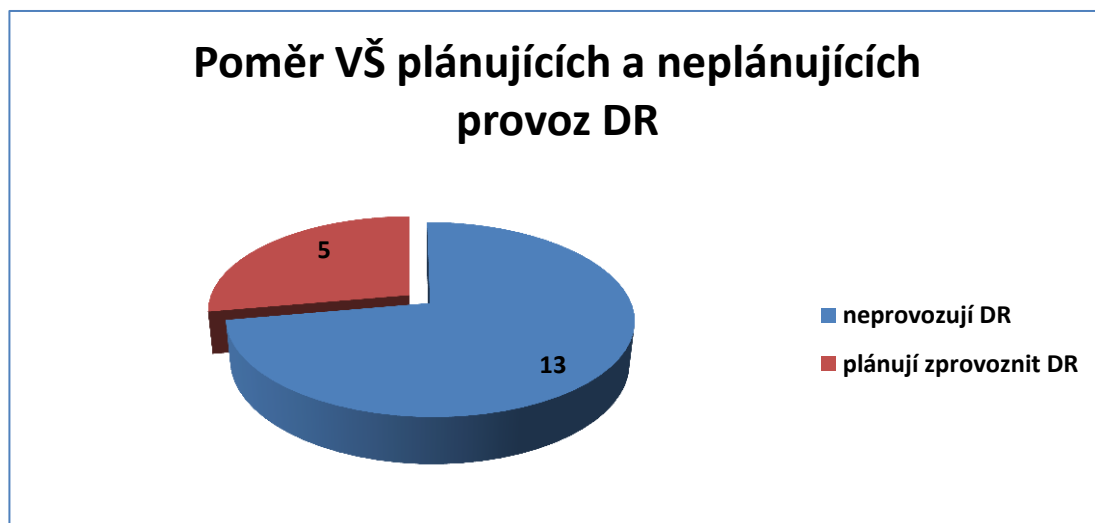
Z grafu vyplívá, že zkoumané vysoké školy nejčastěji využívají úložiště Masarykovy univerzity: *THESES.CZ* (AMU, JČU, OSU, TUL, UHK, UJEP, UPOL, VŠE, VŠPJ, VŠUP a VŠTECB) a *REPOZITAR.CZ* (ČZU, JAMU, JČU, OSU, SLU, TUL, UJEP, UPOL, VŠE,

VŠPJ a VŠTECB). Méně pak využívají úložiště Národní technické knihovny: **NUŠL** (AVU, ČZU, JČU, MENDELU, TUL a VŠE), který jediný splňuje podmínky dlouhodobé archivace.

Výjimku tvoří skupina subjektů (POLAČ, VFU a UNOB), které spoléhají pouze na ***vlastní datovou infrastrukturu***. Ve všech třech případech jsou data dostatečně fyzicky chráněna, zálohována a v pravidelných intervalech je testována jejich obnovitelnost.

5.8.5 Aspekty ovlivňující neprovozování softwaru digitálního repozitáře

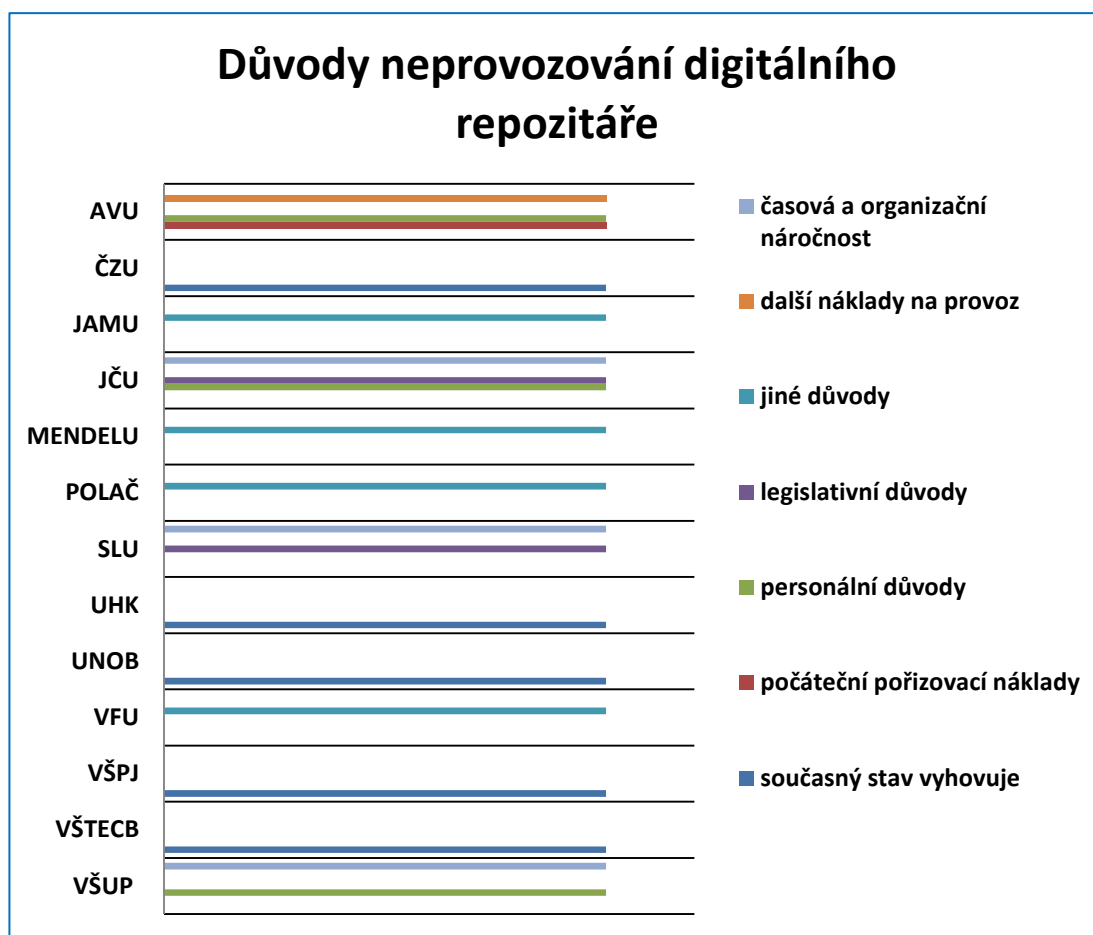
Jedinou otázkou této oblasti, kterou jsem položila vysokým školám v České republice, jež neprovozují digitální repozitář s využitím softwaru, byla otázka: „*Jaké jsou Vaše důvody neprovozování softwaru digitálního repozitáře?*“. Na tuto otázku odpověděly všechny oslovené subjekty. Cílem bylo zjistit, jaké důvody vedly vysoké školy k rozhodnutí neprovozovat vlastní digitální repozitář s využitím softwaru.

Graf č. 26: Podíl vysokých škol, které plánují či neplánují provoz digitálního repozitáře s využitím softwaru k tomu určeného na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Z grafu lze vyčíst, že v současné době pouze pět zkoumaných subjektů (OSU, TUL, UJEP, UPOL a VŠE) plánuje spuštění digitálního repozitáře s využitím softwaru, a to nejpozději do konce roku 2014. Zbylých 13 zkoumaných subjektů (AVU, ČZU, JAMU, JČU, MENDELU, POLAČ, SLU, UHK, UNOB, VFU, VŠPJ, VŠTECB a VŠUP) aktuálně neplánuje provozovat digitální repozitář.

Detailnější přehled všech důvodů, které ovlivňují jednotlivé vysoké školy v rozhodování, zda zprovoznit digitální repozitář s využitím softwaru, je uveden níže.

Graf č. 27: Přehled aspektů ovlivňujících neprovozování digitálního repozitáře s využitím softwaru na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

Graf nám podává zajímavý přehled o důvodech nezavedení digitálních repozitářů na oslovených vysokých školách. Z přehledu vyplývá, že pěti zkoumaným subjektům „*současný stav zcela vyhovuje*“ (ČZU, UHK, UNOB, VŠPJ a VŠTECB), další čtyři zkoumané subjekty (JAMU, MENDELU, POLAČ a VFU) nejsou „*kompetentní odpovědět*“ na otázku. Ve třech případech zkoumané subjekty uvedly „*personální důvody*“ (AVU, JČU a VŠUP), další tři zkoumané subjekty vybraly z nabídek odpovědí „*časovou a organizační náročnost*“ (JČU, SLU a VŠUP). Méně častými důvody jsou pak „*legislativní důvody*“, které uvedly JČU a SLU. „*počáteční pořizovací náklady*“ a „*další provozní náklady*“ uvedla pouze AVU.

5.9 Shrnutí výsledků doplňujícího průzkumu

Doplňující průzkum byl zaměřen na pět tematických oblastí, které se týkají ukládání a zpřístupňování šedé literatury na veřejných a státních vysokých školách v České republice, které neprovozují digitální repozitáře za využití softwaru k tomu určeného⁹⁰. Všechny oslovené subjekty odpověděly na zadané otázky. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze byla z důvodu brzkého spuštění ostré verze softwaru digitálního repozitáře na vlastní žádost vyřazena z doplňujícího průzkumu.

Z průzkumu vyplynulo, že nejobvyklejším způsobem pro tyto subjekty je zpřístupňování šedé literatury pomocí katalogu knihovny, případně pomocí studijního informačního systému. Tento způsob zpřístupňování vyhovuje dokonce 13 zkoumaným subjektům a v současné době neuvažují o jeho změně. Naopak pět zkoumaných subjektů uvedlo, že do konce roku 2014 plánují zprovoznit software digitálního repozitáře nebo již dokončují jeho spuštění v ostré verzi. Tři z nich plánují realizovat digitální repozitář v systému DSpace. Jsou to UJEP, OSU a TUL. Jeden subjekt (UPOL) plánuje realizovat digitální repozitář v systému ARL (od firmy Cosmotron), ve kterém již provozuje katalog knihovny a studijní informační systém. VŠE pro vytvoření digitálního repozitáře plánuje použít open source systém Invenio.

Většina zkoumaných vysokých škol (11 zkoumaných subjektů) spoléhá na to, že zapojením do různých projektů na ochranu proti plagiátorství vškp si zajistí i dlouhodobou archivaci svých dat. Pouze šest zkoumaných subjektů využívá spolupráci s Národní technickou knihovnou (NUŠL), která splňuje podmínky dlouhodobé archivace.

V deseti případech zkoumané subjekty uvedly, že hlavní příčinou, proč nezprovozňují software digitálního repozitáře, jsou finanční důvody. Tyto důvody jsou pojmenovány v odpovědích zkoumaných subjektů jako časová a organizační náročnost, počáteční pořizovací náklady, personální zajištění a další náklady na provoz digitálního repozitáře. Dalších pět zkoumaných subjektů je v současné době spokojeno s daným stavem. Dva zkoumané subjekty uvedly blíže nespecifikované legislativní důvody.

Z odpovědí doplňujícího průzkumu vyplynula roztržštěnost prezentace šedé literatury i její dlouhodobé archivace. Avšak i při absenci digitálního repozitáře jsou vysoké školy schopny

⁹⁰ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

zpřístupňovat šedou literaturu. Šedou literaturu vystavují ve svých knihovnických katalozích, studijních informačních systémech, veřejně dostupných databázích, ale i skrze svá webová sídla.

Ve vybudování digitálních repozitářů brání především finanční aspekty. Navzdory splnění zákonné povinnosti zpřístupňovat informace o všcp chybí legislativní rámec, který zahrnuje celou šedou literaturu. Doplňující průzkum také ukázal nedostatečnou motivaci zkoumaných subjektů a malou angažovanost v problematice otevřeného přístupu k šedé literatuře.

6. ZÁVĚR

Cílem diplomové práce na téma „*Digitální repozitáře na vysokých školách v České republice*“ bylo provést průzkum a zhodnocení vybraných digitálních repozitářů v českém akademickém prostředí.

V úvodní kapitole (kapitola [4. Digitální repozitáře v akademickém prostředí veřejných a státních vysokých škol v České republice](#)) jsem podala stručný přehled o zkoumané problematice. Zaměřuji se zde především na základní definice této oblasti zkoumání a na zhodnocení legislativního pohledu na celou problematiku. Důležitou roli hraje podkapitola (podkapitola [4.5 Obsahová typologie digitálních objektů produkováných akademickým prostředím](#)), která obsahuje přehled a řazení typů šedé literatury. Tato podkapitola je klíčová pro správné porozumění výsledkům provedené vlastní analýzy a doplňujícího průzkumu. V posledních dvou podkapitolách (podkapitoly [4.6 Dlouhodobá archivace na vysokých školách](#) a [4.7 Budoucnost digitálních repozitářů v českém akademickém prostředí](#)) jsem se zabývala úvahou nad výhodami a nevýhodami dlouhodobé archivace v českém akademickém prostředí a zároveň jsem představila možnosti sdílení akademických dat oslovených vysokých škol, a to u nás i v zahraničí.

V následující kapitole (kapitola [5. Zmapování situace v České republice](#)) byl čtenář nejprve uveden do celé metodiky praktické části. V Metodice praktické části (podkapitola [5.3 Metodika praktické části](#)) jsem představila stanovené cíle, pracovní hypotézy a vybraný vzorek zkoumaných vysokých škol. Podkapitola rovněž obsahuje popis metodiky šetření a seznamy okruhů zkoumaných témat. Dále (podkapitola [5.5 Představení vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#)) jsem uvedla základní fakta o zkoumaných digitálních repozitářích, kde jsou například uvedeny informace o rozhodnutí vybudovat digitální repozitář na dané vysoké škole, krátké představení použitého softwaru a pracovního workflow. Závěrem každého medailonku zkoumané vysoké školy je nastínění budoucích plánů dané vysoké školy v oblasti ukládání a zpřístupňování šedé literatury. Následuje stěžejní část diplomové práce (podkapitola [5.6 Výsledky analýzy vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#)), která obsahuje výsledky vlastního analytického šetření digitálních repozitářů vybraných vysokých škol. V závěru této kapitoly jsem představila výsledky doplňujícího průzkumu (podkapitola [5.8 Doplňující průzkum vysokých škol bez softwaru](#)

[digitálního repozitáře](#)), který se týkal vybrané skupiny vysokých škol, jež v současné době neprovozují digitální repozitář za použití softwaru k tomu určeného⁹¹.

Za nejdůležitější fakt vyplývající z výsledků analýzy (podkapitola [5.6 Výsledky analýzy vysokých škol se softwarem pro digitální repozitář](#)), který se týkal průzkumu vybrané skupiny vysokých škol (9 subjektů), jež v současné době provozují digitální repozitář, považují výběr softwaru pro provoz digitálního repozitáře. Zkoumané vysoké školy dávají přednost open source systému DSpace, a to hlavně z důvodu jeho snadné instalace s podporou české komunity a pro nízké pořizovací i udržovací náklady. Z šetření také vyplynulo, že tento software aktuálně používá osm z devíti oslovených vysokých škol v České republice. Komerční systém DigiTool provozuje aktuálně pouze jedna z devíti oslovených vysokých škol. Za další významný poznatek považují výběr obsahové typologie šedé literatury, kterou zkoumané vysoké školy ukládají a zpřístupňují ve svých digitálních repozitářích. Na první místo se řadí vškp, jejichž metadata zpřístupňují všechny zkoumané vysoké školy na základě zákonné povinnosti. Kromě skupiny vškp jsou druhou nejvíce zastoupenou skupinou šedé literatury výsledky publikační činnosti zaměstnanců zkoumaných vysokých škol (tj. převážně odborné články nebo příspěvky ze sborníků z konferencí). V případě dalších typů šedé literatury záleží především na zaměření dané vysoké školy – jiné dokumenty produkují umělecké školy, jiné zase technické. Dle výsledků analýzy se výběr typů šedé literatury na jednotlivých zkoumaných vysokých školách formuje pomaleji, než jsem původně předpokládala. Důležitým poznatkem byl i fakt, že v oblasti problematiky dlouhodobé archivace šest z devíti zkoumaných vysokých škol spoléhá pouze na vlastní datovou infrastrukturu. Zbývající tři zkoumané vysoké školy zmíněnou problematiku neřeší. Projekt NUŠL (projekt Národní technické knihovny – Národní úložiště šedé literatury) jako možnost dlouhodobé archivace nevyužívá k tomuto účelu žádná ze zkoumaných vysokých škol, avšak sedm zkoumaných vysokých škol s NUŠL spolupracuje na různé úrovni.

Z výsledků doplňujícího průzkumu (podkapitola [5.8 Doplňující průzkum vysokých škol bez softwaru digitálního repozitáře](#)), který se týkal vybrané skupiny vysokých škol (19 subjektů), jež v současné době neprovozují digitální repozitář, vyplynula tři podstatná zjištění. Prvním z nich byl poznatek, že i bez provozu digitálního repozitáře se v souladu s platnou legislativou

⁹¹ Systémy pro provoz univerzitních digitálních repozitářů jsou krátce popsány v [Příloze č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů](#).

zkoumaným vysokým školám daří úspěšně ukládat a zpřístupňovat povinné informace o své šedé literatuře. Druhým poznatkem bylo zjištění, že do konce roku 2014 by mělo pět zkoumaných vysokých škol spustit vlastní provozy digitálních repozitářů. Tři vysoké školy plánují pro provoz digitálního repozitáře implementovat open source systém DSpace, jedna vysoká škola uvedla, že plánuje implementaci komerčního systému ARL (Advanced Rapid Library) a jedna vybrala open source systém Invenio. Třetím, avšak neméně důležitým poznatkem byl fakt, že v deseti případech zkoumaných vysokých škol z doplňujícího průzkumu jsou hlavním důvodem neprovozování digitálních repozitářů za využití softwarů finanční důvody, které jsou skryty pod časovou a organizační náročností, počátečními pořizovacími náklady, personálním zajištěním a dalšími náklady na provoz digitálního repozitáře. Pět zkoumaných vysokých škol je v současné době spokojeno se současným stavem a v blízké budoucnosti neplánují žádné změny. Dvě zkoumané vysoké školy uvedly, že ve spuštění digitálního repozitáře brání současná legislativa (tj. kombinace autorského a vysokoškolského zákona).

Šedá literatura, kterou vysoké školy pravidelně či nepravidelně produkují, je obecně odbornou i širokou veřejností považována za cenné informační zdroje. Na veřejné a státní vysoké školy v České republice tak vzniká silný tlak na otevřený přístup k informacím, kterému se vysoké školy musí přizpůsobovat již z podstaty své veřejné činnosti. Zpřístupňováním své šedé literatury odborných prací vysoké školy umožňují porovnávat svou kvalitu nebo vědeckou úroveň. Aktuálně otevřený přístup k informacím uloženým v digitálních repozitářích v České republice využívá devět vysokých škol. Spuštěním dalších pěti provozů digitálních repozitářů, které je zkoumanými vysokými školami naplánováno do konce roku 2014, se počet akademických institucí, jež prosazují otevřený přístup k informacím, rozšíří. Je tedy otázkou blízké budoucnosti, kdy se současný trend otevřeného přístupu k informacím stane samozřejmostí a dojde uplatnění na všech vysokých školách v České republice.

Odhaduji, že veřejné a státní vysoké školy v České republice půjdou cestou open source systému, jako je DSpace, pro jehož výběr mluví v první řadě široká komunita uživatelů a nízké provozovací náklady. Komerční systémy, jako jsou DigiTool nebo ARL, jež dokážou nabídnout komplexnější řešení správy digitálních sbírek, naleznou uplatnění na vysokých školách, které jsou schopny z dlouhodobého hlediska zajistit finanční prostředky pro jejich provoz.

Další cestu k otevření se veřejnosti pro zkoumané vysoké školy v České republice vidím v možnosti zapojit se do Národní digitální knihovny. I když tento projekt není primárně určen ke zpracování, uložení a zpřístupňování vysokoškolské šedé literatury, o jeho využití jakožto řešení dlouhodobé archivace šedé literatury se dá uvažovat, a to hned ze dvou důvodů, jimiž jsou „*dlouhodobé uložení dokumentů ve spolehlivém digitálním úložišti*“ a „*zpřístupnění digitálních dokumentů pokud možno volně a zdarma*“ (HUTAŘ, 2013).

Důležitým problémem této oblasti zkoumání se dosud jeví současná legislativa. Školy přiznávají, že by uvítaly v budoucnu lepší nastavení legislativního rámce, který by ošetřil práva autora na dílo a zároveň by definoval volný online přístup k informacím, a to v souladu s vysokoškolským zákonem.

Závěrem lze říci, že tato práce zmapovala situaci v problematice zřizování digitálních depozitářů na veřejných a státních školách v České republice a ukázala, že přes všechny problémy finanční i legislativní se trend volného přístupu k informacím na vysokých školách úspěšně prosazuje.

7. SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK

7.1 Seznam grafů

- Graf č. 1: Situace v českém akademickém prostředí.
- Graf č. 2: Přehled důvodů vybudování digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 3: Přehled počátečního finančního zajištění digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 4: Přehled současného finančního zajištění digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 5: Podíl využívanosti softwarů pro provoz a správu digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 6: Přehled faktorů ovlivňujících výběr softwaru pro digitální repozitáře na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 7: Přehled legislativního přístupu k vškp uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 8: Přehled legislativního přístupu k ostatním typům ŠL uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 9: Podíl dokumentů ŠL uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 10: Přehled obsahové typologie ŠL na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 11: Přehled rozsahů zpřístupnění vškp na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 12: Přehled autentizačních procesů do digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 13: Přehled přístupů k řešení dlouhodobé archivace ŠL na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 14: Přehled účastí v českých projektech na podporu výměny informací na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Graf č. 15: Přehled účastí v zahraničních projektech na podporu výměny informací na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

- Graf č. 16: Přehled možností ukládání a zpřístupňování ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 17: Přehled úložišť k ukládání a zpřístupňování ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 18: Podíl typů ŠL uložených v úložištích na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 19: Přehled obsahové typologie ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 20: Přehled rozsahů zpřístupněných typů ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 21: Přehled uživatelských přístupů do katalogů knihoven na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 22: Přehled uživatelských přístupů do online databází, které jsou dostupné bez omezení, na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 23: Přehled uživatelských přístupů do online databází, které jsou dostupné určité skupině uživatelů, na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 24: Přehled uživatelských přístupů do studijních informačních systémů na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 25: Přehled přístupů k řešení dlouhodobé archivace ŠL na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 26: Podíl vysokých škol, které plánují či neplánují provoz digitálního repozitáře s využitím softwaru k tomu určeného na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.
- Graf č. 27: Přehled aspektů ovlivňujících neprovozování digitálního repozitáře s využitím softwaru na vysokých školách v České republice bez softwaru pro digitální repozitář.

7.2 Seznam obrázků

- Obrázek č. 1: Grafické vyjádření vztahu licencí CC a autorského práva.
- Obrázek č. 2: DSpace – repozitář AMU.
- Obrázek č. 3: Digitální knihovna ČVUT.
- Obrázek č. 4: Digitální knihovna FF MU.
- Obrázek č. 5: Digitální univerzitní repozitář UK.
- Obrázek č. 6: Digitální knihovna UPa.
- Obrázek č. 7: DSpace UTB.
- Obrázek č. 8: Repozitář publikační činnosti UTB.
- Obrázek č. 9: DSpace VŠB-TUO.
- Obrázek č. 10: Digitální knihovna VUT-BR.
- Obrázek č. 11: Digitální knihovna ZČU.
- Obrázek č. 12: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře AMU.
- Obrázek č. 13: Chybové hlášení ve spojení s digitálním repozitářem ČVUT.
- Obrázek č. 14: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře FF MU.
- Obrázek č. 15: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře UPa.
- Obrázek č. 16: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u DSpace UTB.
- Obrázek č. 17: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u Repozitáře publikační činnosti UTB.
- Obrázek č. 18: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře VŠB-TUO.
- Obrázek č. 19: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře VUT-BR.
- Obrázek č. 20: XML záznam z testu kompatibility systému s protokolem OAI-PMH 2.0 pro sběr metadat u digitálního repozitáře ZČU.
- Obrázek č. 21: Slovník typů šedé literatury.
- Obrázek č. 22: Minimální zobrazení záznamu – AMU.

- Obrázek č. 23: Minimální zobrazení záznamu – UTB.
- Obrázek č. 24: Úplné zobrazení záznamu – UPa.
- Obrázek č. 25: Úplné zobrazení záznamu – VUT-BR.
- Obrázek č. 26: Formulář rozšířeného vyhledávání – ZČU.
- Obrázek č. 27: Výsledky vyhledávání – UK.
- Obrázek č. 28: Úplné zobrazení záznamu – UK.
- Obrázek č. 29: Formulář pokročilého vyhledávání – UK.

7.3 Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Přehled subjektů vzorku analytického šetření.
- Tabulka č. 2: Přehled personálního zabezpečení digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 3: Přehled rozdělení kompetencí za obsahovou a technickou stránku provozu digitálních repozitářů na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 4: Přehled aktuálních verzí softwarů DSpace a DigiTool na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 5: Přehled intervalů zálohování dat uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 6: Přehled formátů zpřístupněných dokumentů ŠL na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 7: Přehled provedených změn webových rozhraní na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 8: Přehled provedených změn metadatového schématu pro popis objektů uložených v digitálních repozitářích na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 9: Přehled ULR adres potřebných k provedení testu kompatibility systému digitálního repozitáře s protokolem OAI-PMH 2.0 na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.
- Tabulka č. 10: Přehled výsledků testování kompatibility systému digitálního repozitářem s protokolem OAI-PMH 2.0 na vysokých školách v České republice se softwarem pro digitální repozitář.

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Akademie múzických umění. (2008). *DSpace – repozitář AMU* [online]. Praha: Akademie múzických umění, 2008 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW: <<https://dspace.amu.cz/jspui/>>.
- Akademie múzických umění. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 14. 9. 2013 [cit. 2013-09-16]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Akademie_m%C3%BAzick%C3%BDch_um%C4%9Bn%C3%AD_v_Praze>.
- Akademie věd ČR. Knihovna Akademie věd ČR. Digitalizační centrum. (2012). *Kramerius* [online]. Praha: Digitalizační centrum Knihovny AV ČR, 2012 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z WWW: <<http://digit.lib.cas.cz/index.php?cat=kramerius>>.
- Asociace knihoven vysokých škol České republiky. (2004). *Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací* [online]. Praha: AKVŠ ČR, 2004 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.evskp.cz/>>.
- Asociace knihoven vysokých škol České republiky. (2005). *Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací: cíle a plány komise* [online]. Praha: AKVŠ ČR, 2005 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.evskp.cz/Dokumentyver/dlouhodobě-070622135116.pdf>>.
- Asociace knihoven vysokých škol České republiky. (2009). *Asociace knihoven vysokých škol ČR – důvodová zpráva* [online]. Praha: AKVŠ ČR, 2009 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.akvs.cz/pdf/asoc-duvod.pdf>>.
- BARTOŠEK, Miroslav. (2004). Digitální knihovny – teorie a praxe. *Národní knihovnická revue*. 2004, roč. 15, č. 4, s. 233 – 254. Dostupné také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/NKCR0404/0404233.html>>. ISSN 1214-0678.
- BARTOŠEK, Miroslav. (2009). Open access – otevřený přístup k vědeckým informacím. Úvod do problematiky. *Zpravodaj ÚVT MU*. 2009, roč. xx, č. 2, s. 1–7. Dostupné také z WWW: <<http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/628.html#back1>>. ISSN 1212-0901.
- BARTOŠEK, Miroslav. (2010). *Zpravodaj ÚVT MU. Česká digitální matematická knihovna* [online]. 2010 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z WWW: <<http://ics.muni.cz/bulletin/articles/636.html>>. ISSN 1212-0901
- BRATKOVÁ, Eva. (2009). *Digitální knihovny s volným přístupem v oblasti vědy a výzkumu a identifikace a metadatový popis jejich objektů*. Praha, 2009. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- Budapest Open Access Initiative. (2012). *Ten years on from the Budapest Open Access Initiative: setting the default to open* [online]. Budapest: BOAI, 2010 [cit. 2013-

02-14]. Dostupné z WWW:

<<http://www.opensocietyfoundations.org/openaccess/boai-10-recommendations>>.

- BUDÍNSKÝ, Lukáš. (2012). *Dspace na UTB aneb 3 ve 2* [online prezentace]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2012 [cit 2013-10-13]. Dostupný z WWW: <<http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/90461/budinsky-dsugcz2012.ppt?sequence=1>>.
- CELBOVÁ, Ludmila. (2003). Digitální knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2013-02-07]. Systém. č. 000000854. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000854&local_base=KTD>.
- Center for Research Libraries. (2007). *Ten principles* [online]. CRL, 2007 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.crl.edu/archiving-preservation/digital-archives/metrics-assessing-and-certifying/core-re>>.
- CREAGH, Sunanda; KINGSLEY, Danny. (2013). World wide web creator sees open access futur efor academic publishing. *The conversation* [online]. 2013 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://theconversation.edu.au/world-wide-web-creator-sees-open-access-future-for-academic-publishing-11837>>.
- CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. (2003). Digitální repozitář. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2013-02-06]. Systém. č. 000014292. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014292&local_base=KTD>.
- CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. (2003a). Institucionální repozitář. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2013-02-06]. Systém. č. 000014622. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014622&local_base=KTD>.
- CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. (2003b). Důvěryhodný digitální repozitář. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2013-02-06]. Systém. č. 000014621. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014621&local_base=KTD>.
- CUBR, Ladislav. (2003c). Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2013-06-15]. Systém. č. 000014623. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014623&local_base=KTD>.
- České vysoké učení technické. (2005). *Historie ČVUT v datech* [online]. Praha: České vysoké učení technické, 2005 [cit 2013-06-03]. Dostupné z: <<http://intranet.cvut.cz/cs/historie>>.

- České vysoké učení technické. (2005a). *Soustředěná správa uživatelů (SSU)* [online]. Praha: České vysoké učení technické, 2005 [cit. 2013-07-5]. Dostupné z WWW: <<http://intranet.cvut.cz/pracoviste/vic/stranky/ssu/261.html/>>.
- České vysoké učení technické. (2011). *Digitální knihovna ČVUT* [online]. Praha: České vysoké učení technické, 2011 [cit. 2013-06-07]. Dostupné z: <<https://dspace.cvut.cz/>>.
- Česko. (1998). Zákon č. 111/1998 Sb. ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In *Sbírka zákonů České republiky*, Sbírka 111/1998, částka 39/1998, s. 5388, Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonInfo.jsp?idBiblio=46613&fulltext=&nr=111~2F1998&part=&name=&rpp=50#local-content>>.
- Česko. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2006). *Stanovisko Samostatného oddělení autorského práva Ministerstva kultury k aplikaci § 47b zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb.* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2006 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.msmt.cz/vysokeskoly/Legislativa/Dotazy_zverejnovani_zaver_praci_MK.htm>.
- DOAJ: Directory of Open Access Journals. (2013). *DOAJ: Directory of Open Access Journals* [online], 2013 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.doaj.org/>>.
- DRIVER - Digital Repository Infrastructure Vision for European Research. (2013). *DRIVER : Networking European Scientific Repositories* [online], 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.driver-repository.eu/>>.
- Fast Search & Transfer. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 18. 8. 2013 [cit. 2013-06-12]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Fast_Search_%26_Transfer>.
- FOJTŮ, Andrea a Pavel KRBEC. (2007). *Digitální zdroje a jejich budoucnost* [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2007 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.akvs.cz/akp-2007/12-fojtu-krbec.pdf>>.
- GreyNet International. (2012). *Grey literature typology* [online]. Amsterdam: GreyNet International, (2012) [cit. 2012-12-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.greynet.org/greysourceindex/gltypology.html>>.
- GreyNet International. (2012a). *Vocabulary of the Types of Grey Literature: an overview of the types in the vocabulary of the types of grey literature* [online]. Last updated 9/1/2012 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z WWW: <http://code.google.com/p/grey-literature-typology/wiki/Vocabulary_of_the_Types_of_Grey_Literature>.

- GRUBER, Lukáš. (2009). Licence Creative Commons v českém prostředí. *Knihovna*. 2009, roč. 20, č. 1, s. 88 – 94. Dostupné také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna91/gruber.htm>>. ISSN 1802-8772.
- HOROVÁ, Iva a Radim CHVÁLA. (2009). *Netextové objekty jako součást databáze kvalifikační práci AMU* [online prezentace]. Praha: Akademie múzických umění, 2009 [cit 2013-06-23]. Dostupný z WWW: <www.evskp.cz/Seminar4/seminar4-Horova_CZ.ppt>.
- HUTAŘ, Jan. (2013). *Podrobnější popis projektu NDK a jeho projekt* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, © 2013. Poslední editace 13.12.2011 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ndk.cz/narodni-dk/podrobnejsi-popis-projektu>>.
- CHVÁLA, Radim a Iva HOROVÁ. (2009). *Repositář audiovizuálních dokumentů Akademie múzických umění v Praze*. In: INFORUM 2009: 15. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích [online]. Praha: Albertina icome Praha, Praha 27.–29. května 2009 [cit 2013-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2009/chvala-radim-cze.pdf>>.
- Ikaros. (2006). *Zpřístupňování digitálních dokumentů na UK v Praze (Lucia Tesařová, Pavel Krbec)* In Ikaros [online]. 2006 [cit. 28.12.2013]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/3443>>.
- JELÍNEK, Lukáš. (2012). *Linuxexpres. České univerzity používají DSpace – systém pro digitální knihovny* [online]. 2012 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.root.cz/serialy/graficky-format-gif/>>.
- JURMANOVÁ VOLEMANOVÁ, Věra. (2005). *Přinese novela vysokoškolského zákona knihovnám úlevu?* In Ikaros [online]. 2005 [cit. 31.08.2013]. Dostupný z WWW: <<http://ikaros.cz/node/2052>>.
- KOVAŘÍKOVÁ, Helena. (2009). *DSpace na ČVUT*. [online]. Praha: České vysoké učení technické, 2009 [cit. 5.07.2013]. Dostupný z WWW: <http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/71291/kovarikova_dsugcz09.pdf?sequence=1>.
- KOVÁŘÍKOVÁ, Vladimíra. (2008). *DSpace na VŠB-TU Ostrava* [online prezentace]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2008 [cit 2013-10-13]. Dostupný z WWW: <<http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/71106/DSpace%20na%20V%C5%A0B-TU%20Ostrava-Vk.ppt?sequence=1>>.
- LHOTÁK, Martin. *Open source pro digitální knihovnu*. In *Automatizace knihovnických procesů 2007* : 11. ročník semináře, Liberec 16.–17. května 2007 [online]. Praha : ČVUT, 2007 [cit. 2013-07-14]. Dostupný z WWW: <http://www.dspace.cz/soubory/09-lhotak.pdf>.
- LYNCH, A. Clifford. (2003). *Institutional repositories: essential infrastructure for scholarship in the digital age. ARL: a bimonthly report* [online]. 2003, no. 226 [cit.

2013-02-06]. Dostupné z WWW:

<<http://www.arl.org/resources/pubs/br/br226/br226ir.shtml>>.

- MACKOVÁ, Zdeňka. (2011). *Digitální knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/2295/ff_m/Plny_text_prace_mackova.pdf>.
- Masarykova univerzita. (1996). *Kdo jsme?*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 1996 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.muni.cz/general/about>>.
- Masarykova univerzita. (2013). *Vysokoškolské kvalifikační práce* [online]. Brno: Masarykova univerzita v Brně, © 2013 [cit. 2013-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://theses.cz/>>.
- Masarykova univerzita. (2013a). *Informační systém Repo: repozitář vědeckých prací* [online]. Brno: Masarykova univerzita v Brně, © 2013 [cit. 2013-06-16]. Dostupné z WWW: <<https://repozitar.cz/>>.
- Masarykova univerzita. (2013b). *Digitální knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z WWW: <<http://digilib.phil.muni.cz/>>.
- Matematický ústav AV ČR. (2010). *Czech Digital Mathematics Library*. [online]. Praha: Matematický ústav AV ČR, 2010 [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://dml.cz/>>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2010). *Rozhodnutí o poskytnutí účelové podpory projektu velké infrastruktury pro výzkum, vývoj a inovace v rámci aktivity projekty velkých infrastruktur pro VaVaI* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010 [cit. 2013-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://lindat.mff.cuni.cz/lindat/documents/355-2010-2014.pdf>>.
- Multidata Praha. (2012). *Hlavní rysy* [online]. Praha: Multidata Praha, 2012 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/digitool/o-systemu-digitool/hlavni-rysy>>.
- Národní úložiště šedé literatury. (2009). *O službě* [online]. Praha: Národní úložiště šedé literatury, 2009 [cit. 2013-06-16]. Dostupné z WWW: <http://nusl.techlib.cz/index.php/O_sluzbe>.
- NĚMEČKOVÁ, Lenka, Věra PILECKÁ a Helana KOVAŘÍKOVÁ. (2012). *Otevřená univerzita: role vysokoškolské knihovny ve změně paradigmatu vědecké komunikace*. In: INFORUM 2012: 18. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 22.–24. května 2012 [online]. Praha: Albertina icome Praha [cit. 2013-06-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2009/chvala-radim-cze.pdf>>.
- Open AIRE: open Access Infrastructure for Research in Europe. (2003). *FAQ* [online], 2003 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.openaire.eu/cs/support/faq>>.

- Open Archives Initiative. (2002). *OAI Repository Explorer* [online]. Open Archives Initiative, 2002 [cit. 2013-07-1]. Dostupné z WWW: <<http://re.cs.uct.ac.za/>>.
- PINFIELD, Stephen. (2005). A mandate to self archive? The role of open access institutional repositories. *Serials* [online]. 2005, vol. 18, issue 1 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z WWW: <http://eprints.nottingham.ac.uk/152/1/mandate_to_archive.pdf>. ISSN 0953-0460.
- PLANKOVÁ, Jindra. Mezinárodní trendy v „Open Access“ – institucionální repozitáře a jejich registry. In *Inforum 2011 – 17. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích*, Praha 24.–26. 5. 2011 [online]. Praha : AiP, 2011 [cit. 2013-05-7]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2011/plankova-jindra.pdf>>
- POLIŠENSKÝ, Jiří. (2003). Archivace. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2013-06-15]. Systém. č. 000001687. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001687&local_base=KTD>.
- PROCHÁSKOVÁ, Iva. (2007). Institucionální repozitáře a role univerzitní knihovny. In *INFOS 2007: 34. medzinárodné informatické sympóziu: 16. –19. apríl 2007* [online]. Stará Lesná: Spolok slovenských knihovníkov, 2007 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.infolib.sk/index/open_file.php?file=INFOS2007/Prochaskova_Iva_1_no_vy.htm>.
- RAMAJZLOVÁ, Barbora. (2007). *Historie ČVUT v datech* [online]. Praha: České vysoké učení technické, 2007 [cit 2013-06-04]. Dostupné z: <http://knihovna.cvut.cz/administrace/upload_dir/files/8180206ad027acd30f9b685d29eceda2b479d930.pdf>.
- RYGELOVÁ, Pavla. (2006). *DSpace na VŠB-TU Ostrava: institucionální repozitář – možnosti využití open source software DSpace* [online prezentace]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2006 [cit 2013-10-13]. Dostupný z WWW: <http://www.dspace.cz/soubory/dspace_cpvs2.ppt>.
- Scopus. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 17. 9. 2013 [cit. 2013-08-25]. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Scopus>>.
- Sefira. (2013). *Principy dlouhodobé archivace* [online]. Praha: Sefira, © 2013 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.obelisk.cz/cz/dlouhodobarchivace/principy-dlouhodobearchivace>>.
- Single sign-on. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 31. 10. 2013 [cit. 2013-10-30]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Single_sign-on>.
- STÖH, Jiří. *Výzkum, vývoj a inovace - Hodnocení výsledků, jejich evidence a správa v systému OBD*. (2011). In: *Ikaros* [online]. Praha: Ikaros: elektronický časopis

o informační společnosti, 2011, roč. 15, č. 5/2 [cit. 25.09.2013]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/6883>>.

- SUBER, Peter. (2004). Praising progress, preserving precision. *SPARC Open Access Newsletter* [online]. 2004, no. 77 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/09-02-04.htm#progress>>.
- SWAM, Alma. (2007). The business of digital repositories. In: *A DRIVER's Guide to European Repositories* [online]. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.keyperspectives.co.uk/openaccessarchive/reports/The_business_of_digital_repositories.pdf>.
- TESAŘOVÁ, L. Pavel KRBEC. (2006). *Externí odkaz zpřístupnění digitálních dokumentů na UK v Praze*. In Inforum 2006: 12. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 23.–25. května 2006 [online]. Praha: AiP, 2006 [cit. 2013-08-12]. Dostupný z WWW: <http://www.inforum.cz/pdf/2006/Tesarova_Lucia.pdf>
- TICHÁ, Radka a Anna VYČÍTALOVÁ. (2012). *DSPACE na ZČU v Plzni* [online prezentace]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012 [cit. 2013-09-25]. Dostupný z WWW: <<http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/90458/andrlowa-ticha-dsug2012.ppt?sequence=1>>.
- Universitätsbibliothek Bielefeld. (2004). BASE : Bielefeld Academic Search Engine [online]. Bielefeld, Deutschland: Universitätsbibliothek Bielefeld, 2004. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.base-search.net/>>.
- University of Nottingham. (2006). *OpenDOAR: directory of open access repositories* [online]. Nottingham, England: University of Nottingham, 2006 [cit. 2013-06-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.opendoar.org/>>.
- University of Southampton. (2003). *Registry of Open Access Repositories* [online]. Southampton, England: University of Southampton, 2003 [cit. 2013-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://roar.eprints.org/>>.
- University of Waikato, New Zealand Digital Library Project. (2007). *About Greenstone* [online]. University of Waikato, 2007 [cit. 2013-05-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.greenstone.org/>>.
- Univerzita Karlova. (2007). *Digitální univerzitní repozitář*. [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2007 [cit. 2013-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://digitoool.is.cuni.cz/>>.
- Univerzita Karlova. (2013). *O univerzitě*. [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/UK-4.html>>.
- Univerzita Pardubice. (2001). *Krátce o historii* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.upce.cz/univerzita/historie.html>>.

- Univerzita Pardubice. (2008). *Digitální knihovna Univerzity Pardubice* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011 [cit. 2013-07-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.upce.cz/univerzita/historie.html>>.
- Univerzita Tomáše Bati. (2000). *Kdo jsme?*. [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2000 [cit. 2013-10-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.utb.cz/o-univerzite/kdo-jisme>>.
- Univerzita Tomáše Bati. (2010). *DSpace UTB*. [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2010 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z WWW: <<https://dspace.k.utb.cz/>>.
- Univerzita Tomáše Bati. (2011). *DSpace UTB*. [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2011 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z WWW: <<http://publikace.k.utb.cz/>>.
- VAISHAR, Antonín. (2011). *Digitální knihovna Vysokého učení technického v Brně* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/4157/ff_m/>.
- Virginia Polytechnic Institute and State University. (2014). *Networked Digital Library of Theses and Dissertations* [online]. Blacksburg: Virginia Polytechnic Institute and State University, 2014 [cit. 2014-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.lib.vt.edu/find/databases/N/networked-digital-library-of-theses-and-dissertations-ndltd.html>>.
- VYČÍTALOVÁ, Anna. (2013). *Digitální knihovna ZČU v Plzni a principy otevřeného přístupu* [online prezentace]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013 [cit. 2013-09-18]. Dostupný z WWW: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/11025/1584/prezentace_zcu_2-1.ppt?sequence=3>.
- VYČÍTALOVÁ, Lucie. (2011). *Open Access jako nový trend ve vědecké komunikaci na českých vysokých školách* [online video prezentace]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011 [cit. 2013-08-04]. Dostupný z WWW: <<http://invenio.nusl.cz/record/71447>>.
- VYČÍTALOVÁ, Lucie. (2011a). *Open Access jako nový trend ve vědecké komunikaci na českých vysokých školách* [online video prezentace]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011 [cit. 2013-08-04]. Dostupný z WWW: <<http://invenio.nusl.cz/record/71447>>.
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. (2006). *DSpace UTB*. [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2006 [cit. 2013-10-25]. Dostupné z WWW: <<http://dspace.vsb.cz/>>.
- Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava. (2008). *Informace k odevzdávání závěrečné práce* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2008 [cit. 2013-10-18]. Dostupné z WWW: <http://idoc.vsb.cz/cs/okruhy/cit/fag/edison/studenti/informace_k_odevzdavani_zaverecne_prace/>.

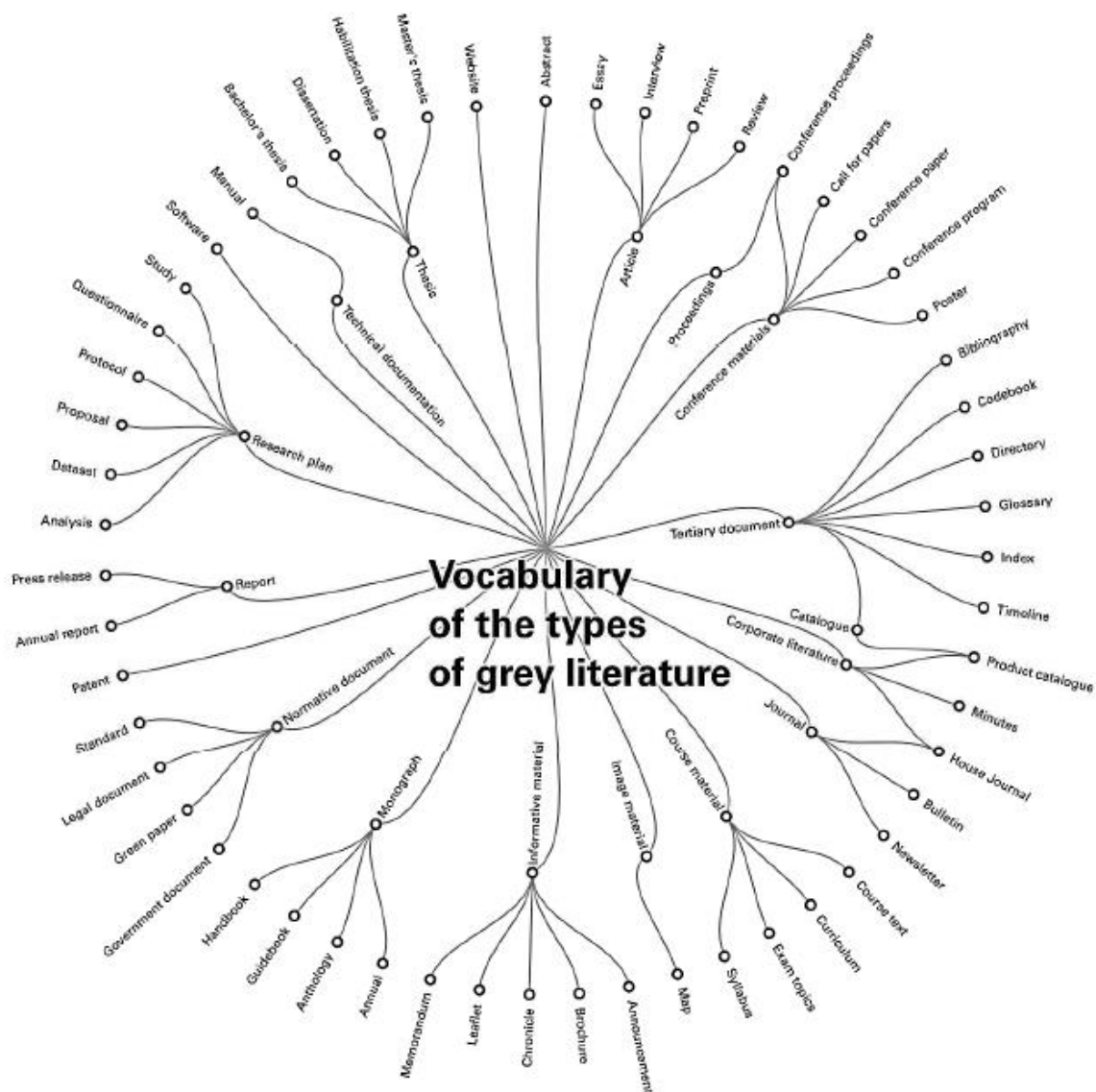
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. (2010). Open Access. *Slovníček pojmů* [online]. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2010 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://e-zdroje.vsb.cz/open-access/>>.
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 26. 12. 2013 [cit. 2013-12-26]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vysok%C3%A1_%C5%A1kola_b%C3%A1%C5%88sk%C3%A1_-_Technick%C3%A1_univerzita_Ostrava>.
- Vysoké učení technické v Brně. (2002). *Digitální knihovna VUT v Brně*. [online]. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2002 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z WWW: <<https://dspace.vutbr.cz/>>.
- Vysoké učení technické v Brně. (2012). *Digitální knihovna* [online]. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2012 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.vutbr.cz/knihovny/digitalni-knihovna>>.
- Vysoké učení technické v Brně. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 26. 11. 2013 [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vysok%C3%A9_u%C4%8Den%C3%AD_technick%C3%A9_v_Brn%C4%9B>.
- Web of Science. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 2. 4. 2013 [cit. 2013-08-25]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Web_of_Science>.
- Západočeská univerzita v Plzni. (2012). *Digitální knihovna Západočeské univerzity v Plzni*. [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012 [cit. 2013-09-21]. Dostupné z WWW: <<https://otik.uk.zcu.cz>>.
- Západočeská univerzita v Plzni. (2013). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco, Kalifornie: Wikimedia Foundation, 2001. Poslední editace 14. 09. 2013 [cit. 2013-09-14]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1pado%C4%8Desk%C3%A1_univerzita_v_Plzni>.

9.PŘÍLOHY V TEXTU

9.1 Seznam příloh

- Příloha č. 1: Typologie šedé literatury.
- Příloha č. 2: Testování vyhledávání v systémech DSpace a DigiToool.
- Příloha č. 3: Ukázka dotazníku pro doplňující průzkum.
- Příloha č. 4: Softwarové řešení digitálních repozitářů.

9.2 Typologie šedé literatury

Obrázek č. 21: Slovník typů šedé literatury [GreyNet International, 2012a].

9.3 Testování vyhledávání v systémech DSpace a DigiToool

9.3.1 DSpace

Níže uvedený text obsahuje test vyhledávacích možností v systému DSpace. Cílem tohoto testu bylo ověření, že vyhledávání v digitálních repozitářích s tímto softwarem je v první řadě tak jednotné a bezproblémové, jak se na první pohled zdá. Užitečným nástrojem mi byla dostupná uživatelská nápověda, která je bohužel přítomna pouze v některých digitálních repozitářích.

V systému DSpace lze vyhledávat třemi způsoby (*Jednoduché vyhledávání, Rozšířené vyhledávání a Vyhledávání procházením obsahu*).

Jednoduché vyhledávání

Pro funkci „*Jednoduché vyhledávání*“ lze použít vyhledávací pole, které se obvykle nachází v levé nebo pravé části domovské stránky DSpace. Po zadání hledaného slova nebo slovního spojení se zobrazí stránka s výsledky hledání, kde je vidět číselný údaj o počtu nalezených výsledků. S výsledky vyhledávání lze dále pracovat a za použití vyhledávacích pravidel je omezit na vyhovující množství. K tomu slouží vyhledávací pole uprostřed webové stránky. K dispozici je také řada filtrů, které pomáhají s tříděním výsledků, např. *počet výsledků zobrazených na stránce, řazení záznamů dle relevance, datu copyrightu, datu zaslání, názvu a seřazení záznamů sestupně nebo vzestupně atd.* Výsledky hledání jsou obvykle řazeny do tabulky nebo do přehledového seznamu.

Konkrétní metadatový záznam lze otevřít kliknutím na odkaz *Názvu dokumentu*, který je oproti ostatnímu textu zvýrazněn. Záznam se automaticky zobrazí ve zjednodušené podobě, kde jsou zobrazena jen základní popisná metadata. V dolní části webové stránky je informace o dostupných plnotextových přílohách, viz Obrázky č. 22 a č. 23. Záznam rovněž obsahuje údaje o zařazení dokumentu do jiné kolekce či sbírky. Některé digitální repozitáře uvádějí i propojení s mateřskou komunitou.

Použijte tento identifikátor k citaci nebo jako odkaz na tento záznam: <http://hdl.handle.net/10318/7103>

Název: Psychologické působení barev a jeho využití v barevné kinematografii
Autor: Strnad, Jan
Název v jiném jazyce: Psychological Working of Colours and its Application in Colour Cinematography
Vedoucí: Šofr, Jaromír
Oponent: Brabec, Jaroslav
Datum obhajoby: 10-říj-2007
Kvalifikační typ práce: Diplomová práce
URI: http://hdl.handle.net/10318/7103
Studijní program a Studijní obor: Filmové, televizní a fotografické umění a nová média / Kamera
Médium (formát souboru): application/msword
Obsahuje: http://hdl.handle.net/10318/145 , Absolventský film: Sen, video/mpeg
Obsahuje: http://hdl.handle.net/10318/149 , Absolventský film: Barevná etuda - Koridor, video/mpeg
Obsahuje: http://hdl.handle.net/10318/148 , Psychologické působení barev a jeho využití v barevné kinematografii, application/msword
Signatura v knihovně AMU: KP 03009
Vyskytuje se v kolekcích: Diplomové práce / Master's theses

Soubory připojené k záznamu:

Soubor	Popis	Velikost	Formát
strnad01-n-2007-psychologicke_p-01.pdf		11.93 MB	Adobe PDF

Máte-li oprávnění k prohlížení plných textů, [přihlašte se](#), prosím. Jinak se pro plné texty obraťte na příslušnou fakultní [knihovnu](#).

[Zobrazit celý záznam](#)

Obrázek č. 22: Minimální zobrazení záznamu – AMU (DSpace – repozitář AMU, 2008).

Rodina v kontextu historického vývoje

[Zobrazit celý záznam](#)

Není dostupný náhled

Název:	Rodina v kontextu historického vývoje
Autor:	Schrek, Dalibor
Vedoucí:	Nevoránek, Jaroslav
Abstrakt:	Bakalářská práce postihuje problematiku rodiny v souvislosti s jejím historickým vývojem. Průřezově je pojednáno o vývoji rodinných forem od historicky nejstarších epoch lidské civilizace do současnosti. Rodina je představena i z pohledu naplňování svých funkcí a své struktury. Nemalá pozornost je věnována aktuálním podobám a problémům dnešní rodiny. Práce zahrnuje rovněž základní demografická data týkající se vývojových trendů rodinného soužití.
URI:	http://hdl.handle.net/10563/6069
Datum:	2008-04-18
Dostupnost:	Práce bude přístupná bez omezení od 18.04.2015
Ústav:	Institut mezioborových studií
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Klasifikace závěrečné práce a její obhajoby:	A

Soubory tohoto záznamu

Soubory	Velikost	Formát	Zobrazit
schrek_2008_bp.pdf	5.279Mb	PDF	Zobrazit/otevřít
schrek_2008_vp.doc	50.22Kb	Microsoft Word	Zobrazit/otevřít
schrek_2008_op.doc	69.22Kb	Microsoft Word	Zobrazit/otevřít

Tento záznam se objevuje v následujících kolekcích

- [Bakalářské práce](#) [2884]
- [Vysokoškolské kvalifikační práce](#) [25386]

[Zobrazit celý záznam](#)

Prohledat DSpace

☒ Prohledat DSpace
☐ V této kolekci

Procházet

- Vše v DSpace**
 - [Komunity a kolekce](#)
 - [Datum odevzdání](#)
 - [Datum zadání](#)
 - [Datum obhajoby](#)
 - [Názvy](#)
 - [Autoři](#)
 - [Vedoucí](#)
 - [Klíčová slova](#)
- Tato kolekce**
 - [Datum odevzdání](#)
 - [Datum zadání](#)
 - [Datum obhajoby](#)
 - [Názvy](#)
 - [Autoři](#)
 - [Vedoucí](#)
 - [Klíčová slova](#)

Můj účet

- [Přihlásit se](#)

Obrázek č. 23: Minimální zobrazení záznamu – UTB [Zdroj: Univerzita Tomáše Bati, 2010].

Pro získání přílohy je nutné kliknout na konkrétní soubor. Plné texty mohou být zcela přístupné, nebo je jejich získání podmíněno autentizací, záleží na daném digitálním repozitáři. Ve většině případů se jedná o archivní formát PDF/A, případně formáty DOC nebo TXT (pro textové přílohy) a JPEG (pro obrazové přílohy). Audiovizuální přílohy vyžadují autentizaci uživatele, protože jsou přístupné pouze akademickým pracovníkům a studentům školy.

Otevření celého metadatového záznamu se provede kliknutím na odkaz *Zobrazit celý záznam*. Odkaz je obvykle umístěn na konci jednoduchého zobrazení záznamu. V celém zobrazení záznamu jsou informace především o klíčových slovech, datech, trvalém identifikátoru apod., viz Obrázky č. 24 a č. 25.

Úplný záznam

Hodnota

DC pole

dc.contributor.advisor Bafa, Robert

dc.contributor.author Tlapalová, Tereza

dc.date.accessioned 2011-07-11T22:31:01Z

dc.date.available 2011-07-11T22:31:01Z

dc.date.issued 2011

dc.identifier Univerzita Pardubice (studovna)

dc.identifier.uri <http://hdl.handle.net/10195/3908>

dc.description.abstract Cílem této diplomové práce je analyzovat možnosti úspor energií, zejména využitím jejich odpadních forem a následné vyhodnocení možné míry krytí takto snížené spotřeby z obnovitelných zdrojů.

dc.format 81 s.

dc.format.extent 1275434 bytes

dc.format.mimetype application/pdf

dc.language.iso cs

dc.publisher Univerzita Pardubice

dc.rights Práce bude přístupná pouze v rámci univerzity od roku 2012

dc.subject obnovitelné zdroje energie

dc.subject vodní energie

dc.subject větrná energie

dc.subject sluneční energie

dc.subject geotermální energie

dc.subject biomasa

dc.subject renewable energy

dc.subject hydropower

dc.subject wind power

dc.subject solar energy

dc.subject geothermal energy

dc.subject biomass

dc.title Zhodnocení využitelnosti obnovitelných zdrojů energie v Pardubickém regionu

dc.title.alternative Evaluation of the usefulness of renewable energy in the Pardubice region

dc.type diplomová práce

dc.date.accepted 2011

dc.description.abstract-translated The purpose of this thesis is to analyze opportunities for energy savings, particularly by using the waste forms and subsequent evaluation of the possible degree of protection thus reduced consumption from renewable sources.

dc.description.department Ústav veřejné správy a práva

dc.thesis.degree-discipline Ekonomika veřejného sektoru

dc.thesis.degree-name Ing.

dc.thesis.degree-grantor Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní

dc.identifier.signature 024359

dc.thesis.degree-program Hospodářská politika a správa

dc.description.defence Studentka seznámila komisi s obsahem a s cílem své diplomové práce. Cílem práce byla analýza možnosti úspor při využití odpadních forem energií. Byly zodpovězeny tyto otázky: 1. V kapitole 5.1 zmíníte využití fotovoltaické energie, jako příklad uvažte fotovoltaickou elektrárnu využívající amorfní panely bez ošázení. Považujete tento typ elektrárny za dostatečně reprezentativní vzorek tohoto typu elektrárny pro ČR? 2. V kapitole 5.6. uvažte, že energie biomasy je nezávislá na slunečním záření, rychlosti větru apod. Můžete toto tvrzení upravit?

Vyskytuje se v kolekcích:

[Diplomové práce / Theses \(ÚSP FGS \(loj\)\)](#), [Vysokoškolské kvalifikační práce / Theses, dissertations, etc.](#)

Soubory připojené k záznamu:

Soubor	Popis	Velikost	Formát	
TlapalovaT_ZhodnoceniVyuzeitelnostiOZE_RB_2011.pdf		1,25 MB	Adobe PDF	Zobrazit/Otevřít

Obrázek č. 24: Úplné zobrazení záznamu – UPA [Zdroj: Univerzita Pardubice, 2008].

[Zobrazit minimální záznam](#)

dc.contributor.advisor	Urbášková, Hana	cs
dc.contributor.author	Novák, Petr	cs
dc.date.accessioned	2014-02-25T14:41:02Z	
dc.date.available	2014-02-25T14:41:02Z	
dc.date.created	2014	cs
dc.identifier.citation	NOVÁK, P. Architektura pasivních domů na venkově [online]. Brno : Vysoké učení technické v Brně. Fakulta architektury. 2014.	cs
dc.identifier.other	68388	cs
dc.identifier.uri	http://hdl.handle.net/11012/27884	
dc.description.abstract	Tato disertační práce prověřuje možnost výstavby pasivních veřejných budov v prostředí venkova České republiky, možnost uplatnění přírodních materiálů při jejich výstavbě a v závěru stanovuje architektonické zásady pro jejich navrhování. Zkoumá stav rozšíření tohoto typu budov v okolních zemích i na našem území, rozdílů v jejich architektonických a technických vlastnostech a možnosti uplatnění přírodních materiálů při jejich výstavbě tak, aby nově navrhované veřejné budovy splňovaly nejen technické a architektonické zásady navrhování pasivních domů, ale aby současně zohlednily i použití tradičních místních přírodních materiálů.	cs
dc.description.abstract	This thesis examines the possibility of passive house standard construction of public buildings in the countryside of the Czech Republic, the possibility of application of natural materials in their construction and in the end set of architectural principles for their design. Examines the situation of expansion of this type of buildings in the surrounding countries as well as in our country, differences in their architectural and technical characteristics and possibilities of natural materials use in their construction so that the newly proposed public buildings meet not only the technical and architectural design principles of passive houses, but at the same time reflect using of traditional local natural materials.	en
dc.language.iso		cs
dc.publisher	Vysoké učení technické v Brně. Fakulta architektury	cs
dc.rights	Standardní licenční smlouva - přístup k plnému textu bez omezení	cs
dc.subject	pasivní domy energetická náročnost budov venkov zdravé domy přírodní stavební materiály veřejné stavby udržitelný rozvoj	cs
dc.subject	passive houses energy efficiency of buildings countryside healthy houses natural building materials public buildings sustainable development natural building materials	en
dc.title	Architektura pasivních domů na venkově	cs
dc.title.alternative	Architecture of passive houses in the countryside	en
dc.type	Text	cs
dcterms.dateAccepted	2014-02-25	cs
dcterms.modified	2014-02-25-13:56:59	cs
dcterms.medium	application/pdf	en
dcterms.extent	17.18 MB	cs

Obrázek č. 25: Úplné zobrazení záznamu – VUT-BR [Zdroj: Vysoké učení technické v Brně, 2002].

Rozšířené vyhledávání

Pro vyhledávání za použití funkce „**Rozšířené vyhledávání**“ je potřeba otevřít vyhledávací formulář, který je umístěn v levé nebo pravé části domovské stránky DSpace pod vyhledávacím polem jednoduchého vyhledávání.

Formulář rozšířeného vyhledávání umožňuje nastavit hned několik parametrů najednou a zvýšit efektivitu vyhledání. Pro zúžení hledaného dotazu lze nastavit, v jakých kolekcích vyhledávat, nebo lze v seznamech vybrat metadata, podle kterých vyhledávat. Všechna slova nebo slovní spojení lze kombinovat pomocí tzv. Booleovských operátorů (AND, OR, NOT) nebo lze použít další vyhledávací pravidla, uvedená v uživatelské nápovědě.

[Domovská stránka DSpace >](#)
[Rozšířené hledání >](#)

Rozšířené hledání

Rozsah vyhledávání: Vše v DSpace <small>Omezte vyhledávání na komunitu nebo kolekci.</small>		
Operátor	Typ vyhledávání	Hledat
A	Plný text	<input type="text"/>
A	Plný text	<input type="text"/>
A	Plný text	<input type="text"/>
Výsledků na stránku: 10 Seřadit záznamy dle: relevance v pořadí: sestupně		
<input type="button" value="Výkonat"/>		

Obrázek č. 26: Formulář rozšířeného vyhledávání – ZČU [Zdroj: Západočeská univerzita v Plzni, 2012].

Výsledky hledání se zobrazí stejným způsobem jako výsledky hledání popsané u jednoduchého vyhledávání. Se seznamem vyhledaných záznamů lze dále pracovat a svůj dotaz např. zúžit nebo pomocí filtrů ovlivnit zobrazený seznam výsledků.

Vyhledávání procházením obsahu

Poslední možností, jak vyhledávat v digitálních repozitářích, je procházet obsahy digitálních repozitářů podle pěti metadat (např. *Komunity a kolekce*, *Datum vytvoření* *vškp*, *Autor*, *Název*, *Předmět* aj.). Nabídka vyhledávacích kritérií se liší v závislosti na zkoumaném digitálním repozitáři.

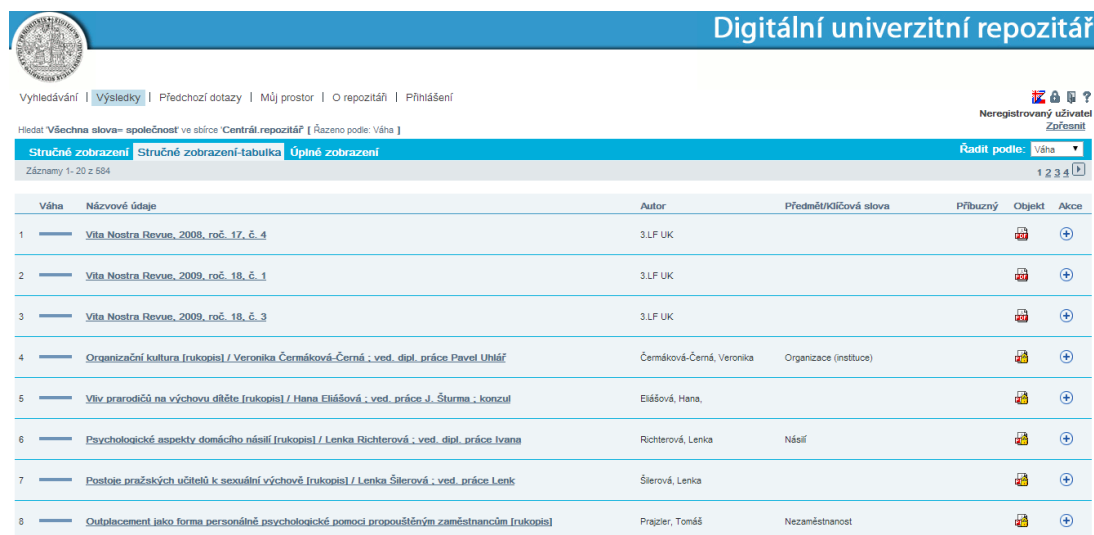
9.3.2 DigiTool

Níže uvedený text obsahuje test vyhledávacích možností v systému DigiTool. Cílem tohoto testu bylo prozkoumání možností vyhledávání a práce s textem v digitálním repozitáři UK. Užitečným nástrojem mi byla dostupná uživatelská nápověda.

V systému DigiTool lze vyhledávat třemi způsoby (*Základní vyhledávání, Pokročilé vyhledávání a Vyhledávání procházením obsahu*).

Základní vyhledávání

Vyhledávací pole „*Základního vyhledávání*“ je dostupné v levé horní části domovské stránky DigiTool. Po zadání hledaného slova nebo slovního spojení se zobrazí stránka s výsledky hledání, kde je vidět číselný údaj o počtu nalezených výsledků. Zobrazení výsledků lze měnit podle potřeby (*Stručné zobrazení, Stručné zobrazení – tabulka nebo Úplné zobrazení*). Jako nejprůhlednější způsob zobrazení se jeví *Stručné zobrazení – tabulky*, viz Obrázek č. 27. Zklamalo mě, že chybí vyhledávací kritéria pro zpřesnění výsledku hledání. Pro tyto účely slouží až formulář pokročilého vyhledávání. Se seznamem vyhledaných záznamů lze dále pracovat v rámci nastavení uživatelských účtů uživatelů.

Digitální univerzitní repozitář

Vyhledávání | Výsledky | Předchozí dotazy | Můj prostor | O repozitář | Přihlášení

Hledat "Všechna slova" společně ve sbírce "Centrální repozitář" | Řazeno podle: Váha |

Stručné zobrazení | Stručné zobrazení-tabulka | Úplné zobrazení | Řadit podle: Váha

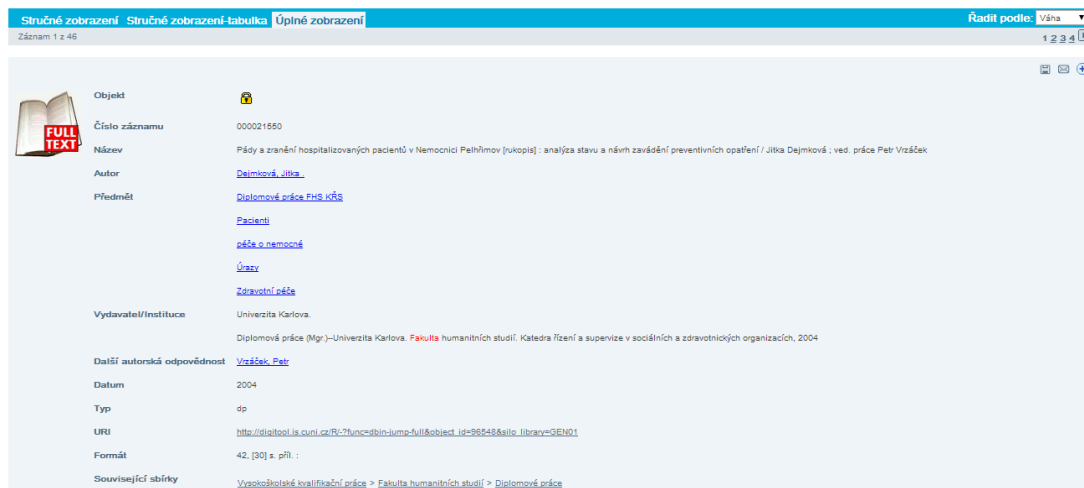
Záznamy 1-20 z 684

Váha	Názvoslovné údaje	Autor	Předmět/klíčová slova	Příbuzný	Objekt	Akce
1	Vita Nostra Revue, 2008, roč. 17, č. 4	3.LF UK				
2	Vita Nostra Revue, 2009, roč. 18, č. 1	3.LF UK				
3	Vita Nostra Revue, 2009, roč. 18, č. 3	3.LF UK				
4	Organizační kultura [rukopis] / Veronika Čermáková-Černá : ved. dipl. práce Pavel Uhlíř	Čermáková-Černá, Veronika	Organizace (institute)			
5	Vliv prarodičů na výchovu dítěte [rukopis] / Hana Eliášová : ved. práce J. Šturm : konzul	Eliášová, Hana,				
6	Psychologické aspekty domácího násilí [rukopis] / Lenka Richterová : ved. dipl. práce Ivana	Richterová, Lenka	Násilí			
7	Postoje pražských učitelů k sexuální výchově [rukopis] / Lenka Šíťerová : ved. práce Lenk	Šíťerová, Lenka				
8	Outplacement jako forma personální psychologické pomoci propouštěným zaměstnancům [rukopis]	Pražtler, Tomáš	Nezaměstnanost			

Obrázek č. 27: Výsledky vyhledávání – UK [Zdroj: Univerzita Karlova, 2007].

Konkrétní metadatový záznam lze otevřít kliknutím na odkaz v *Názvoslovných údajích dokumentu*, který je oproti ostatnímu textu zvýrazněn. Záznam se automaticky zobrazí v úplném zobrazení záznamu, kde jsou popisná metadata (např.

Název, Autor, Klíčová slova, trvalý identifikátor URI atd.). V horní části záznamu je informace o dostupných plnotextových přílohách, viz Obrázek č. 28. Záznam dále obsahuje údaje o zařazení dokumentu do jiné kolekce či sbírky.

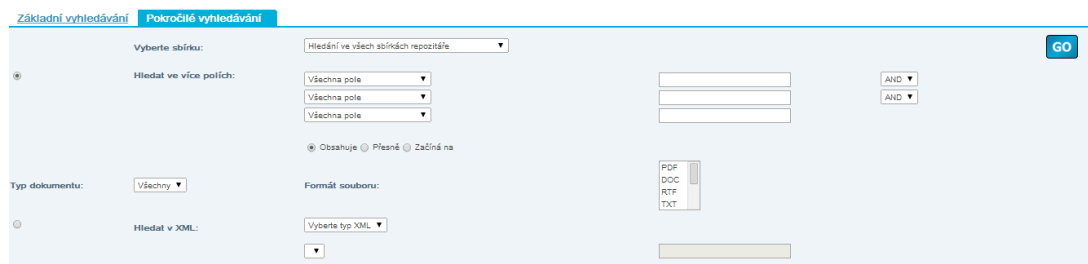
Obrázek č. 28: Úplné zobrazení záznamu – UK [Zdroj: Univerzita Karlova, 2007].

Pro získání přílohy je nutné kliknout na ikonu souboru. Plné texty mohou být buď zcela přístupné, nebo je jejich získání podmíněno autentizací, záleží na nastavení přístupových práv konkrétní sbírky. Většina uložených dokumentů je v archivním formátu PDF/A (pro textové přílohy) a TIF/TIFF nebo JPEG2000 (pro obrazové přílohy).

Pokročilé vyhledávání

Pro vyhledávání za použití funkce „**Pokročilé vyhledávání**“ je potřeba otevřít vyhledávací formulář, který je umístěn v levé horní části domovské stránky DigiTool, nad vyhledávacím polem základního vyhledávání.

Formulář rozšířeného vyhledávání umožňuje nastavit hned několik parametrů najednou a zvýšit efektivitu vyhledání. Pro zúžení hledaného dotazu lze nastavit, v jaké sbírce vyhledávat, nebo zvolit vyhledávání ve více polích najednou. Všechna slova nebo slovní spojení lze kombinovat pomocí tzv. Booleovských operátorů (AND, OR, NOT) nebo použitím dalších vyhledávacích pravidel uvedených v uživatelské nápovědě.

Základní vyhledávání **Pokročilé vyhledávání**

Vyberte sbírku: Hledání ve všech sbírkách repozitáře

Hledat ve více polích: Všechna pole Všechna pole Všechna pole

Obsahuje Přesně Začíná na

Typ dokumentu: Všechny

Formát souboru: PDF DOC RTF TXT

Hledat v XML: Vyberte typ XML

GO

Obrázek č. 29: Formulář pokročilého vyhledávání – UK [Zdroj: Univerzita Karlova, 2007].

Výsledky hledání se zobrazí stejným způsobem jako výsledky hledání popsané u základního vyhledávání. Se seznamem vyhledaných záznamů lze dále pracovat v rámci nastavení uživatelských účtů uživatelů.

Vyhledávání procházením obsahu

Poslední možností, jak vyhledávat v digitálním repozitáři, je procházet jednotlivé sbírky digitálního repozitáře.

9.4 Ukázka dotazníku pro doplňující průzkum

Průzkum veřejných a státních vysokých škol České republiky

Tento průzkum bude součástí mé diplomové práce na téma „Digitální repozitáře na vysokých školách v České republice“. Cílem průzkumu je zjistit, jakým způsobem je řešeno ukládání a zpřístupňování dokumentů šedé literatury na veřejných a státních vysokých školách, které neprovozují otevřený digitální repozitář. Vyplnění dotazníku trvá přibližně 5–10 minut.

1. Název vysoké školy. (*Prosím, v seznamu vyberte název Vaší školy.*)

- Akademie výtvarných umění v Praze
- Česká zemědělská univerzita
- Janáčkova akademie múzických umění v Brně
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
- Mendelova universita v Brně
- Ostravská univerzita v Ostravě
- Policejní akademie České Republiky
- Slezská univerzita v Opavě
- Technická univerzita v Liberci
- Univerzita Hradec Králové
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
- Univerzita obrany
- Univerzita Palackého v Olomouci
- Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
- Vysoká škola ekonomická v Praze
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
- Vysoká škola polytechnická Jihlava
- Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
- Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

2. Jakým způsobem ukládáte a zpřístupňujete šedou literaturu nebo její metadata? *(Prosím, uveďte všechny způsoby, které využíváte, případně svoji odpověď uveďte v poli „Jiné“. Termín „šedá literatura“ zahrnuje např. vysokoškolské kvalifikační práce, výroční zprávy, výzkumné zprávy, studijní texty, sylaby přednášek, články, monografie, příspěvky z konferencí apod.)*
- Databáze s online vyhledávacím rozhraním (dostupná bez přístupových omezení)
 - Databáze s online vyhledávacím rozhraním (dostupná pouze zaměstnancům a studentům školy)
 - Katalog knihovny
 - Online seznam autorů s jejich pracemi
 - Studijní informační systém
 - Jiné
3. Využíváte k archivaci a zpřístupňování šedé literatury některý z uvedených projektů? *(Prosím, vyberte všechny projekty, do kterých posíláte metadata nebo plné texty dokumentů Vaší šedé literatury, případně svoji odpověď uveďte v poli „Jiné“.)*
- NUŠL
 - REPOZITAR.CZ
 - THESES
 - Jiné
4. Uvažujete o tom, že v budoucnosti bude Vaše škola provozovat vlastní digitální repozitář s využitím softwaru k tomu určeného (např. DSpace, DigiTool, Fedora, Greenstone) jako způsob uložení a zpřístupnění dokumentů šedé literatury? *(Prosím, vyberte jednu z uvedených možností.)*
- ANO
 - NE

5. **Prosím, rozved'te Vaši předchozí odpověď. (Prosím, uveďte, o jakém typu softwaru uvažujete a v jakém časovém horizontu plánujete jeho realizaci. Jak uvažujete řešit otázku práv autora (např. pomocí licenčních smluv, Creative Commons licencí)? Chcete provozovat digitální repozitář na principech Open Access?)**

- Text odpovědi

6. **Jaké jsou Vaše důvody neprovozování digitálního repozitáře? (Prosím, zaškrtněte všechny faktory, které Vás ovlivňují, případně svoji odpověď uveďte v poli „Jiné“.)**

- Časová a organizační náročnost
- Další náklady na provoz
- Legislativní důvody (omezení autorského práva, komplikace s CC licencemi apod.)
- Personální důvody (nedostatek zaměstnanců, nutnost školení, nedostatek místa apod.)
- Počáteční náklady na software a hardware
- Jiné

7. **Prosím, rozved'te Vaši odpověď. (Pokud jste odpověděli „ANO“, uveďte, o jakém typu softwaru uvažujete a v jakém časovém horizontu plánujete jeho realizaci. Jak uvažujete řešit otázku práv autora (např. pomocí licenčních smluv, Creative Commons licencí)? Chcete provozovat digitální repozitář na principech Open Access?)**

- Text odpovědi

8. **Volná otázka – Volná odpověď (Zde máte prostor, kde se můžete vyjádřit k otázkám ukládání a zpřístupňování dokumentů šedé literatury v českém akademickém prostředí. Prosím, připojte i Váš názor na současnou legislativu, její možnosti a omezení ve vztahu „škola“ a „autor práce“ a světově podporovaný Open Access přístup k informacím. Velice děkuji.)**

- Text odpovědi

Děkuji za ochotu a trpělivost při vyplňování mého dotazníku. Věřím, že moje diplomová práce bude cenným zdrojem poznatků z oblasti přístupu k šedé literatuře v českém akademickém prostředí.

Růžena Trnková Dis., BBus (Hons)

Ústav informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

trnkovr@gmail.com, trnkovar@mlp.cz

+420 776 578 043

9.5 Softwarové řešení digitálních repozitářů

9.5.1 DSpace

Software DSpace (Digital archive project) začal vznikat v roce 2002 na Massachusettském technologickém institutu (Massachusetts Institute of Technology (MIT))⁹² s cílem vytvořit univerzální otevřenou digitální knihovnu pro MIT, ale následně se velmi rychle rozšířil do celého světa. Jedná se o open source software, který podporuje zejména digitální knihovny výzkumných institucí.

Software je hned po své instalaci připraven k použití. Obsahuje repozitář jako úložiště dat a webové rozhraní, s jehož pomocí je ovládají jak uživatelé, tak administrátoři. DSpace podporuje řadu standardů pro popis, komunikaci a jednoznačnou identifikaci, např. Dublin Core pro popisná metadata, protokol OAI-PMH pro sdílení metadat, CRNI Handles pro definici identifikátorů, standard OpenURL, export dat do formátu METS atd. (LHOTÁK, 2007, s. 2). DSpace umožňuje vytvářet uživatelské účty a obsahuje prostředky pro základní systém autentizace.

Martin Lhoták ve svém článku Open Source pro digitální knihovnu hodnotí software DSpace následujícím způsobem: „Všeobecně lze konstatovat, že systém DSpace je velmi živé a rozvíjející se prostředí s možností okamžitého nastavení. Pravděpodobně by vyhovoval většině akademických institucí pro řešení institucionálních digitálních knihoven, pokud by neměly velmi specifické nároky na systém (LHOTÁK, 2007, s. 2–3)“.

V České republice software DSpace využívají např. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzita Pardubice nebo Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

9.5.2 DigiTool

Systém DigiTool je produktem izraelské společnosti ExLibris. Jedná se o komerční software, který nabízí komplexní řešení pro správu digitálních

⁹² Dále v textu bude pro „Massachusetts Institute of Technology“ používána zkratka „MIT“.

dokumentů v knihovnách, akademických institucích a dalších podobných institucích. „*DigiTool umožňuje knihovnám vytvářet, administrovat, dlouhodobě uchovávat a sdílet digitální sbírky budované lokálně nebo vzdáleně* (Multidata Praha, 2012)“. Architektura tohoto systému je modulární, flexibilní a otevřená tak, aby dokázala vyhovět specifickým požadavkům nejrůznějších typů digitálních sbírek s důrazem na institucionální repozitáře, sbírky výukových materiálů a speciální sbírky. Systém DigiTool podporuje MARC 21, Dublin Core, METS, Z39.87, OpenURL, Z39.50, OAI-PMH, XML, Unicode, JPEG 2000 atd. (TESAŘOVÁ, 2006, s. 2).

Systém DigiTool je tvořen několika moduly (Multidata Praha, 2012):

- **Robustní DigiTool Repozitář (Repository):** Tento modul je odpovědný za ukládání a správu digitálních objektů.
- **Soubor administrativních modulů:** Tento modul byl vyvinut pro katalogizátory a systémové administrátory. Podporuje vkládání dat, práci s metadaty, správu sbírek a správu systému. Je zde obsažen například modul pro hromadné vkládání dat, modul pro úpravu popisných a jiných objektových metadat nebo modul pro správu sbírek.
- **Vyhledávání zdrojů (Resource Discovery):** Jedná se o sofistikovaný a uživatelsky přívětivý modul, který umožňuje uživateli vyhledávat v metadatech, prohledávat plné texty dokumentů, pohybovat se v definovaných sbírkách, zobrazovat jednotlivé digitální objekty a využívat možností osobních služeb.
- **Vkládání objektů (Deposit):** Tento modul slouží pro vkládání objektů za pomoci webového rozhraní.

V České republice je systém DigiTool využíván např. Univerzitou Karlovou v Praze.

9.5.3 Fedora

Software Fedora (Flexible Extensible Digital Object and Repository Architecture) je systém vytvořený na Cornellské univerzitě (Cornell University) ve spolupráci s Virginskou univerzitou (University of Virginia). Tento systém je vytvořen na základě Kahn-Wilenského architektury a je vytvořen přímo pro potřeby digitálních knihoven.

Software Fedora je velmi flexibilní systém, proto není možné jeho okamžité nasazení do provozu. Před zprovozněním je třeba provést určité programové úpravy, např. doprogramovat webové rozhraní. Mezi základní komponenty modelu digitálních objektů patří persistentní jedinečný identifikátor (PID⁹³), vlastnosti objektu (vlastnosti objektu nezbytné pro správu a vyhledávání objektů), datové toky a diseminátory (přiřazení externích služeb objektům).

Dle Martina Lhotáka je systém Fedora „*velmi výkonné jádro, které může být základem robustní digitální knihovny pro objekty libovolného typu. Jeho nasazení je však podmíněno poměrně náročnými programátorskými pracemi*“ (LHOTÁK, 2007, s. 3). Systém Fedora podporuje základní standardy digitálních objektů, např. METS, Dublin Core nebo OAI-PMH a je napsán v jazyce Java.

V České republice je Fedora použita např. jako jádro pro systém Kramerius 4.⁹⁴

9.5.4 Greenstone

Greenstone je systém určený pro vytváření a zpřístupňování sbírek digitálních knihoven, který vyvinula Digitální knihovna Nového Zélandu (New Zealand Digital Library) na Univerzitě Waikato (University of Waikato) ve spolupráci s organizací UNESCO a Human Info NGO (University of Waikato, 2007).

Princip tohoto systému spočívá ve vkládání dokumentů do sbírek, které jsou následně seskupovány do knihoven. Samozřejmě lze vkládat nejrozličnější typy dokumentů. Každému dokumentu je přidělen jedinečný identifikátor.

Také tento systém není připraven pro okamžité nasazení. Před zprovozněním je třeba systém nastavit a upravit. V systému Greenstone lze vytvářet vlastní aplikace pro obsluhu systému, včetně nadefinování různých typů uživatelského rozhraní (LHOTÁK, 2007, s. 5). Systém podporuje základní standardy digitálních objektů, např. Dublin Core, OAI-PMH a Z39.50.

⁹³ Dále v textu bude pro „persistentní jedinečný identifikátor“ použita zkratka „PID“.

⁹⁴ Kramerius je software určený pro zpřístupňování digitálních dokumentů, zejména pro digitalizované knihovní sbírky, monografie a periodika, který je vyvíjen zaměstnanci Knihovny AV ČR, Národní knihovny a Moravské zemské knihovny v Brně (Akademie věd ČR, 2012).